IO. FRANCISCI FAGNANI IVRISCONSVLTI

DE IVSTITIA, ET validitate censurarum S.D. Nostri Pauli Quinti in Rempublicam Venetam.

ROMAE, Apud Gulielmum Facciottum. 1607.

SVPERIORVM PERMISSV.

DE IVSTITIA ET VALIDITATE CENSVRARVM

SANCTISSIMI D. N. PAVLI QVINTI IN REMPVBLICAM VENETAM.

VI nuper Venetæ Reip. partes ſcriptis tuendas ſuſceperunt, multa effundunt in ſanctam Sedem Apoſtolicam, in Summum Pontificem Chriſti Vicarium, atque in vniuerſum ordinem Eccleſiaſticum, à quibus Catholicos, modeſtoſq. viros abſtinuiſſe cõſultius fuiſſet. Nos Chriſtianæ verecundiæ, & manſuetudinis memores Dei & Eccleſiæ cauſam, cæteris omnibus prætermiſſis, ſolis rerum ponderibus, & rationum momentis agentes, primùm latarum à Rep. legum, atque actionum, quæ cauſam cenſuris, atque interdicto dederunt, ipſarumq. cenſurarum validitatem & iuſtitiam examinabimus, deinde ſingulis argumentis, quibus veritas oppugnatur, reſpondebimus.

PRIMA PARS

DE LEGE LATA IN BONA EMPHITEOTICA ECCLESIARVM.

RIMA lex Reip. Venetæ hoc statuit, vt Regulares, presbyteri, hospitalia, moniales, ecclesiæ, & loca ecclesiastica, nullo tempore sub quouis colore, aut titulo actionem prætendant in bonis à laicis possessis, neque ratione prælationis, nec consolidationis directi dominij, nec extinctionis lineæ primarum inuestiturarum, neque alia de causa, saluo ipsis ecclesijs, & ecclesiasticis personis, & locis pijs dominio directo.

HAec lex expresse & nominatim statuit in personas ecclesiasticas, quas ab actione excludit, & in bona ecclesiarum, quæ ratione directi dominij ad Ecclesiam spectantis prohibet vendicari ab Ecclesia. Quorum neutrum licuisse Principi seculari, vtcumque supremā in temporalibus potestatem habenti, tam euidens est, vt qui hoc in dubium reuocant, principia ipsa negare videantur.

2 Personas quidem ecclesiasticas exemptas esse a iurisdictione seculari disertis verbis cauetur in cap. si Imperator 96. dist. vbi habetur, non a legibus publicis, non a potentatibus seculi, sed a Pontificibus & sacerdotibus omnipotentem Deū voluisse clericos & sacerdotes ordinari, & discuti, hoc est, vt ibi omnes notant, iudicari. idem statuitur in cap. cōtinua, cap. si quisquam, cap. clericum, cap. volumus, & alijs seqq. 11. q. 1. idem sancitur in Mileuitano Concilio relato in cap. inolita, & in Concilio Carthaginiensi relato in cap. placuit, eadē

causa & quæstione in cap.2. & in cap.si diligenti, de foro cõpet.in cap.cum non ab homine, in cap. at si clerici, de iudic. in cap.si iudex de sent. excom. in 6. & in cap.quanquam de cens.in 6.& nouissimè in concilio Lateranensi sub Leone X. sess.9.tit.reformationes curiæ, & aliorum vers.& cum à iure. Quomodo autem,& quo iure huiusmodi exemptio inducta sit,non omnes inter se conueniunt. Crebrior tamen grauissimorum interpretum sententia est, eam exemptionem esse de iure diuino, ita docuit gl. in d. cap.si Imperator 96. dist.dum ait,clericos ante omnem humanam constitutionem a seculari potestate exemptos esse, & constitutiones clericos eximentes non nouum ius continere, sed iuris declarationẽ. idem sentiunt Tancr.& Præpos.in d.cap. si Imperator n.1. Cardin.in repetit. cap. perpendimus n. 50. vers.ego tamen dico,de sent.excom. Bald.in cap.2. n.50. de maiorit. & obedient.& in auth.statuimus,in princip.C.de episc.& cleric.vbi loquẽs de ea auth.prohibente trahi personam ecclesiasticam ad iudicium seculare, notat secundum Canonistas, quod id non est ius nouum,sed est recedere ab errore veterum legum. Quia(subdit)clerici numquam fuerunt de iurisdictione temporali iudicum laicorum, & hæc est ipsa veritas, quia Deus a principio istas iurisdictiones distinxit. idemque traduut Hostien.in d.cap.2.de maiorit. & obed.a multis haud fideliter relatus.is enim scribens, clericos a potestate Imperatoris exemptos esse a summo Imperatore, hoc est Deo,& etiam ab Imperatore inferiori, dum vtramque copulat exemptionem, apertè insinuat eam competere clericis tam iure diuino,quã humano.Goffred.Abb.& Felin.in d.cap.2.n.1.Mil.in repert. in verb.clericus. Imol. in clem. 1. col. 1. de off.ordin. Rom.in sing.414.Dec.in cap.ecclesia sanctæ Mariæ n. 19.de constit. Dried.l.1.de libert.Christiana capite 9. Almain.in tract. de sum.potest. ecclesiast. cap.8. Aufrer.in clement.1. de offic. ordin. vers.ad quæstionem. Lap.allegat. 92.n.7.gl.in d.cap. quanquam,vbi omnes DD.de cens.in 6.Anchar.cons.96.n.1. Prob. in addit. ad monach. in cap. si iudex laicum, de sent.
excom.

excom.in 6.n.1.vbi etiam in hanc sententiam citat Maler.in tract.de elect.Hieron. Gigas in tract. de crim. læsæ maiestat. quæst.68.n.15. Tiber.Decian.in tract.crimin. l.9.cap.9.n.1. Hippol.Riminald. in repetit. cap.quæ in ecclesiarum n.54. Euerar.cons.19.n.13.incip.in materia quæstionis,& in cons. 42. incip. Visis & bene discussis n.25.& 26.Pet.Belluga Valentinus in speculo Principum rubr.11.tit.de præpos.S.videndum n.1.& 2.Siluester in verb.immunitas 1.q.1.Summa Angelica in verb. immunitas 33.vers.11. Alexand.cons.8. n.1. vol.1.Nat. cons. 435.nu.15. Rol. cons.4. n.7. vol.1. Benedict.Cano.de priuil.eccl.personal.tit.de for.cōpet.priuil.11. Ferdinandus Vasquius Hispanus de success. creat. S. 22.limitat.28. Et hanc esse communem sententiam testatur Alciat.in cap.cum non ab homine n.2.de iudic. Couar.Practic. quæst.31.n.1. Stephanus Aufrer.de potest. seculari super ecclesiasticis personis in introductione n.7.Bernard.Laur.in tractatu continente casus, quibus iudex secularis potest manus in personas clericorum sine metu excomunicationis imponere, qui habetur tom.xj. tractatuum n. 5. Nauar. in relect. cap.nouit,de iudic.not.6.n.6.& eodem not. in 1.oppositione n.30.vers.facit denique.Atque ita decisum fuit in tribus supremis & celeberrimis in toto orbe terrarum tribunalibus, quorum vnum est iudicum ecclesiasticorum, alia verò duo secularium,scilicet in Rota Romana, in consilio Neapolitano,& in Senatu Parisiensi.Decisio Rotæ Romanæ habetur in antiquis tit. de consuet.decis. 10.n.4. Decisio consilij Neapolitani habetur apud Grammat.decis.61. vbi propterea ait consilium Neapolitanum nemine discrepante,decreuisse,sē-tentiam latam a iudice laico cōtra clericum,& iam diu executioni mandatā reuocatam esse,quousque aliter per sacrum Cōcilium prouisum fuisset, subdens,hæc postrema verba addita esse, vt consuleretur honori commissarij, a quo lata fuit sententia,& ita fuisse obseruatū. Decisio Senatus Parisiensis, refertur a Rebuf.in cōcord. rubr.de protectione concord.vbi subdit,id esse etiam contra rationem naturalem, vt laici inferio-

feriores iudicent de personis ecclesiasticis, quæ sunt ipsis digniores, testaturq; arresto Senatus Parisiensis, die 5. April. anno 1431. remissum esse ad iudicem ecclesiasticum cadauer presbyteri, qui laqueo sibi mortem cõsciuerat in vico S. Germani. Ex quo (inquit) patet, quod iudex ecclesiasticus cognoscit de clericis viuis & mortuis, quia character est impressus animæ & ossibus.

Ratio autem, cur exemptio personarum ecclesiasticarum quoad omnia sit de iure diuino, ea est præcipuè, quod cum ecclesiastica potestas sit a Christo Iesu Domino nostro lege euangelica supernaturaliter constituta, & Petro vt Principi Apostolorum, eorumq. successoribus, non autẽ Principibus laicis commissa, eaq. circa spiritualia versetur. Nauar. in d. relect. cap. nouit, notab. 3. tit. potestas ecclesiastica. & laica vt differ. n. 96. consequens est, vt ad ecclesiasticam non laicã potestatem pertineat iurisdictio in personas ecclesiasticas, quæ omninò corpus & animam in sortem Domini transtulerunt, & Dei seruitio dedicarunt. 12. q. 1. cap. cui portio, & sic res spirituales, & de eius foro effectæ sunt. Qua ratione vsus est Hostien. in d. cap. 2. qui a Io. Andr. Imol. & alijs probatur, & a nemine ibidem improbatur. Eandem adducunt Oldrad. cons. 83. n. 5. Marian. Socin. in cap. 2. n. 3. de foro compet. Rota d. decis. 10. Alijs hanc opinionẽ firmis rationibus comprobarunt, & ex pluribus sacræ Scripturæ locis auctores supradicti deduxerunt, quæ cum ab ipsis peti possint, in præsentia prætermittuntur, cum apud viros iustos, æquiq. obseruantes sufficere debeat hanc esse probatissimam, & receptissimam opinionem, eamq. manifestè explosis cauillationibus, callidisq. interpretationibus probari in d. cap. si Imperator, in d. cap. quamquam, & in præcitato loco concilij Lateranensis, atque ex concilio Tridentino cap. 29. sess. 25. vbi dicitur: Immunitatem ecclesiæ, ac personarum ecclesiasticarum Dei ordinatione, ac Canonicis sanctionibus constitutam.

Quamobrem mirum est, quod ait F. Paulus Remp. pro indubitata habere contrariam opinionem, eamq. sequi Theologos,

logos, & i migliori Canonisti. Nam quoad Canonistas infra ostendemus, Innoc. & Oldrad. tantum abesse, vt sentiant exemptionem prædictam non esse de iure diuino, vt potius pro alia opinione allegari possint, vel saltem pro neutra. Nauar. allegatus a Molin. in Man. de hac quæst. nullum verbum; adeò vt soli negatiuam opinionem defendant Laur. Bellamera, & Couar. cum tamen omnes alij, qui articulum attingunt supradictis numero, & auctoritate præstantes sentiant pro affirmatiua, nempe gl. Hostien. Bal. Præposit. Card. Abb. cum tot alijs relatis, tresq. concordes Ecclesiasticorũ, & laicorum decisiones, videlicet Rotæ Romanæ, Senatus Parisiensis, & Neapolitani Concilij, quibus hæc opinio indubitata redditur, & vsus etiam apud Christianos Principes qualis fuerit, satis ostenditur. Theologi autem, quibus placuit opinio contra Canonistas, sunt aliqui tantum ex recentioribus collecti a Molina in loco supra citato, adeo vt nihil ponderis habere debeant pauci, & recentes aduersus tot, & tam grauium Auctorum consensionem; cum alioquin Canonistis & Theologis etiam grauibus, & summæ auctoritatis inter se diffidentibus, in his quæ respiciunt ius diuinum, pertinens ad moralem philosophiam, opinio Canonistarum præferenda sit opinioni Theologorum, Petr. de Anchar. in celebri sua disputatione, incipiente, Antiquis, & modernis temporibus. Vasq. 1. Controu. Illustr. cap. 29. nu. 6.

Exemplum S. Pauli, qui à Festo seculari iudice ad Cæsarem appellauit, huic conclusioni minime officit. Nam ipse appellauit ad Cæsarem non tanquam ad superiorem suum, sed tanquam superiorem illius, à quo sibi inferebatur iniuria. Ita respondent Præpos. in cap. cum ad verum 96. dist. col. 13. in respons. ad 8. argum. Turrecrem. in Summ. de eccles. lib. 2. cap. 96. in respons. ad 3. argum. vers. & cum dicitur quod ad Cæsarem appellauit. Quę responsio Iuris regulis consona est, secundum quas appellatio deuoluitur ad superiorem Iudicis, à quo, non autem ad superiorem personarum litigantium. Spec. lib. 2. par. 1. tit. de compet. Iud. adit.

num.

num. 12. Bart. Bald. Ang. Salic. Alberic. & alij omnes in l. 2. C. vbi, & apud quem. Rom. conf. 265. nu. 3. Afflict. decis. 51. num. 2. & 3. Abb. in cap. quintauallis, n. 39. de iureiur. Quòd si ex illa S. Pauli appellatioue argueretur Festum, aut Cæsarem seculares Iudices in illa S. Pauli causa iurisdictionem ordinariam habuisse, hæretica inde sequeretur conclusio, Principem, aut Magistratum secularem in causis dogmatum Fidei esse Iudicem competentem. Quam impiam hereticamq́. conclusionẽ prædicta sana Præpositi, & Turrecrem. interpretatione vitabimus, vt scilicet S. Paulus Cæsarem appellauerit, vt pro sua seculari potestate Festum Iudicem, aliosque Cæsaris subditos, qui eum calumnijs, & imposturis vexabant, coerceret.

Verba præterea S. Pauli ad Romanos cap. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est, referri tam ad secularem, quam ad ecclesiasticam potestatem, adeò vt exemptionem clericorum probet, non autem, quod contra prætenditur, refellat, constat ex epistola S. Symmachi ad Anastasium Imperatorem, vbi sic ait: Fortassis dicturus es, scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere. Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deũ suas non erigunt voluntates, cæterum si omnis potestas à Deo est, magis ergo, quæ rebus est præstituta diuinis, cui veræ interpretationi adhęserunt apertè S. Bernardus in epist. 183. ad Conradum Regem Imperatorem electum. Sanctus Hormisda in epist. ad Anastasium Imperatorem, & Sanctus Leo Nonus in epist. ad Michaelem Patriarcham. Qui omnes relatis S. Pauli verbis vtranque potestatem, imò magis spiritualem, veluti excellentiorem significari vnanimiter scripserunt. Et quamuis Gregorius Nazianzenus oratione 18. ad Ciues trepidantes, loquens de seculari potestate, se quoque annumerare videatur inter eos, qui præ excellentibus potestatibus parere debent, id fecit humilitatem insinuans, vtque leuiora, quæ ciuibus suadebat, cum se quoque illis socium præberet, viderentur. Quod ex duobus potissi-

mū liquet. Primo; quia eodem loco se etiam sceleratis, ac facinorosis admiscet, consociatq. ibi ob scelera, ac flagitia nostra; cū tamen non minus vitæ innocentia, ac sanctimonia, quā doctrina, eloquentiaq. præstaret. Secundo, quia paulo post ad ipsum Imperatorē, ac Præfectos orationem conuer-exuens, & Episcopi induens apertè docuit Imperatores, ac tens, personam Ciuis Principes sæculares ipsius Spirituali Potestati, ac Tribunali esse subiectos, his verbis: Quid verò vos Principes, & Præfecti? Nam vos quoque meæ potestati, meoq. Tribunali lex Christi subijcit: Imperium enim ipsi quoque gerimus, addo etiam prestantius, & perfectius, nisi oportet spiritum carni cedere, ac terrena celestibus.

Ex loco Ioannis 19. vbi Christus respondit Pilato: non haberes potestatem aduersus me, nisi tibi datum esset desuper, non elicitur Pilatum fuisse Christi iudicem ordinarium, quia verba illa intelliguntur de potestate ex Dei permissione. vt sit sensus, nulla aduersus me potestate vti posses, nisi Deus hoc tibi permitteret, ita post Chrysostom. & gl. declarat Præposit. in d. cap. verum 96. dist. col. 10. addens exemplum Imperatorum, ac Iudicum sæcularium, qui, tametsi eis à Deo permissum fuerit, multos Martyres iudicijs, & sententijs trucidare, non propterea intelliguntur fuisse Iudices Sanctorum Martyrum. Caietanus autem allegatus in 2. 2. quæst. 62. art. 1. de hac materia non loquitur. Sanctus autem Augustinus, & S. Bernardus non pronunciant, nec examinant, an iudicium Pilati legitimum fuerit, vel vsurpatum; sed tantum aiunt, talem potestatem à Deo habuisse. Quæ verba cum sint conformia verbis Euangelij, conformem quoque recipiunt expositionem, vt scilicet Pilatus talem ex Dei tolerantia nactus fuerit potestatem.

Verum etsi aduersus huius opinionis veritatem, & tantorum virorum auctoritatem admitteretur contraria opinio, quod huiusmodi exemptio quoad temporalia non sit de iure Diuino, quam pauciores, nec tantæ auctoritatis Interpretes sectantur Laur. & Bellamer. in d. cap. si Imperator. Couar.

post

post Medinam, & alios in d.quęst.31. num.2. & recentiores aliquot Theologi, quos refert, & sequitur Molin. de iustit. tract.2.disput.31. vers. tertia conclusio. Nam Nauar.citatus à Molin.cap. 27. n.119. de hac materia ibi non loquitur, & Caietan.in Sum.in verb. excommunicatio cap. 37.rectè perpensus de hac quæstione non agit. Innocentium autem in d. cap.2.de maior.& obed.& Oldrad. in.d.cons.83. inter huius opinionis assertores enumerare non ausim, cum duas proponant opiniones, nec in quam sint proniores, satis explicent, vt certè necesse erat, si alterutri erant adscribendi, cum in re tanta periculosum sit valde ei regulæ inniti, quod probata videtur opinio, quæ posteriori loco refertur. adeò vt mirum nō sit si Rota d. decis.10. recenseat Innoc. inter sentientes exēptionē clericorum esse de iure diuino. Si (inquam) contraria opinio admitteretur, nihilominus tamen firma est, atque inconcussa huiusmodi exemptio personarum ecclesiasticarum a laica potestate. Nam cum ea constitutionibus Pontificijs, & conciliaribus decretis supra relatis plenissima constituta sit, valida haberi debet perinde, ac si iure Diuino esset inducta. Nam Papam, cuius potestas est à Deo, potuisse Clericos à seculari iurisdictione etiam in temporalibus eximere, omnes Theologi & Canonistæ, qui in priori articulo variarunt, vno ore cōsentiunt, sequuti Innoc.in d. cap.2. de maior. & obed. & Oldrad.d.cons.83.vt videre est apud Couar.d.cap.31.n.3. Sor.Victoriam, & alios relatos à Molin. d. disput. 31.in 3.& 4.conclus.qui oēs concordi sententia pronuntiant hāc exemptionem iuri naturali ac diuino, sanctorum Patrum testimonijs, publicisq́. Imperatorum concessionibus consentaneam esse, Pontificemq́. pro summa sua in spiritualibus potestate, & regimine sibi à Deo commisso, iure potuisse, ac debuisse personas ecclesiasticas sibi in spiritualibus subditas, etiam in temporalibus a seculari eximere potestate; tū vt Diuino cultui ac spiritualibus negotijs magis assiduè vacarent, dum ad forum seculare euocari nequirent, tum vt eorum magis in laicos auctoritas emineret, quæ valde vilesceret, si eorum foro, ac legibus subderentur, ab eisq́. pro imperio coerceri,

carceribus mancipari, ac pœna affici possent. quibus rebus fracti, ac debilitati parochialem & Episcopalem in laicos iurisdictionem in confessionibus, & alijs actibus salutem animæ respicientibus liberè, & pro tanti muneris maiestate, nec possent, nec auderent exercere.

Itaque si Respublica, quod ait Frater Paulus, pro indubitata habet opinionem Theologorum, & præstantiorum, vt eos appellat, Canonistarum, existimantium exemptionem non esse iuris diuini, cum postea ijdemmet Theologi, & præstantiones Canonistæ, qui à cæteris dissenserunt, vnà cum cæteris conueniant, summum Pontificem clericos à seculari potestate eximere potuisse, qua de causa Respublica eorum in priori articulo opinionē, etsi ab alijs discrepent, amplexa, in posteriori, in quo ipsi cum alijs consentiunt, ab eorum opinione discedit? Tanti fiunt à Veneta Republica Theologi supradicti, & Canonistæ isti præstantiores, dum aduersus tantos, & tam graues Auctores loquuntur: cum postea ijdem Theologi, & Canonistæ docent idem, quod omnes alij supra citati, ab eadem Republica cōtemnuntur? Cum soli sunt, eos auctores habet, eorum doctrinam sequitur Resp. cùm omnibus alijs auctoribus se adiungunt, nihil apud eam ponderis habent? In priori articulo aduersus immunitatem adhæret Respublica paucis, in posteriori pro immunitate nec frangitur, nec mouetur auctoritate omnium? Moderationis certe & grauitatis fuerit vel ex hoc id, quod re ipsa verum est, agnoscere, quod quoquò se vertat laica potestas, hāc exemptionē firmissimam, & validissimam & solidissimam deprehendit.

Bona autem esse & ipsa à iurisdictione Principis secularis exempta, magna Episcoporum omnium consensione, & vehementi in laicos sibi in illa ius aliquod vendicāres increpatione, declaratum fuit in Synodo Romana 3. cap. 1. relato in cap. benè quidem 96. distinct. & in Synodo Romana 6. cuius decretum refertur in cap. In Canonibus. 16. q. 1. in concilio Lateranensi sub Innoc. 3. cap. 44. relato in cap. cum laicis, de reb. ecclesi. nō alienan. & in cap. ecclesiæ S. Mariæ de cōstit.

Cum igitur tam personæ ecclesiasticæ, quam ecclesiarum

bona

bona sint exempta à iurisdictione Principis secularis, infertur necessariò Principem secularem nullam sibi auctoritatem, aut iurisdictionem in personas, & bona prædicta posse vendicare, vt de vtroque est text. in d. cap. ecclesia S. Mariæ, in d. cap. cum laicis, & in cap. inter hæc. 33. q. 2. vbi dicitur, sanctã Dei ecclesiam nunquam humanis legibus constringi, & clamant passim Interpretes omnes in locis supra citatis. Ideoq́. constitutionem editam à quocunnque supremo Principe, si de personis ecclesiasticis, & bonis ecclesiasticis loquatur, esse nullã ex defectu potestatis, habetur in d. cap. cum laicis, & in cap. ecclesię S. Mariæ. vbi Abb. n. 15. Dec. n. 24. Anchar. in cap. 1. quæstione 9. de constit. à qua conclusione nemo dissentit, nec dissentire potest, cum potestas statuendi à iurisdictione dependeat. Bart. in l. omnes populi in 1. quæst. in princ. de iustit. & iur. l. fin. vbi notat Bald. C. de iurisd. omn. iud. Rom. cons. 218. n. 2. & alibi sæpè DD. & in quocunque actu ad validitatem illius necessaria sit iusta potestas. cap. cũ super de offic. delegat. l. cum te, vbi Bald. n. 1. C. de donat. ante nupt. Idque multo magis procedit, vbi lex arctat, præcipit, aut prohibet, Nauarr. consilio 4. num. 5. vers. 3. lib. 1. Neapodan. in consuetud. Neapolitan. num. 309. cum sequen. & multò etiam magis, cum est Ecclesijs damnosa, aut onerosa vt declarat Abb. in dict. cap. ecclesia S. Mariæ numero 24. Imo lex secularis statuens de ecclesiarum bonis, aut personis ecclesiasticis dicitur etiam aduersa immunitati & libertati ecclesiasticæ, quoties eis aufert priuilegiũ concessum à Deo, à Papa, vel ab Imperatore, vel adimit ea, quæ illis competunt de iure cõmuni Canonico, vel Ciuili, vel Clericos reddit timidiores ad faciendum id, quod liberè facerent statuto cessante. Hæc est recepta omnium sententia, & in Auth. cassa & irrita. C. de sacros. eccles. & in d. cap. ecclesiæ S. Mariæ, vbi Decius n. 2. cum seqq. totam hanc materiam ex probatis auctoribus luculenter distinguit, & in capita digerit. Imol. in cap. nouerit de sent. excom. Bald. in cons. 134. in 5. vol. Iacob. à Canib. in tract. de repres. in 2. parte n. 7. Opiz. in l. filius fami-

mi-

milias.§.Diui n.93.& 94.& ibi Crot.n.84.Loaz. latissimè n. 159.de legat.2.Chassan.in consuet. Burgund. rubr.9.§.10.n. 50.adeò vt communi scribentium consensu redarguatur, qui ad infirmandam ecclesiasticæ libertatis auctoritatem affirmat non satis esse definitum, quomodo, & qua ratione violetur. Iacob.Mandel.cons.8.n.3.vbi id declarat locum habere siue directè,siue indirectè seculari lege ecclesiastica libertas impetatur, iuxta c.statutũ de hæret.in 6. c.clericis. §.nos igitur de immunit.eccles.in 6.Huius autẽ libertatis ecclesiasticæ nomẽ & originẽ à diuina Scriptura prodire, scilicet ex loco S. Matthæi,vbi Christus loquens de tributo dixit: Filij ergo liberi sunt, & multo ante quam Honorius 3. ad Pontificatum esset euectus, videlicet in Concilio Lateranensi sub Innoc.3.c.44. eiusdem libertatis mentionem habitam,ac vetustioribus etiã temporibus, ac deinde sequentibus creberrimè in generalibus Cõcilijs inculcatam, defensam, à summis etiam Imperatoribus ita appellatam,ac roboratã videre est apud Illustriss. Baronium tom.3.Annal.anni 313.& anni 314.ac in vniuerso opere,vt iam nihil opus sit confutare eos, qui id nomen nouum esse,& Honorium 3.anno 1220primum huius vocabuli meminisse aduersus omnia historiarum, & conciliorum monumenta affirmare non dubitarunt. Principes autem huiusmodi legibus ecclesiasticam immunitatem violantes, in sententiam excommunicationis incidunt ipso facto cap.fin. de immunit. eccles. in 6.cap. nouerint de sent. excom. Ex prædictis euidenter infertur lege prædicta Rempub.sibi Ecclesiæ ius assumpsisse, ecclesiasticamq́. libertatem, & immunitatem violasse, cum de personis ecclesiasticis & bonis Ecclesiæ, quibus actionem vel adimit,vel denegat, & de bonis ecclesiasticis,in quibus consolidationem,& prælationem excludit, expressè disponat, & quidem verbis præcipientibus, atque cum insigni Ecclesiæ læsione,quod etsi ex solidis conclusionibus sæpius positis, & comprobatis appareat, ad clariorem tamen veritatis demonstrationem non est prætermittendum,in specie bonorum Emphyteoticorum Interpretes

tes

tes hoc idem tradidisse, affirmantes Principem laicum posse quidem statuere de ratione succedendi in vtili dominio inter laicos, quia hoc non interest Ecclesiæ, non autem quoad ipsas Ecclesias, vel earum iura. Anchar.cons.433.n.3.Raph. Fulgos.cons.2.n.2.Abb. in cap.quæ in Ecclesiarum, de constit.n 2.Imol.n.7.Dec.n.6.Beroald.n.16.dicens legem Principis laici de dominio directo disponentem esse ipso iure nullam etiam in vtili dominio ratione connexitatis. Clar.in §. emphyteusis quęst.28.n.7.vbi hanc opinionem esse ait indubitatam, & communem omnium DD. Idq.etiam definitum videtur in generali concilio Lateranensi relato in cap.fin.de immunit.eccles.in 6.

Nunc superest, vt respondeatur obiectionibus legē defendentium, quæ sunt infrascriptæ.

Primò ea lege nullā haberi mentionem bonorum emphyteoticorū, nihilq. circa talia bona caueri tam verbis, quā mente legislatoris inspecta: sed agi de bonis ab Ecclesia perpetuo locatis. ac propterea mirum esse summum Pontificem leuioribus etiam causis maturè definiendis assuetum, huiusmodi lege nec perlecta, nec perpensa, falsis aliorum relationibus adductum, quasi de bonis emphyteoticis in ea lege statueretur, in Senatum, ac Ducem Venetum legis auctores excōmunicationis sententiam promulgasse.

Secundò tam iure communi, quàm illarum regionum cōsuetudine inductum, atque receptum esse, vt nullis vnquam prælationibus, aut consolidationibus directi, vtilisq. dominij in huiusmodi bonis ab Ecclesia perpetuò locatis locus esse debeat, idq. ob summam æquitatem, ne laboribus, quos vtiles domini in agris ad culturā redigendis hauserunt, ipsos fraudari, multasq. propterea familias ad inopiam redigi contingat.

Tertiò causam bonorum perpetuò locatorum inter Monachos prælationem prætendentes, ac laicos Patauinos ad tribunal seculare fuisse delatam. Ideoq. Principem secularem potuisse suo magistratui regulā præscribere, ac statuere, quid

esset

esset ab eo, alijsue magistratibus secularibus in huiusmodi causis decernendum; ea nimirum ratione, quod cum magistratus laicus sit iudex competens in causis horum bonorum inter laicos, ecclesiasticasque personas, vbi laicus conuenitur, ad Principem quoque laicũ de ijsdem bonis statuendi potestas pertineat; siquidem statutis ligari, & forum sortiri à pari procedunt.

Quantum ad primam obiectionem attinet, Dux ac Senatus Venetus iure quidem conqueri possent, si summus Pontifex, quod non statuerunt, pro statuto habens, commentitia impulsus causa, in eos excommunicationis sententiam tulisset; nedum enim tantam Rẽpub. sed quemuis priuatum, re vel inexplorata, vel imcomperta, excommunicationis mucrone feriri iniquissimum esset, atque à mente sacrorum Canonum, atque Ecclesiæ consuetudine penitus alienum. Verũ de bonis emphyteuticis ea lege cautũ esse, clarum est adeò, vt nullus dubitandi locus relinquatur, siue verba legis, siue mentem spectemus. Quod vt magis planum fiat, meminisse oportet, locationem perpetuam differre ab emphyteusi, & de vtroque contractu extare titulum separatum in Codice, vt habetur in l. 1. C. de iur. emphyteut. & inter vtrumque contractum plures sunt differentię, quas sigillatim recensent DD. in d. l. 1. C. de iur. emphyt. quarum duæ sunt præcipuæ. Altera, quod bona perpetuò locata ab ecclesia etiam ad extraneos perueniunt hæredes, adeò vt linea conductorum extincta, ad ecclesiam non reuertantur. Bald. in cap. litteræ n. 3. de dilat. Ruin. in cons. 161. n. 3. vol. 1. Bona verò ab Ecclesia in emphyteusim concessa ad extraneos hæredes non transeunt, sed linea deficiente redeunt ad Ecclesiam, quod omnes DD. fateri testatur. Gozad. cons. 75. num. 9. Altera differentia est, quod in contractu locationis statuitur pensio fructibus correspondens Bald. in d. cap. litteras num. 3. Alex. cons. 112. num. 3. vol. 1. In contractu autem emphyteutico promittitur quid minimum in signum recognitionis directi dominij. Glos. in cap. potuit, de locat. Ias. in l. 1. num. 3. C. de

iur.

iur. emphyt. Alex.d.conf.112.num.3. Verum etsi inter hos duos contractus sint hæ differentiæ, in multis tamen conueniunt. Nam in emphyteusi Ecclesia concedens transfert vtile dominium, & sibi directum retinet, gl.in cap. constitutus,in verbo iuxta ratam,de religios. dom. ita etiam in locatione perpetua.l.1.§. qui in perpetuum. ff.si ager vectig. vel emphyt. petat. iuxta gl.in verb.domini, l.1. § quod autem. ff. de superficieb. Bald.in d.cap.litteræ num.7. & in rubr. C. de iure emphyt. nu.7. vbi Alberic.nu.3. In emphyteusi dominus directus habet ius prælationis. l.fi.C.de iur.emphyt. cap.potuit,de locat.idem iuris habet in locatione perpetua. Bald.in l.1.§.quod autẽ. ff.de superficieb. Ruin.d.cons.161. num. 30. In emphyteusi ob non solutionem Canonis per triennium emphyteuta cadit à iure suo. l. 2. C. de iur. emphyt. In locatione perpetua conductor quoque per bienniũ vel triennium cessans, amittit rem locatam. Raph. Fulgos.in cons. 240. incip. pro euidentia eorum de quibus quæritur, circa fin. Abb. & Butr. in cap.propter sterilitatem,nu. 10. de locat. Ias.in l.2.nu.39. C. de iur. emphyt. Non est autem perpetuum, vt locatio perpetua, & emphyteusis conueniant, discrepentq. in omnibus supra dictis. Nam potest constitui etiam emphyteusis cum magna pensione fructibus correspondente, & tunc ea emphyteusis propè accedet ad naturam locationis perpetuæ, in eaq. remissio ob sterilitatem habebit locum, perinde ac in locatione. Alexand. d.cons.112.nu.3. Ruin.d.cons.161.nu.24.& 25. Potest item emphyteusis Ecclesiastica ita creari, vt sit ad quoscumque hæredes etiam extraneos transitoria; sicut suaptè natura est locatio perpetua, vt cum conceditur pro se & hæredibus, & quibus dederit. Curt.iun.cons.130.num.2. & in summa hi contractus ex conuentione legem accipiunt, vt tradunt omnes in l.1.C.de iur.emphyt. vbi in specie Alberic. num.2. ait contractum emphyteusis non habere formam,aut naturam limitatam, sed in eo voluntatem contrahentium esse seruandam, vt probatur text. in l.2. in princ. eod. tit. Quod

C fit,

fit, vt in vtroque possint contrahentes stipulari, ac promittere quid diuersum à natura contractus, & ita in locatione perpetua apponere qualitatem emphyteusis, & in emphyteusi qualitates locationis perpetuæ. Quæ cum ita se habeant, & omnia verba huius legis non minus conueniant emphyteusi, quam locationi perpetuæ, vtpote exprimentia omnes qualitates, in quibus emphyteusis conuenit, cum locatione perpetua, nihil autem exprimentia, propter quod locatio perpetua distinguatur ab emphyteusi, fateri necesse est, de vtraque loquutum esse legislatorem. In hac enim lege de dominio directo, & de vtili agitur, de prælatione, de caducitate, quæ in vtroque contractu locum habent, ergo de vtroque lex est intelligenda, iuxta regulam, Cui conueniunt verba legis, conuenit & eius dispositio. Nec refert quod de emphyteusi nominatim mentio non fiat, cum omnes qualitates emphyteusi competentes exprimantur. contractus enim magis dignoscitur, & constituitur ex declaratione effectuum, quam ex denominatione l. insulam. ff. de præscript. verb. Bald. in l. 1. nu. 3. C. de iure emphyt. l. si stipulatus. ff. de vsur. Ias. in d. l. 1. nu. 45. & satis dicitur expressum, quod verbis generalibus continetur. l. fin. iunct. gl. C. quod cum eo. Bald. in l. Prætor. ff. de iudic. Ias. in l. 1. nu. 14. ff. de vulg. & pupill. & cum emphyteusis sit vna ex speciebus contractus, ad quas refertur lex loquens generatim, species verè, & propriè continetur sub genere, vt Dialecticis, & Iurisperitis notissimum est principium. Præterea cum in emphyteusi possint paciscentes conuenire præter ordinariam eius naturam, nempe vt transeat ad extraneos hæredes, vtq; prælationis ius directus dominus nō habeat, certè talis emphyteusis, immutata eius natura, iisdem verbis includeretur in lege, quibus includitur contractus perpetuæ locationis. Apertè igitur constat ex verbis legis, de contractu emphyteutico actum esse. Verum id etiam magis constat ex mente, quia cum hæc lex prohibeat, ne personæ Ecclesiasticæ, & loca pia ius prælationis, consolidationis, vel caduci-

cita-

citatis prętendant, & hæc iura magis in emphyteusi, quam in locatione perpetua, vt supra ostendimus, prætendi possint, apparet, legislatorem magis de emphyteusi, quam de locatione perpetua sensisse. Quod autem dictum est emphyteusim in lege comprahendi, quamuis simul in ea comprahendatur locatio perpetua, affirmati etiam potest quoad, cæteros contractus liuelli, & feudalis, vel alterius similis, qui cum iuxta suos notissimos terminos & ipsi directum, & vtile dominium separent, prælationemq. & caducitatem admittant, possunt & ipsi lege comprahendi, ita tamen, vt nunquam sequatur emphyteusim, cui verè, & propriè legis qualitates conueniunt, in lege non contineri. Quin etiam ad id probandum frustra fortasse labor suscipitur, cum huiusce legis defensores, tametsi asseuerent, quod mentio bonorum emphyteoticorum non vi è ne in parole, nè in senso, & quod quell'emphyteoticis non vi è ne formalmente, nè in parole equiualenti: tamen præualente veritate, prius dixerant, che quella legge è più sopra beni censuali, ò locati per lungo tempo, che emphyteotici, & paulò post affirmant, che la legge del Senato generalmente parla di tutti li contratti, ò modi di possedere, doue dui dominij vtili e diretti restano diuisi. Quod cum propriè eueniat in contractu emphyteutico, absque dubio lex prædicta de eo formaliter loquitur. Indubitatum est itaque, in lege supradicta statui de bonis emphyteoticis ab Ecclesia concessis, quamuis etiam in ea statueretur de alijs speciebus contractuum, in quibus vtile dominium separatur à directo. Quamobrem valde mirandum est Legis defensores in tantas querimonias erupisse, perche sua Santità habbia nel monitorio ristretto ad vna specie sola quello, che è detto in genere. Si Respub. de pluribus contractuum speciebus legem Ecclesiasticæ immunitati aduersam tulit, & Summus Pontifex vnam in monitorio recensuit, quod verum est, narrauit, nec vlli iniuriam fecit, potiusq. extenuauit delictum, quam amplificauit. Pontificis autem ministri, qui legem de pluribus contractuum

speciebus disponentem, ad vnam tantum coarctarunt, leuius, non grauius, lenius non acerbius facti speciem summo Pontifici retulerunt. Nouum hoc est, vt qui plura vulnera intulit, de vno tantum iudici relatum esse, atque vnius tantum in condemnatione rationem habitam, dolenter accipiat. Quod si Monitorij verba fuissent iuxta hanc querimoniam emendanda, nedum de bonis Ecclesiasticis emphyteoticis, sed etiam de liuellarijs, de feudalibus, de perpetuò locatis idem statutum esse, exprimere, atque adijcere oportuisset. Quo pacto lex plures contractus Ecclesiæ sine auctoritate irritans, vel saltem plurimum extenuans, ac in pluribus Ecclesiasticam lædens immunitatem, tantò magis summum Pontificem pro Apostolico munere commouisset. Ex quibus satis, superq. responsum videtur priori obiectioni suppositæ.

Quoad secundam obiectionem hæc lex defendi non potest iure communi, cum tollat prælationem, caducitatem, & consolidationem, quæ de iure communi habent locum in contractu emphyteusis, liuellario, & feudali, vt in locis vulgatis nemo negat, imò etiam in contractu locationis perpetuæ est locus prelationi, & caducitati ob non solutionem, vt supra dictum est, & vtcumque se res habet, id statuere non pertinet ad iudicem secularem. Nec obstat, quod plerique DD. existiment, etiam in emphyteusi Ecclesiæ teneri dominum directum extincta linea proximioribus agnatis illam concedere, atque ideò sublatam esse deuolutionem ob lineā finitam. Ruin. cons. 12. nu. 22. vol. 1. Dec. cons. 131. Bero. cons. 38. lib. 1. quo pacto Ecclesia hac lege nullum videtur accipere detrimentum. Primò namque respondetur, hanc opinionem saltem vbi Ecclesia vult pro se retinere, frequentius esse improbatam, Nic. Mil. in repert. vers. emphyteusi finita. Abb. in cap. bonæ post numerum 28. de postul. Prælat. Curt. Senior cons. 47. num. 10. Ruin. sibi contrarius cons. 152. lib. 1. Gozad. consil. 39. col. pen. vers. 3. lib. 1. Ripa in l. 1. in 2. declaratione. ff. de priuil. creditor.

Secun-

Secundo, quia etsi vera esset opinio excludens consolidationem, tenetur tamen agnatus infra annum petere inuestituram cum solutione laudemij, alioquin ius petendi expirat, saltem vbi intra illud tempus inuestitura concessa esset alteri non proximiori, gl. in cap. Titius, si de feu. fuer. contro. int. dom. & agnat. Alex. cons. 15. num. 10. lib. 5. Decius cons. 328. num. 4. & alij passim. Hac autem lege robur habente, nec inuestiturae petitio, nec aliud factum esset necessarium, sed sublata esset perpetuò omnis spes consolidationis. Tertiò, quia etiam d. opinione contra Ecclesiam concessa, si nulli extarent agnati, emphyteusis pro se, filijs, & nepotibus recepta ad Ecclesiam reuerteretur, nec ad extraneos heredes träsmigraret, vt superius dictum est, adeò vt nequaquã verum sit, quod ex aduerso affirmatur, DD. animaduertentes laicorum detrimentum, deuolutionem ex capite lineae finitae prorsus sustulisse, cum etiam secundũ hanc opinionem, quae tamen non est receptior, non sit sublata deuolutio non extantibus agnatis. Quartò, quia etiam si ob lineae extinctionem cessaret deuolutio, superessent alia deuolutionis capita, ob alienationem sequutã irrequisito domino, vel quod emphyteuta in re emphyteutica malè versaretur, vel pacta non seruaret, qui casus deuolutionis omnes hac lege explodun- tur. Quintò, quia huius articuli disputatione in praesentia omissa, siue deficiente linea reuertantur ad ecclesiam, siue proximiori agnato rursus concedi debeant, quod à prudenti, iustoq. iudice, eueniente casu, erit iudicandum, Princeps secularis nec legis hac de re condendae, nec alterutri opinionis approbandae ius habet. Quod autem dicitur, quicquid potest effici pacto, potest etiam consuetudine induci, & Principis lege caueri, ita profectò verum est, si ijdem semper termini retineantur, vt quod potest fieri pacto laicorum duntaxat, possit etiam induci consuetudine laicorum, & constitui lege Principis laici: at verò quod pacto Ecclesiasticarum personarum de re Ecclesiastica caueri potest, nec laicorum propterea effici potest consuetudine, nec Principis laici authorita-

te constitui. Consuetudinem verò, quæ in hoc negotio prætenditur, vix est, vt de iure valida esse possit, & quatenus de iure valida esset, valde dubitandum, in hoc casu non concurrere requisita ad eam inducendam. De iure quidem talem consuetudinem Ecclesijs adeò grauem non esse validam, meritò dubitari potest ex his, quæ tradunt DD. in cap. cum causa. de sent. & re iud. vbi Abb. n. 15. Quatenus autem ius Canonicum illam non reijciat, non concurrere in ea, quæ requiruntur, inde perspicitur, quod cum Prælatio, & deuolutio, seu consolidatio non procedat nisi domino volente, vt de prælatione est text. in d. cap. potuit. de locat. & in l. fin. C. de iur. emphyt. & de deuolutione & cōsolidatione, tradit Curt. iun. post alios in cons. 110. n. 23. & cum colligatur ex scriptis legem defendentium, ideo prælationi, atque consolidationi locum hactenus non fuisse, quia Ecclesiastici alienationes bonorum huiusmodi nunquam impediuerunt, & si quando impedire voluerunt, eis obstitit Princeps, qui decretis, & iudicijs editis nunquam voluit, che habbiano loco cosi fatti pensieri, & in specie anno 1476. scripsit Prætori Montis Selicis in hæc verba: Nunquam pati volumus etiam in bonis Ecclesiasticis quenquam, qui tenuerit agrum aliquem iure libelli, quem sumptibus, & laboribus suis meliorauerit, sic de facto exspoliari, sed tantum quod soluat libellos non solutos; consequēs esse videtur, vt consuetudo non extet; cum hac in re non potuerit induci nisi à tempore, quò Ecclesiastici contendentes præferri, exclusi fuerint. Alex. cons. 136. n. 19. l. 2. & cons. 6. l. 5. Cardin. cons. 133. nu. 4. exclusio autem in hoc casu prouenerit ex facto Principis laici, quod nedum non inducit consuetudinem, sed eam nasci vetat, cum actus subsequuti tribuendi sint potentiæ, & mandato Principis secularis ita volentis, non autem tacito consensui personarum Ecclesiasticarum, qui erat ad consuetudinis validitatem necessarius, iuxta determinationem Bart. in l. de quibus n. 10. ff. de legibus. vbi ait, ad validitatem consuetudinis requiri tacitum consensum eorum, qui expressè legem de ea re ferre

aut

aut per suum consensum expressum sibi praeiudicare potuissent.idẽ scripserunt Bart.cõs.136.in fin.lib. 1. Alex.cõs. 173. n.12.lib.6.Rol.cons. 5.n.44.lib.1.vbi ex cõmuni DD.sẽtẽtia ostendit nullam esse consuetudinem prouenientem ex facto illius, qui de ea re, in qua consuetudo allegatur, statuere nõ potest. Quae ideo dicta sunt,vt demonstretur allegatam consuetudinem, quatenus de ea cõstaret cum qualitatibus,quas legem defendentes illi inesse praesupponunt, nec legitimam, nec iuri consonam esse,'non autem vt si in ea concurrant requisita,& nõ à Principis secularis decreto,sed a personarum Ecclesiasticarum tacito,sed vero consensu originem duxerit, ac stato tempore durauerit, & a sacris Canonibus non improbetur,eam ullo pacto velimus euersam. Iuribus laicorum officere,in eosq. asperè & violenter agere non est consuetudinis Ecclesiae,omnesq. norũt quanta cũ aequitate, & moderatione in Rotae auditorio,quoties de caducitatibus & deuolutionibus agitur, huiusmodi causae Romae definiantur, admissis facile excusationibus laicorum paenas caducitatis, & deuolutionis vitare contendentium. Si igitur consuetudo requisitis qualitatibus non caret, allegent eam laici in iudicijs,suoq. iure utantur,dum tamen contra Ecclesiasticae personae aduersus legis essentiam & validitatem,quae voluerint, deducere non prohibeantur, vt proculdubio prohiberentur, si praetensa consuetudo auctoritate Principis laici de facto muniretur,ab eo in scripturam redacta.Nouum enim ex hoc ipsa consuetudo nanciscitur robur, quia potest agi tam ex consuetudine,quam ex iure scripto,& consuetudinem adducens releuatur ab onere probandi.Bart.in l.1.n.8.ff. de legib. Nec est quod huic legi color quaeratur ex aequitate,ne videlicet, qui agros ingenti sumptu,ingentiq. labore coluerunt, tantam faciant iacturam.Nam praetcrquã quod inferius probabitur, causam non tribuere statuendi facultatem, remediumq. petendum fuisse à Sede Apostolica;in praesenti materia illud etiam est obseruandum, quod sacri Canones etiam eò respexerunt, ne qui agrum emphyteuticum vel perpetuò

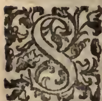
lo-

locatum possident, suos suorumq. maiorum labores deplorare cogantur; ideò prouidè, & æquissimè statuerunt, vt emponemata, seu meliorationes suas vendere posseut, requisito prius Domino Directo, vt habetur in cap. potuit, de locat. sic etiam si Ecclesia in casu, quo de iure tenetur, deneget inuestituram, quasi iniuriam inferat, proditum esse aduersus eam appellationis remedium sentiunt Canonistæ sequuti Bart. in l. 1. §. permittitur ff. de aq. quot. & ęstiu. Multa alia æquissimè, ac lenissimè a sacris Canonibus constituta studio breuitatis omittuntur, ex quibus, vbi ratio suadet, emphyteutarum, ac aliorum laicorum indemnitatibus abundè prospectum esse nemo inficiari poterit. In alijs autem casibus, in quibus ex pacto, & stipulatione, atque ex natura rei, æquitate etiam suggerente, dominium vtile cùm directo consolidatur, vel prælationi locus est, Ecclesiam ab huiusmodi actione ex contractu descendente depellere tam iniquū est, quam ius quæsitum auferre; quod non solùm in personas Ecclesiasticas, sed nec in subditum suum Princeps secularis se moderatius gerens statuere debuisset, etiam ex plenitudine potestatis, ne ius auferat quæsitum ex contractu, Bald. in cap. 1. §. ad hæc de pact. iuram. firman. Dec. cons. 410. num. 22.

Quod pertinet ad tertiam obiectionem, Ecclesia domina directa contra emphyteutam agens condictione ex cap. potuit, de locat. vel rei vindicatione, vel interdicto vti possidetis, vel conditione sine causa, quæ sunt remedia ei competentia. Specul. lib. 3. tit. de emphyteusi vers. 39. tametsi possit ratione bonorum Ecclesię illum conuenire coram Iudice Ecclesiastico, cap. si Clericus laicum, de for. comp. vbi Socin. post Innocen. & alios declarat, quod vbi actio non est merè personalis, vt est ea, quę competit Domino directo, sed in rem scripta, & laicus non negat rem esse Ecclesiæ, potest semper conueniri coram Ecclesiastico, adeò vt hoc casu actor non teneatur sequi forum rei; tamen potest etiam Clericus contra eundem laicum experiri in foro laicali, si velit, cap. cum sit generali, de for. comp. idq. est in electione

ne actoris, cap. dilecti, eod. tit. Socin. ibid. nu. 6. Cum autem Ecclesia eligit laicum reum conuenire pro re Ecclesiæ coram Iudice laico, cum talis actio non sit merè personalis, quamuis quoad litis ordinationem ligetur lege laici Principis, tamen in respicientibus litis decisionem, non laicali legi, sed tantum sacris Canonibus adstringitur, lisq. est ordinanda, ac dirigenda iuxta leges laicales, sed decidenda, & terminanda iuxta sanctiones Canonicas. Ita sentiunt validissimis rationibus iam iuris ciuilis, quam Canonici Interpretes. Paul. de Castr. in scriptis Fratris Pauli ad marginem perperam citatus in l. omnes populi, num. 3. de iustit. & iur. Ant. in cap. quod Clericis, nu. 10. vers. quandoque agitur de alia re, & ibi Abb. num. 15. de for. comp. Raph. Cuman. cons. 41. num. 4. Regula autem illa, forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt, intelligenda est de foro naturali, non autem accidentali, vt declarat Cum. cons. 138. non est autem naturalis Clerico forus laicalis quem eligit, vt in eo reum laicum conueniat, ac propterea etsi forum sortiatur; statutis tamen laicalibus quoad decisionem non ligatur, vt non modo in Ecclesiasticis bonis, ac personis tanta exemptione munitis, sed in alijs quibuscumque personis diuersi fori obseruandum esse docent DD. in d. cap. quod Clericis, & Calderin. ipse, à quo regulam prædictam cæteri desumpserunt, in disputatione allegata ab Ant. in rubr. de consuet. nu. 7. & in d. cap. quod Clericis num. 10. Allegantur etiam nonnulla exempla transactionum in Ciuitate Patauij & Vrbini, quibus declaratum fuit, in hisce bonis non esse locum caducitati, atque etiam exemplum constitutionis Eugenianæ, respiciens ciuitatem Ferrariæ, qua caducitas in his bonis prorsus sublata fuit. Ad quæ facilis est responsio. Nam qui trãsactione Ecclesiæ, vel Constitutione Pontificia remouerunt caducitatem, ab habente potestatem, hoc est à summo Pontifice, vel ab Ecclesiarum Rectoribus, non à Principe laico remedium obtinuerunt.

SECVNDA PARS
DE LEGE ECCLESIARVM AEDIFICATIONEM PROHIBENTE.

ECVNDA lex Reipublicæ nuper edita inhæret alteri, quæ iam pridem ab eadem Republica condita fuerat. Antiqua lex prohibebat, Ne nouæ Ecclesiæ, Monasteria, aut alia loca pia absque licentia Senatus ædificarentur. Hæc autem cum solam Venetiarum Ciuitatem respicere videretur, Senatores anno 1603. die 10. Ianuarij aliam legem tulerunt, qua cauetur, Ne cuiquam religiosæ, vel laicæ personæ, Scholæ; vel Confraternitati liceat extruere Monasteria, Ecclesias, Hospitalia, vel alias quaslibet Religiosorum, vel secularium mansiones, in Ciuitatibus, Terris, vel territorio subiecto eorum iurisdictioni, sine expressa Consilij licentia, sub pœna in antiquis Constitutionibus contenta, & præterea amissionis fabricæ, perpetui exilij à Ciuitate Venetiarum & suo districtu, & à toto dominio Veneto.

HAec lex conuenit cū præcedenti in eo quod statuit nominatim in personas Ecclesiasticas, differt autem a præcedenti, quod illa statuit expressè de bonis Ecclesiarum, hæc expressè de ipsis Ecclesijs, ne videlicet eas liceat ædifiare absque licentia Senatus. In personas Ecclesiasticas nullum ius esse Principi seculari, superius latè probatum fuit. In Ecclesias verò, seu Ecclesiastica negotia nullam authoritatem habere Principem secularem, quantumuis religiosum, & potentem, exploratissimum est. Catholicus enim Princeps filius est nō præsul Ecclesiæ, & quod ad religionem pertinet, & disciplinam, discere conuenit, non docere cap. si Imperator 96. distinct. nimirum ad Dei sacerdotes Deus voluit quæ

Ecclesię sunt disponenda pertinere, non ad seculi potestates d.cap.si Imperator, cap. benè quidē, ead.dist. Plena sunt huiusmodi testimoniorum Concilia, quibus optimi quique Imperatores, ac Reges assensi sunt. Illustris est ea de re confessio Basilij Imperatoris in fine 8. Synodi. Non datū est (inquit) laicis secundum Canones decernendi quicquam de Ecclesiasticis causis, opus enim hoc est Pontificium. Habeturq. Regis Theodorici Responsum profitentis, Synodalis esse arbitrij, in negotijs Ecclesiæ maioribus sequenda præscribere, nec aliquid ad se, præter reuerentiam, de Ecclesiasticis negotijs pertinere, vt refertur in cap. concilia 17. distinct. Ecclesiarum autem ædificationem, quæ domus Dei, & orationū sunt, iuxta Diuinā Scripturam, & in quibus specialiter Deus colitur, & diuina officia obeuntur, diuinaq. ministeria exercentur, esse negotium Ecclesiasticum, nemo pius, & Catholicus dubitauerit, & satis constat ex eo, quod sacri Canones prohibent Ecclesias ædificari, sine Episcopi, vel Sedis Apostolicæ licentia, cap. nemo. cap. Basilicas de consecr. dist. 1. cap. fin. de Eccles. ędific. cap. 1. de excess. Prælat. in 6. cap. cum olim il 2. de priuil. cap. auctoritate eod. tit. in 6. ad ipsumq. Episcopum, & Sedem Apostolicam pertinet tempus, & locū, quando, & vbi ędificari debeant, præfinire, vt traditur in locis supradictis. Imò debet Episcopus antequam fabrica inchoetur, crucem figere, atrium designare, & aqua benedicta conspergere, d. cap. nemo, quod etiam iure ciuili cautum fuit in Auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis voluerit. Præterea cum Ecclesia sit locus ad Deum colendum specialiter deputatus, consequens est, vt illius ædificandæ licentiam vel concedere, vel negare spectet ad potestatem Ecclesiasticam, cuius iudicio disponenda sunt cuncta ad Dei cultum pertinentia, tam ex iure diuino, quam ex Constantini Imperatoris cōcessione, cap. Constantinus 96. dist. Quamobrem iure dubitari non potest, hanc legem prohibentem ædificari Ecclesias sine licentia Principis secularis, inualidam, & nullam esse ex defectu potestatis.

Imò etiam constat derogare libertati, & immunitati Ecclesiasticæ, dum aduersatur seu iuri communi, seu priuilegio, quod habetur in cap. futuram 12. quæst. 1. vbi Melchiades Papa refert, Constantinum Imperatorem concessisse, vt per vniuersum orbem Ecclesias fabricare liceret. Iam autem ex sententia omnium Interpretum superius ostensum fuit, constitutiones laicorum auferentium Ecclesijs, vel ea, quæ illis competunt de iure communi, vel priuilegia à Deo, Papa, vel Imperatore concessa, aduersari immunitati Ecclesiasticæ, ac subinde nullas, ac sacrilegas censeri. Quod confirmatur, quia eiusmodi priuilegium ante ortum Reipub. à Constantino Italiam obtinente concessum, non potest amplius reuocari. Innoc. in cap. nouit. num. 6. vers. vel melius, de iudic. Archid. in cap. quicumque 11. quæst. 1. Panorm. consil. 63. in 1. par. num. 1. Cardin. cons. 85. propè fin. vers. alia lectura. Paul. de Castr. in cons. 316. col. 3. post medium, Felin. in d. cap. quæ in Ecclesiarum nu. 45. vbi ait, sicut Papa non potest auferre laico ius quæsitum per legem Canonicam, ita nec Imperator ius Clericis quæsitum per legem ciuilem. Alex. cons. 209. col. 4. vers. nec ad hoc obstat, vol. 2. Abb. in cons. 41. num. 3. lib. 1. Salic. in Authen. cassa col. 2. vers. quæro quinto. C. de sacros. Eccles. Alciat. in tract. præsumpt. regula 3. præs. 33. num. 4. Tiraq. de retract. lignagier §. 1. gl. 9. num. 43. Ant. Burg. in repet. d. cap. ecclesia S. Mariæ nu. 330. & 331. vbi ait, de hoc non esse dubitandum, etiam si mille legibus laicorum contrarium caueretur, imò de hoc dubitare non esse procul ab hæresi. Ratio est, quia cum priuilegiũ confertur in non subditum ex dispositione legis, cum in eum non possit valere tanquam lex ex defectu iurisdictionis, valet tamen tanquam quasi contractus, postquam non subditus illud ratum habuit, ad instar donationis, ideoq. per pœnitentiam non potest dissolui absque consensu vtriusque, id est tam concedentis, quam eius, in quem collatum fuerat priuilegium, vt declarat Cardin. in repet. d. cap. perpendimus num. 6. vers. respondeo. Idem sentit Hostien. in Sum. tit.

de immunit. Ecclef. S.fed hec, prope fin. reddens aliam rationem, quod cum priuilegia ab Imperatore concessa, sint à Sede Apostolica, cuius potestas Imperatoria maior est, confirmata; consequens est, vt in illis prorsus extincta sit auctoritas inferioris.

Obiectiones autem, quæ nouissimis scriptis aduersus hac opinionem adferuntur, infirmissimæ sunt, vt singulis respondendo patebit.

Primò obijcitur, hac lege prohibente laicis, & Ecclesiasticis, ne nouas ædificent Ecclesias, non exerceri iurisdictionem super re aliqua spirituali, sed tantum super fundo, seu area, in quibus Ecclesia esset ædificanda, talem namque fundum, seu aream esse merè secularem.

Huic obiectioni primo respondetur, hanc legem prohibere nouarum Ecclesiarum ædificationem tam laicis quam Ecclesiasticis, nulla adhibita distinctione. Ideoq. per hanc legem non licet ecclesiasticæ personæ ædificare nouam Ecclesiam in prædijs Ecclesiæ suæ, nec in suis prædijs, aut bonis patrimonialibus. Non licet etiam laico nouam Ecclesiam suo sumptu extruere in prædio alterius Ecclesiæ, quamuis ita cum eiusdem Ecclesiæ Rectore conuenerit. Quamobrē frustra ad effugiēdam notam ecclesiasticæ immunitatis violatæ, obijcitur ea lege tantum prohiberi extructionem Ecclesiæ in solo seculari, cum lege nōn distinguente, etiam in bonis, & prædijs Ecclesiæ à laico & Ecclesiastico ædificari Ecclesiam vetitum sit. Verum esto, quod de solo, & fundo seculari tantum in lege ageretur, nihilominus indubitatum est, non potuisse Remp. id statuere, cum enim de ecclesiastico negotio, id est, de ædificatione ecclesię, & sic de cultu diuino, ac de re spirituali agatur, ad solum Pontificem pertinet ius statuendi, quantumuis prohibitio dirigeretur in solum seculare statuentibus subiectum. Cum enim materia, quæ sub lege cadit, ecclesiastica, vel spiritualis est, de ea legem condere etiam in laicos foro laicali subiectos pertinet ad Superiorem ecclesiasticum. Nam ex iurisdictionibus duabus à

Deo

Deo distinctis, cap. duo sunt, 96. dist. cap. solitæ, de maiorit. & obed. Ecclesiastica respicit finem spiritualem æternę beatitudinis, Secularis verò finem temporalem humanę felicitatis, cap. quoniam 10. dist. cap. cum ad verum 96. dist. Ad hūc verò finem inducendum, ac consequendum summus Pontifex potestatem habet etiam in temporalia ita exigente pastorali ministerio, pro gubernatione & regimine gregis sibi commissi, vt ad vitam perducatur æternam, vt latè probat Turrecrem. d. cap. cum ad verum num. 1. vers. tertius modus. Nauar. in relect. cap. nouit, de iudic. not. 3. tit. potest. eccles. & laic. vt diff. nu. 36. vbi ait, ecclesiasticam potestatem spiritualia complectentem ad temporalia extendi, spiritualiū conseruandorum, consequendorum, aut non impediendorum ratione id exigente. & pręcipua ratio est, quam reddit D. Thom. in 2. 2. q. 15. art. 2. & repetit Pręposi. in cap. verum in 7. col. vers. confirmatur etiam, quia videlicet omnis persona, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, debet disponere de his, quę sunt ad finem. Cum igitur hæ duę potestates à fine, & per materias distinguantur, & nedum in spiritualia, sed in temporalia potestas Ecclesiastica ius habeat, quantum pertinet ad finem spiritualium; necesse est fateri, ius statuendi de ædificatione Ecclesiæ, quæ res spiritualis est, & ad finem spiritualem, id est, ad Dei cultum, ordinata, pertinere ad solum Pontificem, quamuis de seculari, & alias Principis laici iurisdictioni subiecto solo, seu fundo, in quo Ecclesia fabricari debeat, agatur. Sic. Bald. in l. 1. C. de Sum. Trinit. & Fid. Cathol. nu. 19. vers. sed ego credo, docuit, statutum permittens patri, vt filium spurium instituat, non esse validum ex defectu potestatis, quamuis de rebus laicalibus, & in laicos statuatur, quia agitur de materia peccati.

Exempla alia multa ad id confirmandum colligi possent, vtputa in materijs vsurarum, simonię, matrimonij, de quibus tanquam spiritualibus Ecclesia statuit in seculares: sed quādo exempla cuilibet obuia sunt, & huius propositionis veritas neminem latet, ex consulto pretermittuntur. Quod si

hęc

hæc lex de Ecclesijs in seculari prędio non ędificandis valida esset, liceret quoque Principi laico prohibere, ne quis laicus domi suę Sanctorum imagines, vel signum Crucis effingi faciat, absque ipsius laici Principis licentia; nam & hæc prohibitio in laicos dirigeretur, & in laicas domos iurisdictioni Principis laici subiectas. Quod tamen quam absurdum sit, quantumque abhorreat ab omnibus Christianæ legis principijs, nemo non videt.

Secunda est obiectio, non posse hanc legem existimari aduersam Ecclesiæ, cum de solo laicali statuat, & Ecclesia non existat, nec talis haberi, aut appellari possit, antequam fuerit constructa. Huic obiectioni, quæ parum differt à priori, iam fortè superiori responsione fuit satisfactum: quia si non de Ecclesia materiali, quæ talis non est, antequam construatur, at de ecclesiastico negotio, ac de re spirituali agitur. Quod satis est ad excludendam laicorum statuentium potestatem. Sed tamen specialius etiam respondetur, quoties materia est spiritualis, siue iam sit enata, siue nascitura speretur, aut timeatur, de ea statuere pertinet ad Iudicem ecclesiasticum, ita cum Ecclesia potestatem habeat in laicos ratione peccati, potest eos coërcere & adstringere, nedum ratione peccati commissi, sed etiam committendi, gl. quam ibi omnes Interpretes sequuntur, in cap. ex litteris, il secondo, in verbo. compellas, de sponsf. sic etiam solus Summus Pontifex potest statuere circa Matrimonia contrahenda, vel prohibenda, non autem Principes seculares, cum tamen de solis laicis tunc agatur, & de Sacramento nondum existente. cap. 1. de Sponsf. cap. fin. de rapt. Abb. Palud. & alij, quos refert, & sequitur Couar. in epitom. de sponsf. in 2. part. cap. 6. num. 16. sic etiam Tridentinum Concilium nouam Matrimonijs futuris formam præstituit. sic sanctę memor. Pius V. censibus etiam à laicis & super laicali fundo creandis, ne vsuram redolerent, lege lata certos fines præscripsit. Alia innumera exempla de industria omittuntur, cum ex supradictis iam satis, superq. pateat in spiritualibus materijs,

siue

siue rei iam existenti prospiciatur, siue futuræ occurratur, potestatem statuendi ad Sedem Apostolicam dumtaxat pertinere. Sed quid hæc ad legem oppugnandam commemorare opus est, cum in ea nedum de ecclesiastico negotio, id est de ędificatione Ecclesiæ, sed de Ecclesia ipsa nedũ ædificanda, sed etiam ædificata agatur, imposita, scilicet pœna amissionis fabricæ? ergo etiam fabrica Ecclesiæ iuribus fisci infertur ad instar quarumlibet rerum profanarum? Id certè inauditum est, & ecclesiasticæ immunitati contrarium, cum iuxta sacros Canones Ecclesia cum auctoritate Episcopi fundata, quamuis adhuc consecrata non sit, gaudeat priuilegio immunitatis, gl. in cap. fin. de consec. eccl. vel altar. quam ibi Hostien. Io. Andr. & Abb. sequuntur, afferentes exemplum Clem. V. qui effractorem Ecclesiæ non consecratæ excommunicatum declarari mandauit. Idem tradiderunt Hostien. in Sum. tit. de immunit. eccles. §. in quantum num. 10. Zabarell. in cap. inter alia in 3. quæst. eod. tit. Marian. Socin. in cap. conquestis nu. 18. de sent. excom.

Tertiò obicitur, in quolibet fundo laicali non modo priuatum, sed etiam Principem habere dominium. l. Bene a Zenone. C. de quadr. pręscript. l. deprecatio ff. ad l. Rhod. de iact. Indeq́. sequi, vt quemadmodum inuito priuato Domino non liceret Ecclesiam ædificare, ita nec etiam liceat inuito Principe. Huic obiectioni respondetur, non esse vsquequaque uerum, Ecclesiam non posse in fundo priuati ædificari domino inuito; siquidem posse dominum soli ad fundum vendendum causa Ecclesiæ vel ædificandæ vel ampliandæ compelli, certa est DD. conclusio. Florian. de S. Petro in l. si quis sepulchrum n. 9. ff. de relig. & sumpt. funer. Ias. in l. 2. n. 4. ff. sol. matrim. Barthol. Veron. de seruit. vrban. præd. cap. vlt. n. 5. vbi testatur, ita iudicatum fuisse in Ciuitate Veronæ. Tiraq. de priuil. piæ caus. priuil. 67. Secundò respondetur, aliud esse nõ consentire, vt Ecclesia ædificetur in proprio fundo, & aliud esse, lege lata in vniuersum id prohibere, cum prior sit actus priuati recusantis rem suã in hunc vsum concedere; posterior

sit

sit actus iurisdictionem exercentis, quod non licet Principi seculari in materias Ecclesiasticas, qualis est hæc. Imò nec priuatus fundi dominus potest rei suæ legem imponere, ne Ecclesia possit ibidem ædificari. l. nemo. ff. de pact. vbi habetur neminem paciscendo efficere posse, ne locum suum sibi liceat dedicare, & ita ibi sentiunt Fulgos. Ias. & cæteri omnes. Tertiò respōdetur, non satis aptè argui à prohibitione priuati ad prohibitionem Principis; nam priuatus habet in suo fundo plenum dominium, plenamq́. proprietatem. Princeps verò tantum protectionem, iurisdictionem, & quoddam dominiū vniuersaliter consideratum, non autem vllum directum, vel vtile dominium vllius certi fundi, certivè soli, gl. in d. l. Bene à Zenone. Abb. in cap. nimis n. 1. de iureiur. Alex. cons. 76. n. 7. lib. 2. & ex communi DD. sententia. Restaur. Castald. in tract. de Imperatore quęst. 92. lib. 2. Mart. Laud. de Princip. q. 47. Franc. Zoanet. in tract. de Rom. Imper. n. 150. cum seqq. vbi id probat legibus, Iurisconsultorum auctoritatibus, rationibus, & historiarum monumentis. Quartò respondetur, iurisdictionem, quam habet Princeps secularis in fundo laicali, tunc vel conquiescere, vel extingui, cum in usum Ecclesiasticum, vel spiritualem conuertitur, cum etiam temporalia, vt dictum est, subsint potestati Ecclesiasticæ in ordine ad spiritualia, ac propterea accedente consensu priuati, cuius est dominium, non posse impediri à Principe laico, quò minus Ecclesiastico vsui applicetur. Alioquin posset etiam Princeps laicus suis subditis inhibere, ne sacris ordinibus initiarentur, aut religionem profiterentur, quod fini æterno repugnaret, & ab omnibus iuris Diuini, & Canonici principijs abhorreret. Quintò etiam si præter consensum priuati domini, licentia Principis laici esset necessaria ad Ecclesiam ædificandam, quod tamen à veritate alienissimum est, dicimus, hanc licentiam iam fuisse à Magno Constantino Imperatore obtentam, cum concessit, vt in toto orbe terrarum possent Ecclesiæ ædificari, vt refertur in cap. futuram 12 q. 1. Quam licentiam, siue priuilegium, siue concessionem reuocare non

licet ex his, quæ supra tradita sunt; præsertim cum Veneti Ciuitates,& oppida, quæ quondam Imperatoris fuerunt,& in quibus ius ædificandi Ecclesias absque Principis secularis licentia iam erat receptum, possideant. Imo etiam & ipsi siue Imperatoris priuilegio immunitatem consequuti, quod Alber.de rosat. aurea bulla bullatũ inspexisse testatur in l. 1. C. de sacros. Eccles. siue præscriptione libertatem adepti, vt per Castald de Imperatore quæst.54.n.4.siue ex natura rei, quia in mari ædificauerint.Ias.in l.ex hoc iure.col.4.ff.de iust.& iur. mox suæ originis initio,postquam paruas illas insulas, quæ Aluearia dicebantur,& in quibus piscatores manebant,ob metum Attilæ inhabitare cæpissent,Gradensem Patriarchã in spiritualibus agnouerunt;adeò vt Patriarcha, dum in quasi possessione vniuersali, iurium Ecclesiæ in vniuersa sua Patriarchali prouincia,& sic etiam in illis insulis, seu Aluearijs quoad Venetos quoque perseueraret,etiã spiritualis iuris, Ecclesias scilicet ædificandi possessionem continuare diceretur,iuxta not.per Bart.in l.1.§.hoc interdicto. ff.de itin.act.priu. vbi notatur intitulatum ab habente potestatem, dum exercet aliquos actus iurisdictionis vniuersalis censeri retinere quasi possessionem in omnibus ijs etiam, quæ tunc actu non exercet.

Quartò opponitur, si non liceret Principi laico prohibere in fundo laicali ædificari Ecclesiam, non liceret etiam vetare,ne ad Ecclesiam fabricandam specie aliqua lignorum rei nauticæ necessariorum, vel plumbo, quo in vsum rei militaris opus esset, vti liceret, quod valde absurdum esse (inquiunt) inde colligitur, quod si omnem materiam adhibere posset Ecclesia tam pro fabrica, quam pro sacra supellectili, materia ipsa omnis tam lignorum, quam metallorum, atque aliarum quarumcumque rerum ad Ecclesiam pertineret. Præceptum autem cultus diuini cum sit affirmatiuum, nec omnes materias, nec omnia loca, nec omnia tempora comprehendit,eiq. satisfit,quoties necessaria illi suppeditantur,& reliqua humanis vsibus relinquuntur.

Ad

Ad primam huius oppositionis partem respondetur hanc obiectionem petere principium. Nam etsi Episcopi locorum, pro eorum prudentia, & probitate specie ligni, & metalli, aliaùe materia, qua in vsum publicũ egeat valde laica potestas, nequaquam vsuri sint, cum alia ratione, alijsve materijs Ecclesiarũ fabricis & ornamẽtis prospectum esse poterit. Id tamen prohibere non pertinet ad Principem laicum eisdem rationibus, quibus interdicere non potest, ne in fundo laicali extruatur Ecclesia. Verum tametsi tales prohibitiones possent sustineri, vt aliqui existimant, ea esset ratio, quod modicum ex his prohibitionibus præiudicium infertur Ecclesiæ, vt post Cardin. scripsit Dec. in d. cap. ecclesiæ S. Mariæ n.55.& Felin.n.11.inferens valere statutum prohibens ne nonnulla bona in confinio territorij posita, ad vitandam confinium confusionem, alienentur in non subeuntes onera, vel ne arma alienentur in non subditum, vel quid simile. Quæ ratio non vendicat sibi locum in casu nostro, in quo lex non solum Ecclesijs præiudicat, sed etiam eas, quod magis est, nasci atque ædificari in vniuersum prohibet, & propterea à validitate illarum legum ad validitatem eius, in qua versamur, non rectè desumitur argumentum; præsertim cum hæc lex arctet præcipiat, pœnam imponat, & de fabrica Ecclesiæ, ac de personis Ecclesiasticis expresè loquatur. Quo casu nedum non valet lex in modico lædens Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas, sed nec illis fauorabilis, & priuilegium afferens ex potestatis defectu, nisi ab Ecclesiasticis fuerit recepta, idest confirmata per Papam. Matthesil. not. 112. Abb. in d. cap. ecclesia S. Mariæ n.25. vbi Barbat. n.2. Dec.n.24. Socin.cons.56.n.1. vol.1. Nauar. cons.4.n.5. vers. 3.lib.1. Surdus latissimè cons.2.n.15. Ex eo autem, quod non valeat prohibitio vtendi plumbo, vel alia materia pro fabrica, vol ornamento Ecclesiæ, inferri quidem posset, Ecclesiam esse capacem acquisitionis cuiuscunque materię, non autem, quod omnis materia sit Ecclesiæ, vel ad ipsã pertineat, quẽadmodum infertur ab his, qui legem defendunt, qui vt Ec-

clesiæ consient inuidiam, ex pręmissis de potentia emendi, & acquirendi loquentibus, ex quibus conclusio non inuidiosa, scilicet, Ecclesiam omnis commercij esse capacem, colligi potuisset; terminis mutatis, de actu, id est, de acquisitione, & dominio colligunt conclusionem, nempe hoc pacto rerum omnium dominium, pertinere ad Ecclesiam. Præceptum autem affirmatiuum Deo honorem exhibendi, semper, non autem ad semper, obligare fatemur. Sed dum Principi laico facultatem similia prohibendi negatur competere, non id agitur, vt hoc præceptum obliget ad semper, vtq. actu illud impleatur in omni materia, & in quacunque re, sed vt liberum sit illi satisfacere semper, & in quaqunque re, ac in quaqunque materia.

Quintò, allegantur quatuor leges à Iustiniano in Digestũ translatæ, quibus caueri, dicitur, ne res aliqua dedicari possit absq. Principis licẽtia, videlicet l. sacra. §. 1. ff. de rer. diuis. l. si plures sint, & l. 2. ff. de relig. & sumpt. funer. l. vlt. ff. vt in poss. legat. Additurq. in hac materia plurimum semper Imperatoribus delatum fuisse, vt patet ex nouella Iustiniani 67. atq. ex historia Ecclesiastica. Respondetur ex supradictis quatuor legibus duas nempe l. 2. ff. de relig. & sumpt. fun. & l. si plures eod. tit. nihil ad rem pertinere, cum eis non caueatur locum non posse dedicari absq. Principis licentia, sed tantum cadauer mortui, in alienum locum inferri non posse absque consensu domini. Lege autem vlt. ff. vt in poss. legat. statuitur, vt legatarius mitti non debeat in possessionem domus sibi legatæ, si ea esset religiosa, vel Imperatoris permissu consecrata, ibiq. gl. addit, Pontificem posse locum consecrare, absq. licẽtia Imperatoris, nisi esset locus publicus. Cũ qua gl. opinione congruit alia lex superius allegata, idest lex sacra. §. pen. ff. de rer. diuis. qua habetur, locum publicum sacrũ fieri posse, cum Princeps eum dedicauit, vel dedicandi dedit potestatẽ. Hoc autem non officit conclusioni superius positæ. Primò, quia gl. in verb. dedicauit, dicit, hoc ideò statutum esse, quia Principes olim erant sacerdotes, & ideò Regem Dauid sacer-

cerdotem etiam appellatum. Sed addendum est, inter Gentiles antiquitus Consulem solum, vel Imperatorem templa dicasse. Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 3. cap. 16. Secũdò, quia gl. in d. l. sacra, exponit, dedicauit, idest, voluit à Pontificibus dedicari, quod etiam tradidit gl. in §. sacræ Instit. de rer. diuis. quo textu habetur, res sacras esse, quæ ritè per Pontifices Deo dedicatæ sunt. Tertiò, quia lex sacra, loquitur tantum de locis publicis, quæ cum Imperatoris sint, speciali ratione sine eius consensu non sunt consecrandæ, vt sentit, etiam gl. in d. l. fin. vt in poss. legat. & sic ea lex non statuit, rem nullam posse absque Principis consensu consecrari, vt ex aduerso affirmatur, sed tantum, ne locus publicus absque eius permissu consecretur. Quartò, etiamsi leges ciuiles id statuissent, quod tamen non statuerunt, cum in materia spirituali versemur, nullius roboris essent, tanquã conditæ à non habente potestatem. hæc est certa & firma omnium cõclusio in d. cap. ecclesia S. Mariæ, vbi Abb. n. 10. Dec. n. 34. Felin. n. 56. quod si aliter diceremus, sexcentæ sequerentur absurditates, cum in Corpore Digestorum plurima caueantur in rebus ad religionem spectantibus toto tit. de secund. nupt. de diuort. vt puta de matrimonio inter tutorem, & pupillam; ac inter Rectorem Prouinciæ, & mulierem sibi subditam prohibito; nec non inter raptorem, & raptam; & alia infinita similia, quæ nullo pacto valent, nec seruanda sunt, vt latissimè tradunt omnes in d. cap. ecclesia S. Mariç. Abb. n. 15. Felin. n. 62. Dec. n. 34. & 35. Nouella autem Iustiniani tantum abest, vt probet ea in re plurimum tributum fuisse Imperatori, vt ex ea contrarium colligatur, cum ibi statuatur, ne Ecclesia ædificetur absque cõsensu, & designatione Episcopi. & tamen ipsa quoque constitutio etiam Ecclesiæ fauorabilis, dum præcipit, nullius est momenti, nec esset obseruanda, nisi idem statueretur Cõcilio Aurelianensi relato in d. cap. nemo de consecr. dist. 1. & propterea non est seruanda tanquam ius ciuile, sed tanquam ius Canonicũ propter approbationem sequutam, Fortun. Garz. in tract. de vlt. fin. iur. in 14. illat. n. 162. & 165.

Didac.

Didac.de sponſ.part.2.cap.6.in princ.n.20.Vaſq.de ſucceſſ. creat.lib.1.§.15.n.161.& DD.in d.cap.eccleſia S.Mariç,vbi etiam confirmatur,quod nullum eſt,res confirmata ſumit robur à confirmante l.legata inutiliter.ff.de adim. leg.gl.in §. fin.Inſt. de tutel. Bart.in l.more. n. 5.ff. de iuriſd. omn. iud. Crotus conſ.97.n.12.Pariſ.conſ.3.n.40.vol.4. Imò quamuis lex ciuilis inſeratur in ius Canonicum, ex eo tamen non dicitur approbata,neque Canonizata, Io.And.in cap 2.de reſcrip.vbi Abb.n.9.Felin.n.54.vbi ait omnes DD.ita sẽtire.

Sextò, affertur cauſa,ob quam ita ſtatuere oportuerit,ne videlicet Eccleſiæ ædificentur in alieno ſolo abſque domini conſenſu, atque vt talis locus deligatur, in quo Eccleſiam ædificare non officiat publicæ ſecuritati, quod euenire ſolet, cum prope arces,& fortalitia, vel tali in loco extruuntur Eccleſiæ,vt hoſtibus fines inuadentibus receptaculum, vel alia ratione Reip.detrimẽto eſſe poſſint. ac propterea Principem laicum ſibi reſeruare ius licentiæ concedendæ,vt re explorata ipſam licentiam abſque priuati detrimento, ac Reip.periculo cõcedere poſſit.Huic rationi reſpondetur, raro vel nunquam auditum eſſe,eos qui pietatis cauſa ad ædificandam Eccleſiam animum applicant, inuito ſoli domino, & ſic cum aliena id iniuria moliri. Locum verò eligere periculo vacuum, Reip. minimè noxium, nullius magis intereſt, quam Eccleſię, & ędificantium, ne Eccleſiam demoliri, & ipſos pio, quo mouentur, fine Dei cultum amplificandi hac ratione fraudari contingat,ſemperq. in hac re voluntatis tum populorum,tum verò maximè Principis ſecularis rationem habere Eccleſiaſticos ſolere, neminem fugit. Quod ſi alibi ita ſeruatur, multò magis certum erat,ſeruatum iri in Veneto Dominio, in quo Epiſcopi ferè omnes ex Sedis Apoſtolicæ benignitate ciues Veneti ſunt, & Reip. eorum patrię addictiſſimi, adeò vt magis timendum eſſet Sedi Apoſtolicæ, ne Principi laico nimium indulgerent, quam Reip. verendum,ne iuſta petenti quicquam concedere recuſarent. Patet ergo,nihil cauſę fuiſſe cur ita Veneti ſtatuerent,cum per

ſupe-

superiores Ecclesiasticos, quorum licentia ad Ecclesiam ædificandam ex præscripto sacrorum Canonum est necessaria, abundè his omnibus, quę proponuntur, incommodis prospectum esse possit. Imò etiam, quod vix vnquam euenire potest, si Episcopi Reip. honesta petenti non satisfecissent, promptum fuisset remedium, vel Nuntium Sedis Apostolicæ Venetijs commorantem, vel Sedem ipsam Apostolicam adeundi. Verum quatenus etiam causa subesset, nec superiores Ecclesiastici remedium incommodis rarò contingentibus afferrent, non propterea sequitur Remp. de hac re legem condere potuisse; quia (vt infra opportuniori loco ostendetur) causa non tribuit facultatem condendæ legis, eam, in materia, de qua agitur, non habenti.

Septimò, à superiori ratione, quæ mundanam Politiam respiciebat, transeunt legem defendentes ad alias rationes statuendi respicientes regimen spirituale & Ecclesiasticum. Expedit enim (inquiunt) hanc Senatus Veneti licentiam in Ecclesijs ædificandis requiri, ne in locis indecentibus ædificentur, nevè adeò crescat earum numerus, vt veterum Ecclesiarum seruitium, vel eleemosynarum consueta quantitas minuatur. Quę ratio id efficit, vt, cum prius dubitari posset, legem de re spirituali latam esse à Principe laico ob solam causam temporalem, quod tamen nullo pacto licere, superius ostensum fuit; nunc pateat, eò ventum esse, vt, quod longè peius est, laica potestas statuerit de re spirituali etiam ob causam spiritualem. Ergo Ecclesiarum numerum pręfinire, quod seruitium in eis præstandum competens est, qui prouentus necessarij, laicalis erit arbitrij, & potestatis? Ita etiam statuerat olim Basilius, ne prædium rusticum, aut vrbanum Ecclesiæ, vel ornamenta & ministeria Ecclesiarum quouis titulo, aut commento alienarentur. idq. piæ mentis deuotione, ac quasi pro Ecclesiasticæ amore substantiæ. Et tamen hoc decretum concordi Episcoporum omnium sententia ob potestatis defectum reuocatum fuit in Synodo Rom. 3. sub Symmacho, vt refertur in sępius citato cap. be-

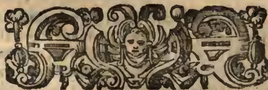
ne

ne quidem 96. dist. Arcam fœderis, præterquam Sacerdotibus attingere nefas erat, 2.Reg.cap.6. cum illam Oza nutantem conspexisset, manum, vt fulciret, admouit, atque eius temeritas subita morte legitur vindicata. Acceptum quidem erat Deo sacrificium, & grata incensi thuris ad altare oblatio. Verumtamen Rex Ozias, quia cum eleuatum esset cor eius in interitum suũ, ingressus in templum Dñi adolere voluit super altare Thimiamatis, percussus est lepra in fronte, eo quod superbè aspernatus erat Azariã Pontificẽ, ac cæteros Sacerdotes, his illũ vocibus absterrentes: Non est tui officij, Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum. egredere de Sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino. Quibus ex locis patet id, quod multis alijs corroborari posset, Principem laicum de re Ecclesiastica, etiam si Ecclesijs prospiciat, vel vtilitatem afferat, nullam habere statuendi facultatem. Qua de causa si Princeps statuat in Ecclesiam præcipiendo, etiam ei priuilegium, vel fauorem tribuendo, nihil agit, nisi ab Ecclesia recipiatur, ne ex hoc arguatur aliqua superioritas imperij temporalis in Ecclesiasticum, neve ex hoc inducatur confusio totius Monarchiæ. Panorm. post alios in d. cap. ecclesia S. Mariæ n.10.& in repetit. eiusd. cap n.15. Quod si hanc legẽ admitteremus requirentem licentiam Principis secularis in constructione Ecclesiæ, cum licentia sit actus iurisdictionis, & causæ cognitionem requirat, Abb. in cap. vt super n.17. de reb. eccl. non alien. esset de hac re tota, scilicet de situ, de forma, ac prouentibus, & ministris tum ædificandæ Ecclesiæ, tũ aliarum in Diæcesi existentium processus coram Principe laico instruendus. quo pacto is Episcopi & Sedis Apostolicæ iurisdictionem praeriperet, quorum in noua Ecclesia ædificanda tota est eius rei cognitio, num scilicet eam ædificare expediat, & reditibus competenter dotetur, iuxt. not. in cap. 1. de cens. & in cap. Nemo, alijsq́. locis supra citatis.

Octauò, lex excusatur ea ratione, quod legislatores non tam intenderint prohibere absque licentia ædificari Ecclesias,

sias, quam religiones nouas, nouumq́. & incognitum personarum genus ea occasione in Venetum Dominium introduci. quod peregrinos mores in Ciuitatem inuehere, ac tranquillo statui Reip. pertubationem afferre, ac periculum creare posset. Hac excusatione lex prohibitæ fundationis Ecclesiæ non defenditur, sed inualidæ prohibitioni, & Ecclesiasticæ libertati contrariæ, alia similis, aut fortè deterior additur prohibitio. Contra quam cum vigeant omnes rationes, ac responsiones superius explicatæ, non est in ea oppugnanda diutius immorandum. Illud tantum non est prætermittendum Tridentinum Concilium cap. 3. Sess. 25. de regul. iam sanciuisse ne talia loca extruantur absque licentia Episcopi Diœcesani, & fe.rec. Clementem VIII. die 13. Iulij 1603. statuisse, ne noua Monasteria, aut nouæ domus in vlla ciuitate, & loco erigi non possint, nisi aliorum monasteriorum ibi existentium habita ratione, commodè sustentari posse constaret, Ordinarijsq́. præcepit, ne licentiam noua monasteria erigendi impertirentur, nisi vocatis, & auditis Conuentuum in ijsdem locis existentium procuratoribus, & alijs, quorum interfuerit, & causa seruatis seruandis maturè cognita.

Nonò, nonnulla adducuntur exempla remotarum regionum, quibus, cum nec probentur, nec verisimilia sint, nec constet de approbatione, & scientia Sedis Apostolicæ, respondere in præsentia superuacuum esset.

TERTIA PARS
DE INTERDICTA
BONORVM IMMOBILIVM
ALIENATIONE IN ECCLESIAS.

TERTIO loco Respublica Veneta anno 1333. statuit, vt Ecclesijs neque donarentur, neque relinquerentur aliqua bona stabilia in perpetuum in Ciuitate & Ducatu Veneto, & quod si relinquerentur, intra certum tempus Ecclesia illa vendere deberet. Et cum hæc lex (vt aiunt) variè esset obseruata, anno 1536. Respublica iterum statuit, quod Ecclesijs aliqua bona stabilia relinqui non possent ad tempus longius quam duorum annorum, quo spatio durante vendi deberent, & si id factum non fuerit, Magistratus secularis id exequeretur. & tandem anno 1605. Respublica hoc decretum ad totum Dominium Venetum extendit. addiditque, vt nemo in Ciuitate Venetiarum, ac toto Dominio Veneto posset sub quouis colore vendere, donare, aut alienare personis Ecclesiasticis bona stabilia absque Senatus licentia concedenda eodem modo, quo conceditur in alienatione bonorum publicorum, cum decreto quod aliter sequuta alienatio nulla sit, & bona stabilia Fisco applicentur, ac Notarij pœnam incurrant.

VT articulus nullitatis huius legis facilius definiatur, obseruandum est similes laicorum leges aliquando conditas esse generatim in omnes subditos, vt puta, ne prædia, vel bona stabilia in territorio existentia alienentur in non subditos, vel in non subeuntes onera. aliquando autem specialiter, & expressè editas esse in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, ne videlicet bona stabilia in eas alienari pos-

sint. De vtraque statuendi ratione, num legitima & valida sit, & num Ecclesiasticæ libertati aduersetur, seorsum agendum est, quemadmodum etiam à Iurisperitis separatim hi articuli examinantur, & deciduntur.

Quo ad priorem statuendi rationem, scilicet, cum lex Principis laici, nulla Ecclesiarum, aut Ecclesiasticarum personarum habita mentione, prohibet alienationem in non subditos, concors est ferè omnium iuris Ciuilis & Canonici Interpretum determinatio, talem prohibitionem non includere Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, nonnulli tamen, sed paucissimi, nec admodum graues auctores contradicunt.

Huius sententiæ Ecclesiæ fauentis aduersus laicam potestatem sunt Oldrad. relatus à Federic. de Sen. cons. 85. nu. 4. Calder. relatus à Cardin. cons. 144. num. 5. Feder. de Sen. d. cons. & num. Card. d. cons. & num. & in Repetit. cap. perpendimus num. 13. vers. aut si obseruaretur, de sent. excom. Io. And. Lap. Abb. in cap. fin. de immunit. eccl. in 6. & ibid. Geminian. num. 3. vers. sed pone. Anchar. quæst. 1. vers. quæro, post Io. Andr. Franc. num. 2. vers. & vltra etiam, Bart. in l. filiusfamilias. §. Diui, nu. 11. de legat. 1. quem ibi sequuntur Ang. Imol. Florian. Crot. num. 8. Alex. num. 12. Ripa num. 81. Ias. num. 106. qui licet multa postea in oppositum alleget, ibi tamen ait, omnes ita transire, & ita indubitanter esse tenendum. Ferdinand. Loaz. num. 157. Bolognet num. 200. Felin. in cap. ecclesia S. Mariæ num. 113. & ibi Dec. nu. 55. Ex quibus Crot. Alex. Ias. & Loaz. testantur, hanc opinionem communi scribentium consensu esse receptam, & Ripa affirmat, eam sequi communiter Legistas & Canonistas. Eandem probant Bald. in l. vt inter diuinum, num. 17. C de sacros. eccl. & in cons. 133. lib. 3. Anton. de Butr. in cap. tua nuper il primo, num. 4. de decim. Petr. Iacob. Gallus in pract. tit. de acquisitis ab ecclesia num. 15. vers. nunc autem dico. Redoan. in tract. de reb. eccl. non alien. quæst. 10. num. 6. Panorm. in cap. a nobis il primo, de sent. excom. & in cons. 26. incip. ipsius, in 1. parte. Cuman. cons. 85 præsupposito ca-

su, prope fin. Iacob. à Canib. in tract. de repres. in 2. part. nu. 10. Bertachin. in tract. de Episc. in 4. part. num. 147. vbi ait, se in ardua quæstione ita consuluisse, & aduersarios contrariũ tentasse aduersus omnem sententiam DD. Chassan. in consuet. Burgund. rubr. 15. §. 10. num. 50. Marian. Socin. consil. 76. num. 3. vol. 3. Hippol. Riminald. cons. 15. nu. 85. vbi nedum de communi opinione, vt ferè omnes alij supradicti, testatur, sed etiam monet, ab ea nec iudicando, nec consulendo esse recedendum. Fabian. de Mont. in tract. de empt. & vend. 3. part. princip. nu. 45. vers. sed non valeret. Clar. in §. fin. quæst. 82. vers. statutum 5. num. 2. Iacob. Mandel. cons. 8. incip. pro resolutione. Plot. loquens de constitutione Caroli V. Imperatoris in Ducatu Mediolani cons. 19. nu. 11. & 12. Ang. cons. 48. incip. quidam Franciscus col. vlt. vbi etsi aduersus alios existimet, statutum generaliter de hac materia loquens porrigi etiam ad Clericos, in quos laicus transferret rem immobilem intuitu consanguinitatis, non autem Ecclesiæ: tamen cum cæteris consentit, statutum non extendi ad Ecclesias, & ad Clericos, in quos ratione Ecclesiæ bona immobilia alienarentur. Quorum auctorum consensione permoti recentiores Iurisconsulti, qui communes conclusiones collegerunt, hanc quoque inseruerunt inter alias. Hippol. Bonacossa in communibus opinionibus criminalibus in verb. statutum. §. statutum prohibens rem immobilem. Mich. Graf. lib. 1. comm. opin. in verb. statutum q. 12.

Cui opinioni, ingenti tot auctorum cõsensu receptæ, paucissimi sunt, qui aduersentur, vt non immerito plures ex supra citatis affirment, omnes ferè ita sẽtire. Nam etsi pro Rep. qui scripserunt, non dubitent in oppositum afferre plures auctores; reuera tamen vix tres, aut quatuor contrariæ opinioni adstipulantur, vt singulos ab eis citatos perpendendo, planissimum fiet.

Primò enim adducitur Bald. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. n. 8. & in cap. ecclesia S. Mariæ n. 6. eod. tit. Sed ille in d. cap. quæ in Ecclesiarum non loquitur de prohibita omnium

nium rerum stabilium alienatione in vniuersum, sed tantum de prædijs tributarijs, & collectarijs, prout etiam idem tradidit in cap. Clerici n.2. de iudic. vbi relato cons. Signoroli auctoris contrariæ sententiæ, videlicet, sentientis, huiusmodi statutum laicorum generale afficere etiam Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, subdit.n.3. quod proculdubio est verum in prædijs tributarijs, vel affectis perpetuo onere collectarũ. In alio autem loco, id est, in cap. ecclesia S. Mariæ, etsi arguat pro talis statuti validitate, in fine tamen subicijt hæc verba, de hoc sunt variæ opiniones, quas non persequor, alibi dixi. Quo pacto Bald. in priori loco de ea specie prædiorum loquitur, quæ est affecta onere reali collectarum, in posteriori verò sententiam suam non aperit. Verum esto. se ita sentire profiteretur, eius auctoritas inconstantia leuatur, cum contrarium scripserit in duobus locis supra citatis, id est, in l. vt inter diuinum n.17. C. de sacros. Eccles. & in cons. 133. lib. 3. adeò vt vel pro neutra opinione, vel pro ea tantum, quæ fauet Ecclesiæ, possit allegari.

Secundò adducitur Archid. in cap. romana de appell. in 6. qui nedum contrariam Ecclesię opinionẽ non sequitur, sed supradictæ adhæret, vt videre est ibi n.14. in fine. vbi statutũ laicorum adstringens Ecclesias ad alienãdum intra annum bona sibi relicta, nullum pronunciat.

Tertiò, affertur Panorm. in cons. 63. lib. 1. qui non loquitur de quæstione nostra, sed de alia longè diuersa, videlicet, an constitutio laicalis statuens bona stabilia matris cedere debere filijs, ita vt de mobilibus tantum possit testari, & sic augens legitimam filiorum debeat obseruari, etiam cum dicta immobilia, vel eorum pars in piam causam fuerint relicta. In qua quæstione etsi Panorm. concludat, piam causam etiã ab his bonis sibi legatis excludi vigore dictæ constitutionis, nihil tamen præiudicat cõmuni opinioni superius positæ, siquidem eo casu cũ portio legitimæ sit de iure positiuo, quãuis de iure naturæ legitima debeatur, potuit laicali constitutione tam augeri, quam minui, ac propterea Ecclesia non

habet

habet quod conqueratur, si legatum consequi non potest ex bonis, quæ ratione legitimæ filijs debentur ea quãtitate, quæ præscripta est, & præscribi potuit lege municipali. At in casu nostro Ecclesia exuitur rerum immobiliũ commercio, quod efficere non possunt laici statuentes: ac propterea nõ mirum, si Cardin. in d. cap. perpendimus, sentiens, statutum prohibens alienationem stabilium non afficere Ecclesiam, sentit tamen, ex legato relicto à patre familias non posse Ecclesiam quicquam consequi, nisi prius legitima filijs exsoluta vsque ad totam portionem auctam lege municipali. Quod si hæ opiniones inter se pugnarent, Cardin. non posset vni subscribere, quin alteram improbaret, quod tamen non facit, cum vtramque defendat, sicut & plerique DD. supra citati, & ipsemet Panor. qui in cons. 26. lib. 1. in specie huius statuti prohibentis alienationem respondit, non includere Ecclesias, nec personas Ecclesiasticas, quod & tradidit in d. cap. à nobis il 1. supra commemorato. Quin etiam ipse Panorm. d. cons 63. manifestè insinuat, has duas opiniones simul posse coniungi, nec alteram alteri repugnare, dum in princip. n. 3. inter rationes dubitandi adducit doctrinam Io. Andr. in cap. fin. de immun. Eccl. in 6. opinantis, statutum prohibens alienationem non officere Ecclesiæ, & in fin. argumenta in princ. posita diluens, doctrinam Io. Andr. non impugnat, sed veram esse innuens, ait, non obstare casui suo, vt habetur ibid. n. 7. vers. & primo ad primum. Patet itaque, Panorm. rectè superius pro Ecclesia adductum esse, frustra autem adduci pro Repub.

Quartò, allegatur Alex. cons. 93. n. 3. vol. 2. qui & ipse eo loci agit de quæstione dissimillima, & nihil commune habẽre cum hac nostra. Nam facti species, in qua consultus respondit Alex. ea fuit, An statutũ vetans inuestituram rei iam alteri concessæ, recipi non debere, nisi citatis possessoribus, vel inuestitis, procedat in laico recipiente inuestituram ab Ecclesia. In qua dubitatione Alex. sentit, statutum procedere in huiusmodi laico ab Ecclesia recipiente, ea ratione, quod laicus in contractu ciuili debet seruare formã facilè obseruabilem

bilem sibi à statuto pręscriptam, etsi contrahat cum Ecclesia, quę propterea non læditur, nec à commercio excluditur, quemadmodum etiam si statutum laicorum interdiceret Magnatibus, ne cessionem recipiant, ipsi non possent etiam talem cessionem ab Ecclesia recipere, vt respondit Federic. de Sen. cons. 85. incip. statuto Ciuitatis, cui inhęret ibidem Alexand. Hæ autem quęstiones longè diuersæ sunt ab hac nostra, ac propterea Cardin. in loco supra citato in repet. d. cap. perpendimus, qui rem hanc totam diuersis distinctionibus complectitur, etsi sentiat, vt sæpius dictum est, statutum prohibens alienationem non pertinere ad Ecclesiam, sentit tamen cessionem laicali statuto Magnatibus prohibitã, nec ab Ecclesia esse recipiendam, adeò vt veritas vnius assertionis nequaquam pugnet cum veritate alterius. Idq́. perspicuè adnotauit Alex. d. cons. num. 3. his verbis: in hoc non facio vim, quia dato, quod vera sit opinio illorum, quod statutum disponens, quod res immobiles non possint alienari in non subiectos, non intelligitur de alienatione, quę fieret in Ecclesiam, tamen hoc non obstat casui nostro. Ex quo patet, opinionem Alex. in d. cons. compatibilem esse cum nostra, tot, & tantis auctoribus probata, inter quos supra relatus fuit idem Alex. in d. §. Diui.

Quintò, allegatur consilium Barbatiæ 14. vol. 2. quo respondit statutum laicorum fęminas excludens à successione masculis extantibus, sibi locum vendicare etiam in bonis emphyteoticis Ecclesiasticis. Quæ Barbatiæ opinio nullo modo opponitur supradictę opinioni, Ecclesiam non comprehendi statuto alienationem prohibente. Nam in casu dicti consilij statuentes potuerunt immutare ius commune circa succedendi rationem inter laicos etiam quo ad vtile dominium, quod est quid laicale, cum Ecclesiæ non intersit, quomodo inter se laici succedant. At secus est, cum interest Ecclesię, & ideò de bonis emphyteoticis Ecclesiasticis etiã de vtili dominio nihil laicus statuere potest, cum Ecclesiæ pręiudicium infertur, vt superius circa primo loco relatam

Reip.

Reip. legem probatum fuit, & plenissimè apud Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gl. 13. num. 8. Barbatia tamen in alio loco contra Ecclesiam, in quæstione nostra respondet, de quo inferius agetur, cum expendentur auctores congesti à Tiraq. ex aduerso citato.

Sextò, citatum fuit Croti consilium 47. quod silentio prętermittendum fuisset, cum ipse eo consilio aliam examinet quæstionem, An solennitas inducta à statuto laicorum in contractibus minorum obseruanda sit, cum ipsi contrahunt cum Ecclesia, in qua respondit esse obseruandam. Quę opinio tamquam diuersa à materia nostra, & alias habens rationes etiam ab his recipitur, qui in articulo nostro pro Ecclesia sentiunt, vt habetur apud Cardin. in d. cap. perpędimus, Dec. Felin. & alios supra relatos. & quamuis Crot. ibid. cōs. 47. recenseat opinionem Signoroli, cum tamen perfunctoriè, & re non examinata de hac quæstione loquatur, citari non debuit, nec citatus quicquam habet momenti ad causæ decisionem. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 51. num. 50.

Septimò, Tiraq. locus allegatur in tract. de vtroque retract. tit. de retract. lignag. §. 1. gl. 13. num. 5. Is quoque obiter alij quæstioni intentus, hunc attingit articulum, in quo tamen, quid ipse sentiat, nec patefacit, nec indicat, & alibi pro Ecclesia in eod. articulo plurimos congessit auctores, videlicet ad leges connubiales gl. 8. super verbo [de son mary] num. 172. adeò vt vel neutri opinioni, vel potius huic, nostræ adscribendus videatur. Et cum auctores, quos pro Ecclesia in d. gl. 8. cumulauit, omnes verè pro ea sentiant; hi tamen, quos diuersum docere scribit in d. gl. 13. omnes perperam citantur; vt existimare oporteat, ipsum iuuenum opera in auctoribus colligendis vti solitum, vel eis haud fideliter referentibus fidem inconsultò adhibuisse, vel auctoribus perpendendis, mole operis distractum, plurimum hallucinatum esse. Nam Iacob. Butrig. in Auth. Cassa. C. de sacros. Eccl. & in l. qui assiduis. C. qui potior. in pig. hab. qui

etiam in hac quæstione allegatur à Ias. in d. S. Diui, num. 78. ne verbum quidem habet de tali quæstione, sed tantum de alia, videlicet, an statutum valeat, quod idem ius reddatur Clerico in foro laieali, quod redditur laico in foro Ecclesiastico, quæ quæstio tam ex sui forma, quam ex ratione prorsus differt à nostra, vt satis patet, ac propterea Decius, qui legem de qua loquimur, existimat non valere, in illo tamen articulo sequitur Butrig. in d. cap. ecclesia S. Matiæ num. 47. Bald. quid sentiat, & quanti faciendus sit in hac quæstione supra deductum fuit. Sed quia in duobus alijs locis citatur à Tiraq. videlicet in l. 1. C. de sacrof. Eccl. & in cons. 147. lib. 5. obseruandum est eum in d. l. 1. etsi de hac nostra quæstione, non loquatur, potius tamen videri sentire pro Ecclesia, quã contra, dum ait, statutum laicorum permittens patri, vt filiũ spurium instituat, validum non esse ex defectu potestatis, quamuis de re laicali in laicos statuatur, quia agitur de materia peccati. In cons. quoque 174. Bald. agit de alia quæstione, videlicet, de solennitate obseruanda ab alienante, vt consulat hæredibus succedentibus ab intestato, in quo sentit statutum esse validum, & Ecclesiam comprehendere. Hanc autem quæstionem diuersam esse à nostra, iam superius satis ostensum fuit. Salic. autem tam in l. 1. C. de sacros. Eccles. quam in d. Auth. Cassa, nunquam meminit huius quæstionis, quod tamen animaduertit Tiraq. dicens, ita ipsum à nõnullis citari, sed se in lecturis Saliceti id nõ reperijsse. Quo fit, vt suspicer auctores citatos à Tiraq. fuisse desumptos à consilio Barbatiæ inferius citando, qui & ipse Salic. & Butrig. haud fideliter retulit. Ias. autem in l. filiusfam. S. Diui, etsi multa argumenta, disputando, in medium attulerit aduersus Ecclesiam, iam tamen testatus erat, hanc esse communem opinionem, quod refert Tiraq. sed addiderat, ab ea nec consulendo, nec iudicando esse discedendum, quod Tiraq. prætermittit. Dec. præterea à Tiraq. contra Ecclesiam citatus in cons. 174. Incip. Placet mihi, col. 3. vers. sexto, vt supra dictum est, pro Ecclesia citari debuisset, cum præmissa propositione, non valere statutum laicorum disponens de re-

bus Ecclesiæ etiam in eius fauorem, & statutum generaliter loquens non debere trahi ad hunc casum, qui non est iurisdictionis statuẽtium, statim subdit: Ad hoc bene facit, quod tradit Cardin. in reper. cap. perpendimus, de sent. excommun. vbi, inquit, statutum prohibens alienationem bonorum immobilium sine licentia communitatis, vel habentium ius Communitatis, non intelligitur habere locum in Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis. Quapropter Dec. apertè Cardin. sententiæ subscribens debuit pro Ecclesia, non contra eam allegari, quod facit Tiraq. Ipse autem Cardinalis in d. cap. perpendimus, superius cum alijs pro Ecclesia sententibus allegatus perperam inter auctores contrariæ sententiæ reponitur à Tiraq. præterquam in eo, quod verè testatur Cardinalis Franciscum de Albergotis contra Ecclesiam in hac quæstione consuluisse. Barbatia demum à Tiraq. alijs adiungitur, qui in cons. 30. lib. 4. aduersus Ecclesiam respondit; sed in consilio 46. nu. 9. lib. 3. testatur pro Ecclesia ferè omnes sentire, & in cons. 67. vol. 4. col. 2. loquens de alia quæstione, An valeat donatio laici facta Clerico absque solennitate statuti, quantum ad hanc materiam pertinet, insistere videtur vestigijs. Card. in d. repet. cap. perpendimus, cum eius distinctiones, quas in hac materia scriptas reliquit, ad verbum referat. Card. autem, vt supra dictum fuit, in quæstione nostra ius Ecclesiæ tuetur, atque ita Barbatia variè de hoc articulo loquutus, aut nullius, aut valdè leuis esse debet auctoritatis.

Octauò. pro Republica citatur Rhenatus Choppinus, qui in tractatu de Domanio Franciæ tit. 13. nu. 5. scribit ius Regium esse, cum res prædiariæ aliquo pacto in Ecclesias transferuntur, interponere contractui auctoritatem. Alterum enim Ecclesiæ onus incumbere, vel acquisita in priuatorum manus deferendi, vel si Princeps maluerit, indemnem eum seruandi ab amissionibus aduentitiorum feudi commodorũ, quibus ob talem translationem priuatur nummaria aliqua mortuæ manus pensatione. Cuius rei testes Francicos legum Interpp. adducit. Respondetur, hanc Regni Franciæ

con-

consuetudinem valdè incertam esse, & quamuis in Gallia de facto retineretur, non propterea sequi, aut licitam esse, aut alibi eam introducendam, ac seruandam; cum etiam Galli Doctores illam damnauerint; præsertim Petr. Iacob. in pract. tit. de acquisit. ab Eccles. vers. quidam verò, & Alex. IV. aduersus eam Constitutionem ediderit, quæ habetur in cap. 1. de immunit. Eccles. in 6. Verùm etiã si huiusmodi consuetudo valida esset, quæ tamen, & à grauibus auctoribus optimis rationibus oppugnata, & Pontificia auctoritate (vt diximus) prorsus exterminata est, adhuc tamen respondetur, rationes quãuis inanes, quibus eã aliqui Galli scriptores tutari conati sunt, satis ostendere, ab ea cõsuetudine nullo pacto ad præsentẽ quæstionem argui posse. Nam Henric. in cap. ex literis n. 5. de consuetud. testans Ecclesiã consueuisse in Regno Franciæ bona immobilia acquisita ponere extra manum, loquitur de feudalibus emphyteoticis, & censualibus, dicens, etsi Ecclesia sit capax rerum omnium acquirendarum. l. 1. C. de sacr. Eccl. id tamen intelligitur de rebus, quarum plenaq; & libera dispositio spectat ad concedentem, seu transferentem, secus autem in prædictis feudalibus, censualibus, & emphyteoticis, quæ si sine licentia Domini in Ecclesiam transferrentur, perpetuò, & incommutabiliter, ipse ius suum perpetuò amitteret, cùm talis res ad eum amplius redire non posset. Idem scribit Gugliel. Benedict. in repetit. cap. Raynutius in verb. vxorem nomine Adelasiam decis. 5. nu. 4. qui conatus defendere eandem consuetudinem in bonis feudalibus, & emphyteoticis habentibus ab origine ex forma primæ concessionis, & inuestituræ inuariabilem præstationem, subdit, secus esse in alijs quibusuis bonis, in quibus Princeps non habet nisi ius protectionis, & supremæ iurisdictionis, ac propterea in illis seruari in Francia d. l. 1. C. de sacr. Eccles. vt Ecclesia per translationem laicorum in vltima voluntate illa acquirat, & acquirere possit. Constat igitur, nec satis liquere de hac consuetudine, nec si liqueat, validam esse; imò Pontificia Constitutione esse sublatam, & quamuis de ea

G 2 con-

constaret, ac legitima esset (quod nullo pacto concedimus) nihil pertinere ad articulum præsentis quęstionis, in qua cum de omnibus rebus stabilibus indistinctè agatur, cessant rationes excogitatæ ab his, qui dictam Franciæ consuetudinem, quamuis perperam excusare tentarunt. Constat igitur, nec Rhenati, nec Guglielmi, nec Henrici, nec aliorum ab eodem Rhenato citatorum opinionem, ac testimonium ad articulum præsentis quæstionis quicquam pertinere, & si quid pertinet, confirmare potius, quàm concutere opinionem cõmunem suprapositam.

Nonò, adducitur Signorol. de Homod. in cons. 21. incip. statuto Ciuitatis Mediolani, qui certè prolixa disputatione concludit, tali statuto alienationem prohibenti Ecclesiã, & Ecclesiasticas personas esse comprehensas.

Decimò, citatur Andr. Gail. lib. obseruat. 2. obseruat. 32. qui inconsultò, & articulo non discusso, sentit, talia statuta Germaniæ esse valida, absque eo quod aliquid respondeat Cõstitutioni Caroli 4. & Concilij Constantiensis, qui illa improbarunt, & nulla declararunt, vt infra dicetur.

Vndecimò, citatur in responso Marci Ant. Peregrini. Alberic. de Rosat. in 2. par. q. 2. in fin. Is pro Ecclesia non contra eam meritò debuit allegari. Nec enim nudauit mentẽ suam, quid hac in re sentiret, vt in fin. n. 72. ibi trepidus eligere nõ audeo, sed tamen duo ex eius scriptis colliguntur, quæ nostrã opinionem adiuuant. Alterum, quòd rationes Signoroli non satis firmas arbitratur, cum illis omnibus sigillatim respondeat. Alterum, quòd testatur, se adhibitum esse pro Archiepiscopo Mediolanẽse in illa quęstione aduersus Signorolum, & verisimile est, Archiepiscopum eum adhibiturum non fuisse, nisi ei placuisset opinio pro Ecclesia. Hæc quò ad opinionem ipsius Alberic. Cæterum ibidem in fine habetur etiam testimonium huic opinioni proficuum. testatur enim maiorem Collegij partem ita videri sensisse, vt statutum quidem comprehenderet personas Ecclesiasticas, sed eas non ligaret, hoc est, statuentes voluisse includere ipsas, sed nullum

esse

esse ex defectu potestatis.

Ex his constat, quo ad legem laicorum generaliter prohibentem alienationẽ omnes ferè auctores in ea esse sententia, vt Ecclesia,& Ecclesiasticę personæ non cõprehendantur,cũ oppositum sentiant duntaxat Franc.de Albergotis,cuius tamen scripta non extant,relatus à Cardin.in d.repet.cap. perpendimus,Signorol.d.cons. 21.Barbatia d.cons.30.lib.4.qui tamen vacillat,cum alijs in locis non idẽ sentiat, vt supra est ostensum,& Gail.sup.citatus,qui tamen nõ est primarię notæ Iurisconsultus,remq́. leuiter attingit,& quam diligens fuerit veritatis inuestigator,ex eo liquet, quòd numerat etiã inter alia statuta hac de re confecta,ea, quę olim condiderant Veneti,quę tamẽ delitescebant,& minimè obseruabantur,vt infra dicetur. Quatuor igitur auctores,nec admodũ præstantes, Franc.de Albergotis,Signorol.Barbatia,& Gail.quorũ etiam duo, vel nullius, vel leuissimæ in hac re sunt auctoritatis, cum prioris,idest Franc. de Alberg.scripta non habeantur,& vnus,nempè Barbatia,in hac opinione sibi non cõstet, præferentur ingenti numero præclarissimorum,& celeberrimorum auctorum, qui ad quadraginta supra collecti sunt, cum tamen in tota Europa,ac in Italia præcipuè,communem Iurisconsultorum consensum,pro lege sequi omnia tribunalia cõsueuerint, ita ratione,ac æquitate suadente, l.1.de off.quæst. cap.nouimus de verb.sig. Bar.& alij in l.fi.C.de pœn.Iud.qui male iudic. Felin.in cap.1. nu.54.de constit.

Verum clarius etiam apparet huius legis nullitas ex eo, quod hic non versamur in generali prohibitione alienãdi in nõ subditos,sed versamur in secũda statuendi ratione,quę est superius proposita,idest,in speciali,& sola prohibitione alienandi in Ecclesias,& personas Ecclesiasticas. De quo longè minor est dubitatio, quàm de lege laicorum generaliter loquente, vt animaduertit Bald. in allegato cons. 174. lib.5. vbi etsi sentiat, solennitatem requisitam statuto laicorum generaliter loquente de contractibus subditorum, seruãdam esse,etiam cum ipsi contrahunt cum Ecclesia; arbitratur tamen

men statutum esse nullum, si in hac re de Ecclesia, & personis Ecclesiasticis expressè loquatur, vt ibi in vers. quia illa loquitur. Quamobrem in hac nostra facti specie non potest etiã allegari Frãciscus de Albergotis, qui vt refert Card. d. cap. perpendimus, consuluit in quæstione facti, in qua statutum auctorizabiliter, & præceptiuè prohibebat alienationem, sed tamen directè non concernebat Ecclesias, vt ibid. per eum n. 13. vers. sed quid si. Signorol. qui in statuto generali sentit contra Ecclesiam, & præcipuus auctor fuit eius opinionis, contra laicam potestatem apertè sentit, & statutũ aduersari Ecclesiasticæ libertati candidè profitetur, cum duo concurrunt. Primò, quod Ecclesiæ obsequia denegentur, vt cum generaliter statuitur, vt subditus ab ipsis non emat, vel nihil ipsis vendat. Secundo, quod de personis Ecclesiasticis habeatur expressa mentio. & licet hic non fuerit statutum, vt nihil vendatur, sed tantum ne vendantur immobilia, tamen alia multa hac lege cauentur, quæ prohibitionẽ, vt inferius ostendemus, longè acerbiorem & iniquiorem efficiunt, quam fuerit statutum Signoroli, vt propterea etiam ex ipsius opinione huiusmodi lex censeri debeat nulla, & libertati Ecclesiasticæ contraria. Primò enim in statuto, de quo Signorolus respondit, non prohibebatur simpliciter alienatio, sed tantum cum limitatione, nisi soluerit tantum pro libra, quod perpendit ibi Signorol. n. 25. vers. Item si benè, dicens, illud statutũ non prohibere simpliciter subditis alienare in Ecclesias, sed cum quadam limitatione permittere, id est, soluta aliqua portione. In lege Reipublicæ prohibetur alienatio absque licentia Senatus, concedenda eo modo, quo conceditur in alienatione locorum publicorum, quod idem est, ac si absolutè alienatio prohiberetur, quia talis difficultas formæ æquiparatur impossibilitati, vt per Cardin. in reper. d. cap. perpendimus n. 12. vers. & per hoc deciditur, vbi loquitur de statuto Patauij. Secundò, in statuto Signoroli non disponebatur de alienatione, quæ fieret pro anima, imo dicta alienatio pro anima expressè excipiebatur, vt refert Signorol. ibid. n. 29.

n. 29. vers. vnum nō omitto. In hac lege prohibetur legatum, ac institutio in fauorem Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum, imposita necessitate vendendi intra annum, prohibetur etiam donatio inter viuos, & sic prohibetur pia dispositio ꝓ anima, quo casu nullus omnino ex Iuris ciuilis, aut Canonici Interpretibus contendit legem esse validam, sed omnes vno ore conclamant, esse nullam, & libertati Ecclesiasticę aduersam. Ac propterea Iul. Clar. in d. quæst. 82. vers. statutum quintò, cum prius loquens de statuto generaliter prohibente alienationem, dixisset, omnes ferè DD. sentire, non comprehendere Ecclesias, postea loquens de lege specialiter prohibente alienationem in Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, affirmansq́. eam non valere, verè, & cautè omissa illa dictione ferè, qua vsus fuerat in priori membro, subdit, omnes DD. ita tenere. Et certè nemo in hac lege Reip. ab hac sententia dissentit, cum Signorol. pro Ecclesia sentire videatur, vbi prohibitio dirigitur expresse in Ecclesiam, & aliquid aliud cum ea concurrit, vt supra diximus. Et disputationes Doctorum de prohibita alienatione non respexerint casum longè magis dubitabilē in hac lege expressum, cū pro anima relinquitur, vel donatur. in quo prohibitio magis lædit Ecclesiam, & in qua laici ab eleemosyna, quæ redemptio peccatorum est, & opus spirituale, Ecclesiastico, & non laico Principi subiectum, auertuntur. Qua de causa nedum supradicti omnes statutum generale improbantes, sed etiam alij de imposita Ecclesiasticis necessitate intra certum tempus sibi relicta vendendi loquentes, huiusmodi legem condemnarunt, videlicet Archid. in d. cap. statutum n. 13. in verbo, consuetudine de appellat. in 6. Hostien. in sum. tit. de immunit. Eccles. §. sed nec, & in cap. cum laicis n. 5. de reb. Eccl. non alienan. & multò magis alij, qui absolutè, & sine ullo discrimine, nemineq́. contradicente scripserunt, dispositiones ad pias causas legi ciuili, ac laicorum iurisdictioni non subiacere, adeò vt quamuis possit lex ciuilis præscribere formam contractibus aliquorum, vtpute minorum, vel mulierum, vt cōsulat eorum

imbe-

imbecillitati,& hæc forma obseruari debeat,etiam cum contractus initur cum Ecclesia, vt supra dictum fuit, tamen talis formæ obligatio cessat in dispositionibus ad pias causas. Ita Cardin. in d.repet.cap.perpendimus, num.13. quamuis in alijs contractibus, qui sunt fori ciuilis, admittat laicos posse formam illis generaliter statuere, obseruariq. eam formam debere etiam quoad Ecclesiam, dummodo forma sit facilè obseruabilis: tamen quando agitur de dispositione in piam causam,siue in vltima voluntate, siue inter viuos, quia talis contractus suaptè natura est fori Ecclesiastici, citra vllam dubitationem, affirmat laicam potestatem non posse nedum prohibendo, sed etiam formam præscribendo quicquam de tali contractu statuere, vt cernere est apud Cardin. ibid. nu. 13.vers.1. casu quandoque forma. A qua conclusione tam in d.cap. ecclesia S.Mariæ, quam alibi nemo discrepat, nec discrepare potest,cum in relictis ad pias causas, quæ res spirituales sunt, vel spiritualibus annexæ,vt dicitur in cap. fin. de reb. Eccl. non alienan. obseruari debeat dispositio iuris Canonici, non autem iuris ciuilis, vt expressè statuitur in cap. relatum il primo de testam. ac propterea quamuis iure ciuili statuta fuerit septem testium solennitas à laicis obseruanda in testamentis etiam nuncupatiuis condendis, auth. hoc inter liberos. §. per nuncupationem.C.de testam. ea tamen nequaquam debet obseruari in testamento à laicis confecto, in quo pia causa est hæres instituta, & quoad relicta ab ijs ad pias causas, in quibus ex iuris Canonici præscripto, duo testes sufficiunt, vt sancitur in d.cap.relatum, quod seruandum esse tam in foro ciuili,quā Ecclesiastico, & tā in terris iurisdictionis tēporalis Ecclesię, quā in terris Imperij, & secularis iurisdictionis pro indubitato tradunt Alan. Vinc. Goff. ed. Imol. Federic. de Sen. Bertrand. & alij plurimi relati à Tiraq. in tract. de priuil. piæ caus. in princ. post præfat. vbi post maximam auctorum congeriem, concludit his verbis: Non tamen mihi est animus,omnium omnia adducere, satis est, quantum ad hunc locum pertinet, quod omnes

in hoc

in hoc conueniunt, quod in relictis ad pias causas vbique sufficiant duo testes, iuxta d.cap.relatum. Quod si in solennitate, in qua facilius lex ciuilis, vt supra dictum est, obligat laicos cũ Ecclesia cõtrahentes, eos tamẽ obligare nõ potest, cũ in pias causas suas cõferũt dispositiones, quãto minus obligare potest, vel adstringere laicos, ne vllo modo in pias causas disponant, cuius rei prohibitio longè periculosior est, ac dãnabilior? Quamobrem certò certius cõcludere, & affirmare licet, legem generalem laicorum alienationem prohibentem omnes ferè auctores, quoad Ecclesiam impugnare, tres tantum, aut quatuor defendere, legem autem specialem de Ecclesijs loquentem eo modo, quo loquitur statutum Signorili, duos tantum, & ex his alterum sibi non constantem tueri, nullum autem Iurisconsultum, nullumq́. probatum auctorem reperiri, qui hanc legem cum qualitatibus supradictis vndequaque perspectam, vtpote insigniter libertati Ecclesiasticæ aduersantem, aliqua ratione defendere, aut excusare tentauerit. Cum itaque Ecclesia sit omnium scriptorum de hac re loquentium, auctoritatibus munita, Resp. autem illis prorsus destituta, nihil opus esset, vllas rationes in medium afferre, sed satis esset eas quærentem reijcere ad ipsosmet scriptores supra relatos, qui articulum examinant, & cõclusione nostra egregiè confirmata, obstantia argumenta non minus verè, quam diligenter refellunt. Ne tamen rationes etiam missas faciamus, nonnullas tantum præcipuas subijcere libet, ex ipsis scriptoribus excerptas, quæ veritatem huius conclusionis euidentissimè ostendunt.

In primis hæc est verissima, & solidissima ratio. Lex adimens laicis potestatem vendendi Ecclesijs, vel Ecclesiasticis personis bona stabilia aufert illis priuilegium concessum ab Imperatore, qui in l. 1. C. de sacros. Eccl. indulsit Ecclesijs, vt cuique liberum esset illis relinquere, & in l. fin. C. de sacros. Eccl. condidit etiam quoad Ecclesias ius speciale, & priuilegiatum, vt in eas transiret dominiũ sine traditione, quę regulariter necessaria est ad dominiũ acquirendũ, l. traditionibus. C. de pact. item eousque prouexit voluntatẽ laicorũ Ecclesijs

benefacere volētiū, vt donationes Ecclesijs factas valere decreuerit absque insinuatione, l.illud. C. de sacros. Eccles. eò quod in tali donatione optima mensura sit immēsitas. Auth. de non alienan. aut permut. reb. Eccl. §. finimus, collat. 2. Ex quo apparet, hanc legem esse Ecclesiasticæ libertati contrariam, ac propterea nullam, cum vt superius initio ostensum fuit, leges laicorum dicantur obuiare Ecclesiasticæ immunitati, quoties eis auferunt priuilegia concessa à Deo, Papa, vel Imperatore. Huic fundamento duobus modis ab aliquibus respondetur: Primò, dispositionem d.l. 1. non continere priuilegium, quia redditur ratio generalis communis, tam Ecclesiæ quam laicis, ibi, vt sit licitum, quod amplius non redit arbitrium. Secundò, tam d.l. primam, quam omnes alias esse intelligendas, vt Ecclesia possit acquirere à nō prohibito relinquere, & sic non violari priuilegium Ecclesiæ tali prohibitione. Idemq. responderi posse quoad alia priuilegia circa traditionem, & insinuationem. Sed vtraq; responsio facilè summouetur; nam quantum pertinet ad primam, facultas cōcessa Ecclesijs, vt acquirere possint, nedum continetur in d.l. 1. sed refertur etiam in cap. futuram Ecclesiam 12. q. 1. in qua non redditur ea ratio generalis. Verum etiam si demus ea lege non contineri priuilegium, sed ius commune, iam supra ex communi sententia, cui nec scribentes pro Repub. contradicunt, probatum fuit, legem laicalem censeri aduersam libertati Ecclesiasticæ, nedum cum aufert Ecclesiæ priuilegia, sed etiam cum eis adimit aliquid competens de iure communi, facilius enim amittitur priuilegium, quam ius cōmune, l. eius militis. §. militia missus. ff. de testam. mil. Secunda autem responsio ex eo refellitur, quod sublata prorsus omni facultate bona stabilia in Ecclesiam transferendi, frustra erit ipsam remanere capacem acquisitionis, quod & de priuilegio circa traditionem, & insinuationem itidem est dicendum. Quid enim proderit Ecclesiæ acquiri dominium sine traditione, & donationem valere absque insinuatione, si nec licebit laicis ei bona stabilia donare, nec dominium

eorundem bonorũ ex vllo titulo ipsa Ecclesia acquirere poterit? quid enim differt priuilegium auferre, vel illud adeò coarctare, vt inane prorsus efficiatur?

Secundò, ista lex personas Ecclesiasticas, & Ecclesias inhabiles reddit ad emendum bona stabilia, efficitq́. eas peioris conditionis, quam sint deportati, qui etsi capere non possint ex testamento, eorumq́. institutio habeatur pro non scripta. l. 1. C. de hæred. instit. tamen capaces sunt acquisitionis ex contractibus iuris gentium, & sic emendo possunt acquirere, l. sunt quidam. ff. de pœnis. At huiusmodi facultas efficiendi quem inhabilem, quæ iurisdictionis est, non competit non habenti iurisdictionem in eos, qui inhabiles efficiuntur, vt habetur in d. l. sunt quidam, ergo non competit Principi laico in Ecclesias, & personas Ecclesiasticas. Huic rationi respondent legem defendentes, eam non reddere inhabiles Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas, sed frenum inijcere laicis, quod potuerunt laici statuentes. Sed hæc responsio non euertit fundamentum. Primò, quia de de Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis lex directè disponit. Secundò, quia licet Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ non efficiantur inhabiles directè, efficiuntur tamen indirectè, cũ prohibentur laici ne vendant, ex natura correlatiuorum, iuxta text. in l. 1. C. de cupress. ex luco Daph. lib. 11. At contra Ecclesiasticam immunitatẽ æquè prohibitum est statuere directè atque indirectè, cap. statutum de hæret. in 6. & alibi sæpè DD. & in specie gl. in cap. fin. infra citando, in verb. libertatis, vbi ait, similis statuti conditores, licet quoad verba non videantur infringere libertatem, infringunt tamen quoad mentem faciendo fraudem de persona ad personam.

Tertiò, cum lex Reip. prohibuerit etiam, ne bona stabilia relinquantur Ecclesijs, vel eis quoquo modo donentur, disponit de re, & materia spirituali, vel ei annexa, cap. relatum il primo de testam. prohibet enim eleemosynam, quę est opus spirituale, ordinatum ad peccata extinguenda: siquidem quod confertur pia liberalitate in Ecclesiam, censetur

datum pro remedio peccatorum, & requie animarum, cap. indignè 12.q.2. & d.cap.bene quidem, quod clarius etiam expressit Concilium Aquisgranense cap. 126. vbi habetur res Ecclesiæ datas vota esse fidelium, & eos Christi amore succensos ob animarum suarum remedium, & cælestis patriæ desiderium, sanctam Ecclesiam fecisse locupletem. At statuere de materia spirituali, vel spirituali annexa pertinere duntaxat ad Summum Pontificem, supra latè probatũ fuit, & omnes tradunt in d.cap.ecclesia S.Mariæ, & in specie in materia piorum legatorum pro anima, est text. in cap. relatum, vbi dicitur, causas legatorum piorum secundum Canones, & non secundum leges esse terminandas, vt ponderat Felin.in d.cap. eccl. S.Mariæ nu. 123. ergo laica potestas de eo statuere nullo modo potuit.

Quartò, cum iam quoad aliam legem ostensum fuerit, non posse laicum Principem directè prohibere, ne absque eius licentia ædificentur Ecclesiæ, consequens est, vt nec etiam prohibere queat, ne Ecclesiasticis personis, aut Ecclesijs latifundia vendantur; id enim indirectè induceret prohibitionem ædificandi, atque dotandi Ecclesias, vt animaduertit Alber.in d.quæst.2.par.2.tract.statut.nu.68.

Quintò, hic articulus iam definitus est Constitutione Bonifacij VIII. in cap.fin. de immun. Eccles. in 6. cui nemo ex DD. oppositum sentientibus satis aptè respondet, & plerique ex eis, qui nostram sententiam tuentur, de hac materia ibi esse text. expressum, & indiuiduo quæstionem decidere constanter asseuerant.

Cum auctoritatibus, & rationibus supradictis concordat etiam vsus Sedis Apostolicæ, qui ex epistolis diuersorum Romanorum Pontificum optimè dignoscitur. Nam Innoc. III. litteris ad Episcopum Sardicensem & Sidoniensem datis, mandauit, vt Constitutionem Henrici Constantinopolitani Imperatoris, vt nullus posset de suis possessionibus in vita, vel in morte aliquid in eleemosynam elargiri, friuolã, & inanem, & nullo modo seruandam esse decernerent. Idem

Inno-

Innocentius Tertius quarto Nonas Decembris anno 14. sui Pontificatus, Regi Franciæ scripsit, vt compesceret suos officiales, qui ægris impedimento erant, ne de suis terris, vel hæreditatibus aliquid in Ecclesiam largirentur. Gregor. IX. ad Episcopum Burgensem, & Decanum Calaguritanum litteras dedit, vt Regem Castellæ monerent, atque inducerent ad reuocanda quædam statuta, quibus cauebatur, ne quis de cætero aliquas possessiones Ecclesiæ, monasterijs, aut locis pijs vendere præsumeret. Alexand. Quartus aduersus Dominos temporalis Regni Franciæ, cogentes Ecclesiam ad ponendum extra manum suam bona sibi acquisita, atque ad deducendum ex legatis pijs certam portionem, Constitutionem edidit, quæ habetur in cap. 1. de immun. Eccl. in 6. Clemens IV. anno 4. sui Pontificatus ad Regem Portugalliæ litteras scripsit, quibus eum requirebat, vt non expectata correctionis necessitate, reuocaret consuetudines, quibus interdictum erat Ecclesijs emere possessiones, etiam si nec essent Emphyteoticæ, nec feudales.

Idem clarissimè probatur auctoritate generalis Concilij Constantiensis, quod in confirmatione Constitutionum Federici II. & Caroli IV. Imperatorum confirmat, & ab omnibus Christifidelibus vbilibet in omnibus, & per omnia seruari mandat Constitutionem Caroli Quarti, qui cum accepisset Marchiones, Comites, & alios Dominos temporales in eorum prouincijs statuta singularia, & iniquas ordinationes motu proprio, & de facto contra personas Ecclesiasticas, & Ecclesiarum libertatem, & harum priuilegia cōdidisse, illisq. de facto, & publicè vti, vtpote quod nulla bona temporalia in vim, & potestatem Ecclesiasticam transferrentur, huiusmodi statuta irrita & nulla, nulliusq. penitus momenti esse voluit, ac sub indignationis pœna talium statutorum conditoribus præcepit, vt ex tunc illa reuocarent, & de luce tollerent, quodq. secundum ea non iudicarent amplius, nec sententias ferrent, nec eis in iudicio, vel extra, contra Ecclesiasticam libertatem quomodolibet vterentur.

Hæc

Hæc quoque statuta à laicis erant condita in laicos, & in res temporales statuentibus subiectas, & nihilominus Carolus, quia Ecclesijs ius suum adimebant, non quidem vt Ecclesijs præter ius faueret, sed vt illarum ius seruaret illibatũ, ea tamquam iniqua, & Ecclesiasticæ libertati derogantia illustri exemplo aboleuit, eiusq́. Constitutionem generale Concilium approbauit, innouauit, ac idẽ statuit, vt habetur vol. Concil. 5. in Veneta impressione in fin. Cõcilij pag. 405.

Rationibus, quæ scripto aduersus hanc opinionem adeò certam, & inconcussam coaceruantur, nihil opus esset respondere, siquidem sufficere debet, oculatissimos scriptores, eis perpensis, & explosis, omnes in hanc iuisse sententiam. Ne cui tamen tenebras offundere possint, omnibus sigillatim respondere operæpretium fuerit.

In primis huius legis conditæ ea redditur ratio passim à contrariæ opinionis auctoribus inculcata, statuentes publicã, & communem Reip. vtilitatem præ oculis habuisse, ne videlicet tot bona immobilia tractu temporis ad Ecclesiam, quæ illa prohibetur alienare, perueniant, vt nec onera Reip. laici sustinere, nec suas familias & agnationes, quod Reip. interest, conseruare possint. Huic rationi primò respondetur, nullum subesse horum incommodorum probabilem timorẽ. Nam si Ecclesiarũ omniũ Venetæ ditionis reditus huius æui cũ ijs conferantur, quos Ecclesiæ eo tẽpore obtinuerũt, quo Veneti Ciuitates & oppida, quæ in continenti sunt, in potestatem redegerunt, varijs concessionibus, & alienationibus, ac inuestituris imminuti potius, quam aucti comperientur. In Clero seculari pauci, vel nulli sunt. qui prædia Ecclesijs comparent. Ex Religionibus multæ instituto regulæ sunt bonorum immobilium incapaces. Pia legata, atque institutiones nec magna sunt, nec frequentia. adeò vt ad paucas Religiones tantus hìc acquisitionis timor possit referri: quas tamen aditus Pontifex, si ita æquitas, & ratio postulasset, pro sua auctoritate, & in Remp. propensione, congrua aliqua ratione coercuisset, vt meritò Hostien. in

d.cap.cum laicis de reb.Eccl.non alien.nu.10. monuerit laicos,vt remedium à Sede Apostolica obtineant. nec ergo talis causa verè subest, nec,si subesset, negatur adhibendum esse remedium, sed illud contenditur, vt ab habente potestatem obtineatur, nec ius soli Ecclesiæ competens sibi sumat,vel vsurpet laica potestas.

Secundò, respondetur quantum pertinet ad onera, animaduertendum,Ecclesiam acquirentem bona immobilia ad nonnulla teneri onera cum cautionibus tamen, & in casibus, qui perstringuntur à Doctoribus in cap. non minus, in cap. aduersus de immunit. Eccles. & in cap. 1. eodem tit. in 6. adeo vt non sit grauis, vt dicitur, moles onerum, quæ propter talem exemptionem recidit in laicos. Præterea cum necessitates publicæ ingruunt, solet summus Pontifex concedere Principibus laicis decimas bonorum Ecclesiasticorũ, quod in toto orbe Christiano summa Sedis Apostolicæ indulgentia, factitatum esse,nemo est,qui nesciat,& in ditione præcipuè Veneta, in qua Resp. superioribus annis magnam pecuniarum vim ab Ecclesiasticis ex concessione decimarũ sæpius prorogata,confecit. Quin etiam cum; duæ sint Respublicæ,iuxta diuisionem iurisdictionum à Deo procedentẽ, laici ferre debent onera Reip. mundanæ,Clerici verò,& personæ Ecclesiasticæ onera Reip. spiritualis. illa subit onera sibi imposita à Principibus laicis, hæc indicta à Summo Pontifice, vt notauit Abb. in cons.3.nu.5.lib.1. si ergo laici non subeunt onera ratione Reip. spiritualis imposita Ecclesiasticis, nihil est absurdum Ecclesiasticos non subire onera Reip. laicæ imposita laicis. Hæc autem recenset Euerard.in cons. 30.num.22. Quorum præcipuum est decima Papalis. Clem. fin. de decim. quam superioribus annis Summus Pontifex vniuerso Italiæ Clero bis imposuit,& exegit, vt conflata pecunia rem Christianam iuuaret aduersus Turcarum Tyrannum Pannoniæ imminentem. in quam expeditionem Christiani nominis dignitatis tuendæ, ac Christianarum prouinciarum vastitatis depellendæ causa susceptam soli Ecclesia-

ſtici, ſolæq. Eccleſiæ in Veneta ditione contribuetunt. Quod quidem non alia ratione commemorauimus, quam vt laici ſua Eccleſiaſticis onera exprobrantes, commonefiant, multa quoque ab Eccleſiaſticis etiam ratione publicæ, imò totius orbis Chriſtiani vtilitatis onera perferri, quæ non ſubeunt ſeculares. Quid ergo abſurdi, ſi & ſeculares, iubente Principe laico, multa onera ſuſtinent, à quibus Eccleſiaſtici ſunt immunes? Tertiò reſpondetur, etiamſi cauſa grauiſſima ſubeſſet, non propterea inde ſequitur, laicam poteſtatem ſtatuere poſſe de materia ad ſe non pertinente, vel in perſonas ſibi non ſubiectas. cum enim duo ſint, quæ actus humanos integrant, & perficiunt, voluntas, & poteſtas, vt ait Bald. in l. cum te. num. 1. C. de donat. ant. nupt. cauſa non tribuit ſtatuendi poteſtatem non habenti. Bald. in l. cunctos populos, num. 55. verſ. iſta non valet. C. de ſum. Trinit. & Fid. Cathol. Decius, loquens de ſtatuto laicorum quoad res Eccleſiaſticas, in cap. quæ in Eccleſiarum, num. 6. de conſtit. & in d. cap. eccleſia S. Mariæ num. 55. eod. tit. & ibid. Butr. nu. 20. Felin num. 18. verſ. & dicuntur iuſtæ. Crot. in d. §. Diui, nu. 80. Fortun. Garz. de vlt. fin. num. 153. in fin. verſ. nec obſtat ratio. Bero. in cap. 1. num. 220. de conſtit. Rebuff. in conſtit. reg. tom. 1. in proœm. gl 1. num. 61. Vaſq. d. §. 10. num. 651. & 658. & ratio rationis eſt, quia ex ſententia D. Thomæ in 1. Secundæ quæſt. 96. art. 4. verſ. reſpondeo, leges tribus modis iuſtæ dicuntur. Primò, ex fine, quia ordinentur ad bonũ commune. Secundò, ex auctore, quando lex lata non excedit poteſtatem ferentis. Tertiò ex forma, quando onera imponunt ſubditis ſecundum æqualitatem. Quamobrem cauſa boni publici, quę requiritur ad legem condendam, ſola non ſufficit, niſi etiam conditor habeat poteſtatem, & intra eius fines ſe contineat. quòd ibidem expreſsè D. Thom. animaduertit, dicens, legem eſſe iniuſtam ex auctore, cum aliquam legem fert vltra ſibi commiſſam poteſtatem, etiam ſi ordinetur ad bonum commune. Imò poteſtas ſtatuendi magis eſt neceſſaria ad legem condendam, quam cauſa boni pu-

publici, quia hæc respicit legis qualitatem, illa verò substantiam, sine qua nulla qualitas considerari potest. l.si nullam.§. si absentis. ff.de petit. hæred. Quod si causa publici boni efficere posset, vt lex lata obligaret Ecclesias, eas obligarent omnes leges Imperiales contentæ in vniuerso iuris ciuilis corpore, quæ vel pleræque, vel omnes respiciunt publicam vtilitatem, ac bonum regimen status ciuilis, quæ tamen vbi nominatim de Clericis, & Ecclesiarum bonis disponunt, potestatis defectu nullæ pronuntiantur DD. omnes in d.cap.ecclesia S.Mariæ post Abb.num.15. Dec. nu. 6. & 88. generaliter verò loquentes seruantur in Clericis, non tanquam ab Imperatoribus conditæ, sed tanquam per Summum Pontificem approbatæ. Butr.in d.cap. ecclesia S.Mariç nu.17. vers.dic si quærit, cum vers. seq. & ante eum Hostien. in cap.fin.num.11. & Io.Andr.nu.4.de solut.Archid.in cap. lege num.8. 10.dist. Anchar.in repet. cap. Canonum statuta nu.45.de constit. Quod etiam dici potest de omnibus Prętorum edictis, quæ ferè omnia rationem habent expressam, quæ vtilitatem publicam spectat. Patet ergo, causam publici boni, publicæve vtilitatis esse quidem vnum ex legis requisitis, sed non sufficere absque potestate, deberéq. huiusmodi causam quoties verè subsit inducere ad legem ferendam eum Principem, ad quem in tali materia pertinet iurisdictio.

Secundò, arguitur à pacto; & ab vltima voluntate ad statutum. Nam pacto priuatorum conueniri potest, ne res in Ecclesiam alienentur l.fin.C.de pact.int.empt.& vend.compos.l.si quis.§.ea lege, vbi DD.ff.de verb.oblig. & in emphyteoticis gl. & DD. in l.fin. C. de iur. emphyt. & in cap. potuit de locat. & in feudalibus cap.1. de prohibit. feud. alienat. per Frider. vbi quod nec pro anima relinqui, nec adiudicari possunt Ecclesijs, idem etiam caueri potest in vltima voluntate, valetq. si caueatur l.Peto.§.frater.l.cum pater. §. libertas, de legat.2. Ias.in d.§.Diui num.16. At quod potest

I indu-

induci pacto ac testatoris voluntate, potest etiā induci Constitutione l.non impossibile, vbi not.ff.de pact.§.disponat,in Auth. de nupt.collat.4. Quo argumento vsus est Bald. in d. cap. ecclesia S.Mariæ, & in d.cap. quæ in Ecclesiarum, & in d.cap.Clerici supra citato. Iam supra cum de quæstione prohibitæ Ecclesiæ ædificationis ageretur, satis deductum fuit, longè inter se distare vniuersalem Principis iurisdictionem, à priuatorum dominio, & in hac materia ab vno ad aliud ob rationis diuersitatem argui non posse,vt etiam sentit Dec.in cap. ecclesia S.Mariæ nu.844. & seqq. Idq. satis pro responsione sufficeret. Accedit tamen quantum pertinet ad hanc quæstionem, quod etsi valeat pactum, vt res non alienetur in Ecclesiam, tamen eo non obstante potest alienari, licet venditor teneatur ad id, quòd paciscentis interfuit, rem non esse alienatam gl.in d.l.fin. Ias.in d.§ Diui, num. 30. vbi testatur,opinionem gl. communiter esse approbatam. In feudo præterea, & emphyteusi specialem subesse rationem, cur transire non debeant ad Ecclesiam, quia dominus directus, cum Ecclesia sit immortalis spe consolidationis perpetuò priuaretur, satis constat ex his quæ tradit Io. And. in cap.1. de immunit. Ecc.in 6. In testamento quoque specialis est ratio, cur valeat prohibitio,ne alienetur in Ecclesiam,quia scilicet in vltima volūtate ei, cuius contēplatione fit prohibitio, videtur fideicōmissum relinqui in casū alienationis.l.vnū ex familia.§.si talia.l.peto. §.fratre de leg.2. quæ rationes speciales cessant,in legis prohibitione,ergo &c. Respōdetur secundò, cū quis ꝓ requie animę suæ,& sic ratione finis spiritualis vult prædia Ecclesiæ, vel in piū opus relinquere,vel donare, iam tum ex distinctione Iurisdictionum ratione finis cessat potestas laicalis, & sola in ea re viget Ecclesiastica. vt superius dictum fuit. Respondetur tertiò, cum iam ab Imperatore fuerit concessa Ecclesias ædificandi facultas, eaq. per Sedem Apostolicam recepta, vel confirmata, vt in d.cap.futuram, non potest amplius talis concessio contraria Constitutione

tione reuocari, vt supra ostendimus in articulo prohibitæ ædificationis Ecclesiarum.

Tertiò arguitur, quia iuri quærendo faciiius potest præiudicari, quam iuri quæsito, exemplo Prælati, qui præiudicare potest Ecclesiæ in iure quærendo, non tamen in quæsito. Feder.de Sen.cons.3. Ias. ex communi in l.legatum num. 13.& 16. ff.de legat.1. Ergo licet Princeps laicus non possit Ecclesiæ præiudicare quoad bona stabilia iam empta,poterit tamen quoad emenda, quo argumento vsus est Bald.in cap. ecclesia S.Mariæ. Hoc argumentum tollitur ratione, exemplo, & text. expressis. Ratione, quia cum laicus non possit statuere in Ecclesiam, idq. ei prohibitum sit, siue negatum dictione vniuersali negatiua, vt in cap.Cum laicis,de reb. Ecclesiæ non alien. & simil. & ratio defectus potestatis tam vigeat quoad acquisita, quam quoad acquirenda, in vtraque debet sibi locum vendicare. Exemplo,quia lex Ciuilis nulla decernit testamenta absque testium septem solẽnitate confecta, & tamen Ecclesia, vel alia pia causa hæres instituta lege hac Imperiali non obstringitur,sed valet testamentum conditum cum duobus testibus,iuxta d. cap. relatũ il 1.de testam. & tamen quia hoc casu lex ciuilis præiudicaret tantum iuri quærendo vigore testamenti condendi,& nõ iuri quæsito, obligare deberet Ecclesiam,& piam causam, quod secus est,ergo &c. Auctoritate,& textib. expressis,quia text. sæpius citati cap. bene quidem 96. distinct. cap. futuram,cap.fin.de reb. Eccl. non alien. & cap. fin. de immunit. Eccl. in 6. declarantes,laicæ potestati nefas esse aliquid in Ecclesiarum bona statuere,expresè loquuntur tam de quæsitis, quam de quærendis. Illud etiam posset reuocari in dubium, quod Bald. pro certo sibi assumit, Prælatum Ecclesiæ præiudicare posse in quærendis, nam Io. de Imol. & alij relati ab Alex. in l.legatum circa fin.num. 2. vers. & ista est. ff.de Leg.1. contrarium sentiunt, & eorum opinionem receptiorem esse,testatur ibi Alex. Sed hoc indagare non est præ-

ſentis inſtituti, cum reſponſiones ſupra explicatæ ſatis diluerint obiectionem.

Quartò arguitur, quòd quiſque iuris in alium ſtatuit, ipſe eodem iure vti debet tot.tit.ff.quod quiſque iuris. Sed Summus Pontifex pro dignitate ſtatus Eccleſiaſtici, & pro vtilitate perſonarum Eccleſiaſticarum ſtatuit, ne bona immobilia Eccleſiarum alienentur in laicos, niſi Sede Apoſtolica conſulta, vt in Extrauag. Pauli II. de reb.Eccl.non alien.ergo etiam pati debet, vt Princeps ſecularis pro dignitate ſui ſtatus ſecularis, & pro publica ſubditorum vtilitate conſtituere poſſit, ne bona eorum immobilia alienentur in Eccleſias, quo pacto hæc prohibitio erit conſentanea text. in cap. hoc conſultiſſimo, de reb.Eccl.non alien.in 6.cuius determinatio(inquiunt) decidit ſpeciem ſubiectam. Adduntq. DD. hac ratione exiſtimaſſe,valere ſtatutum, quo iubeatur,idem ius reddi Clerico litiganti in foro ſeculari,quod redditur ſeculari litiganti in foro Eccleſiaſtico. Iacob. Butrig. ſupra citatus in Auth. Caſſa, C.de ſacroſ.Eccleſ. Quantum ad hãc obiectionem pertinet, velim prius edoceri, vbinam extet hæc ſummorum Pontificum Conſtitutio,quæ bona Eccleſiarum ſpecialiter prohibeat alienari in laicos. nam ſi legantur omnes text.qui habentur in Decreto 12.q.2. & præſertim cap. ſine exceptione, ac alij, qui habentur in Decretali, & præcipuè text. in cap. nulli liceat,tit.de reb. Eccl. non alien. & Clemen.1.eod.tit. & Conſtitutio Pauli II. inter Extrauagantes eod.tit. planè comperietur,prohibitam eſſe ſimpliciter alienationem; adeò vt nec in laicum, nec in perſonas Eccleſiaſticas alienare permiſſum ſit. text. autem in d. cap.hoc conſultiſſimo, quem ait Marcus Ant. Peregrin. decidere ſpeciem ſubiectam, etiamſi prohiberet bona Eccleſiæ in laicos alienari,præberet tantum anſam arguendi ab eo caſu ad noſtrum, non autem quæſtionem decideret. Verum in d. cap. non prohibetur,ne bona Eccleſiarum alienentur in laicos, ſed tantum ne eis ſupponantur, aut ſubmittantur, ne occaſione protectionis ſuſceptæ illa occupent, vel inuadant:

illa

illa enim verba non concedendo bona ipsa in emphyteusim, vel alienando cum forma, & in casibus à iure permissis, sed recognoscendo, vel profitendo, se ab illis ea tanquam à superioribus tenere, hunc habent sensum, Summus Pontifex non prohibet, bona alienari in casibus, & cum forma à iure permissis, sed prohibet, submissiones fieri, vt exponit gl. in verb. non concedendo, quam ibi DD. sequuntur, inferentes, illam dictionem sed. positam in materia prohibitiua post orationem negatiuam stare inclusiuè, quod ibi Dominic. & Franc. in specie adnotarunt. In iure Canonico igitur est prohibita alienatio non quoad laicos tantum, sed indistinctè. Verum inde non sequitur, Pontificem debere etiam permittere, vt idem iuris statuat Princeps secularis quoad bona laicalia. Si enim hoc deducitur ex edicto, quod quisque iuris, præterquam quod illud habet locum in condente ius nouum iniquum, & dolo, vt sunt formalia eius edicti verba in d.l.1. in princ. quod nec in hac materia, nec in Pontifice considerari potest; accedit etiam, quod, vt edicto locus esse debeat, ita esset arguendum, hoc ius Pontifices statuerunt, vt non liceat alijs alienare bona Ecclesiastica, ergo & Pontifex idem ius seruare debet, à quo non abhorret ius Canonicum, cum idem iuris statuerit in Pontifice, vt in cap. non liceat Papæ 12. quæst. 2. & hoc pacto consequens esset, Pontificem bona Ecclesiastica alienare non debere, non verò, admittendam esse prohibitionem laicorum, ne eorum bona alienentur in Ecclesias. Quod si, vt suspicor, argumentum sumitur à ratione casus conuersiua, vt prohibita alienatione bonorum Ecclesiæ comprehendente laicos, seruari quoque debeat prohibitio laicorum, ne bona laicorum alienentur in Ecclesiasticos. Primò respondebitur, argumentum ex eo loco desumi non posse, vbi ex vtraque parte non viget eadē ratio iurib. vulgat. Ratio autem diuersitatis inter hos casus maxima perspicitur ex eo, quod Deus tantum est Dominus bonorum Ecclesiasticorum, quæ in eius patrimonium transierunt, eiusq; cultui & honori fidelium largitione dicata

sunt,

sunt, & nullus alius. Nauar. in tract. de reditib. Eccles. q. 3. num. 1. & post Innoc. Butr. & Abb. receptiorem esse opinionem attestans Franc. Sarmient. de reddit. Eccles. par. 3. cap. 1. num. 2. vers. secundo probatur, & satis habetur ex Trident. Conc. cap. 1. Sess. 25. ibi res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt. Vniuersalis autem administratio, siue ius ea administrandi nomine ipsius, pertinet ad Summum Pontificem, particularis verò mediatè vel immediatè à Summo Pontifice concessa ad inferiores beneficiatos seculares, vel regulares pro cuiusque institutione, & titulo, vt ibid. per Nauar. vers. 4. Cum igitur ipsi sint meri administratores, vt etiam scribunt Io. Mon. & Io. Andr. in cap. fin. de reb. Eccl. non alien. in 6. quid magis absurdum esset, quam administratores creditæ sibi Ecclesiæ bona alienare posse, quotiescunque libuerit. Imò nec viris probis vtcunque laicis hoc placeret, cum ijs olim adeò displicuerit bona in Ecclesiam collata alienari, vt lege lata prohibuerint alienationes etiam in casibus à iure Canonico permissis. Quam prohibitionem à pia mente, & Ecclesiarũ amore profectam generalis Synodus ob potestatis defectum reuocauit, vt habetur in d. cap. bene quidem. Ex quo obiter illud obseruandum est, Ecclesiæ difficile esse vitare alteram obtrectationem, vel dilapidationis, ac malæ administrationis, si Ecclesiæ bona alienentur, vel tenacitatis, si non permittatur alienatio in alijs casibus, quam permissis, vti lege Canonica cautum fuit, & in præsentia seruatur. Sed illam obtrectationem tanquam iustam timere oportet, & declinare, hanc verò vt iniquam, & à terreno affectu prouenientem contemnere. Sed ad rem redeamus. Argumentum soluitur ex rationis diuersitate, quia prohibitio alienandi oritur ex eo, quod Rectores Ecclesiarum sunt meri administratores, quæ ratio non vendicat sibi locum in laicis rerum suarum dominis, & moderatoribus. Sicut haud aptè argueret, qui censeret, prohibēdam esse omnibus alienationem bonorum in minores, prodigos, furiosos, ac Remp. propterea quod eorum bona ad instar bonorum Ecclesiasticorum prohibentur

tur alienari in alijs casibus, quam paucis expressis in l.magis puto. ff. de reb.eor.& tot.tit.C.de præd.minor. ita non rectè arguit, qui à prohibita alienatione rerum Ecclesię in laicos inferre vult ad prohibitionem rerum laicalium in Ecclesias, quæ vtuntur iure minoris cap.1. de restit. in int. l.pupilli. ff. ex quib.caus.maio. Secundò, respondetur, hanc prohibitionem alienationis à iure Canonico constitutam, esse consentaneam legibus ciuilibus conditis ab Imperatore, qui & ipse legibus latis talem alienationem interdixit, auth. de non alien. aut permut.reb.Eccl. in auth.de Eccl. rer.immobil. alien. in auth. de alien.& emphyt. & in d.auth.de non alien. §. si quis igitur statuit pœnam in ementes. Frustra igitur arguitur à prohibita alienatione bonorum Ecclesiasticorum, quæ tam à laica, quam ab Ecclesiastica potestate condita est, ad legem prohibentem alienationem rerum laicalium inductam Constitutione solius laicæ potestatis, cui potestas Ecclesiastica contradicit. Tertiò, respondetur, hac lege prohiberi etiam personis Ecclesiasticis bona stabilia à laicis donari, vel alio modo in eos alienari, cum tamen ipsi bona sua patrimonialia in laicos alienare, à sacris Canonibus non prohibeantur.

Quintò arguitur hoc pacto: Ecclesia tenetur ad ea onera, quæ communem Ciuitatis vtilitatem concernunt, vtputa ad hostes procul arcendos, aggeres construendos, pontes reparandos. Bald.in l.ad instructionem.C. de sacros.Eccl. Osach. decis.68. Ripa de rem.ad cons.vbert.nu.224.Guid.Pap. decis.7. & 78. & Princeps secularis in his, quæ communem vtilitatem respiciunt, potest legem ferrè, seu edicta promulgare, quæ etiam personas obligent Ecclesiasticas. Nauar.in Manual.cap.23.num.8. Franc.decis.5. num.3. At huiusmodi lex condita fuit ob communem vtilitatem, ne laici ob alienationes ad paupertatem redacti ad onera subeunda inhabiles reddantur, l.cura.§.inopes, l. rescripto,in princ.ff.de muner. & honor. iuncta l.ad subeunda.C. de decur. lib. 10. ergo etiam Ecclesiastici adstringuntur ad huius legis obseruatio-

uatio-

uationem. Respondetur, etsi plerique ex DD. sentiant, Clericos ad onera communem vtilitatem spectantia teneri, de cuius rei veritate in præsentiarum agere non oportet, ij tamē ferè omnes, paucis exceptis, non dicunt, Clericos ligari lege seculari, sed tantum ad illa onera subeunda obstrictos esse. Possunt autem hæc simul esse vera, ad ea Clericos teneri, & ad illa non obligari lege, vel statuto laicorum, sed iure communi Canonico, vel ex lege ciuili recepta, & approbata à lege Canonica, & à Summis Pontificibus. illud enim respicit oneris qualitatem, hoc verò statuentis potestatem: & si qui hoc dicunt explicitè, vel absque vllo solido fundamento, & contra receptas conclusiones suprapositas loquuntur, vel in hunc sensum accipiendi sunt, vt Clerici non subiaceant legi seculari id iubenti, sed teneantur ad id faciendnm, vel omittendum, quod in illa materia communis vtilitatis cautum est lege seculari, verum non ex vi legis, sed ex rationis naturalis vinculo, & efficacia, & ex Canonica & morali æquitate; cum enim longe maior sit laicorum numerus, quam Ecclesiasticorum, cui dubium, quin exactius seculari, quam Ecclesiastico Principi inuigilandum sit circa ea, quæ corporis, rei familiaris, atque agrorum salutem, commodum, & indemnitatem, ac conseruationem respiciunt? Ea propter mirum esse non debet, si latis legibus secularibus in hac materia, vel publicatis à laico Principe edictis, quibus pretium frumenti, merciumve statuatur, peccant Clerici illud transgredientes, non quia vi legis adstringantur ex his, quæ dicta sunt, sed vel ob dictamen rationis naturalis, vel quia iustum præsumitur, quod à Principe laico in tali materia definitum, statutumve fuit. Nauar. in Manuali cap. 23. num. 28. vers. quia licet, & vers. qnamuis, vbi propterea hortatur Principem Ecclesiasticum, vt proprijs legibus, seu edictis in hac re iuuet legem, vel edictum Principis secularis. quod tradit etiam Ludou. Lopez de contract. & negot. cap. 17. in princ. vers. sed quid. Bannes de iust. & iur. quæst. 67. art. 1. vers. ad secundū respondetur. Quæ distinctio, scilicet, aliud

esse

esse vi legis ligari, & aliud vi rationis teneri probatur Fortunio Garz.d.tract de vlt.fin.illat.13. num.158. & 160. & nu. 162.vbi præmissa conclusione,lex Ciuilis non repugnans iuri Canonico adstringit Clericos propter confirmationem iuris Canonici,quærit, quare Pontifex debeat iura Ciuilia approbare, respondetq. propter eorum iustitiam, ex quo humanis negotijs pro conseruatione humani generis prospiciunt, & subdit, ante approbationem leges humanas vi propria non constringere Ecclesiasticum sibi superiorem, omniaq. iura Canonica, quibus cauetur,iura Ciuilia Clericos ligare, intelligenda esse, vt id verum sit propter confirmationem Pontificis, non autem ob auctoritatem ipsius legis ciuilis, & hac ratione,vt ait Bald. in l.nemo in princ.C.de sent. & interlocut. omn. iud. Francigenæ seruant leges Imperiales, non quia auctoritatem legis quoad ipsos habeant, sed quia naturalis ratio, ob quam conditæ sunt,ita dictat,& sic non legem ipsam, sed rationem, vel non legem propter se, sed tanquam à naturalis rationis fonte deriuantem obseruant. Idem tradit Purpur.cons.335.num.2. & 3. Vasq.de success creat.lib.1.§.10.num.651. distinguens,legem afficere quandoque ex vi potestatis, quandoque ex vi confirmationis, aliquando ex vi conuentionis, postremo ex vi rationis. Imò quoad hoc vltimum caput,existimat etiam vi rationis Clericum non ligari lege lata à non habente potestatem in ipsum. Quæ vera,& substantialis distinctio comprobatur ex alijs in eadem materia DD. assertionibus, nam Clericus contraueniens tali legi, etsi ad eam seruandam teneatur, puniri non debet à iudice laico, sed ab Ecclesiastico. Io. Lup. in cap. per vestras in 2. notab. §. sed est pulchra, de donat. int. vir. & vxor. item cum Ecclesia tenetur contribuere ad onera ratione communis vtilitatis,cogenda est ab Episcopo, vel alio iudice Ecclesiastico,& non à laico. Andr.de Isern.in cap.1.§.illicitas de pact.iur.firm. Afflict. num.23. Abb.& alij in cap. non minus de immunit. Eccles. Sot.quem refert,& sequitur Franc.d.decis.9.num.6. Imò etiam in tali casu Cle-

ricus transgressus non plectitur pœna imposita à statuto laici, imò nec alia temporali, nisi Princeps Ecclesiasticus idem statuerit. Franc.d.decis.9. num.6. quamuis enim contrauéniat Clericus charitati, & peccet, non tamen pœna temporali affici debet, quæ non est constituta ab habente potestatem in ipsum, vt ibid. per DD. quæ vera non essent, si lex communis vtilitatis causa à laico Principe lata vi sua Clericos, & Ecclesiasticos obligaret, quia Clerici inciderent in pœnam tali lege constitutam, & à magistratu laico punirentur, & ad contribuendum huiusmodi oneribus à magistratu seculari compellerentur ex regula supra citata, forum sortiri & statutis ligari à pari procedunt. Iam ergo solutum est argumentum confutata maiori propositione, seu declarata, vt lex secularis ob communem vtilitatem lata ex vi legis non adstringat Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas. Sed alio modo etiam non minus verè soluitur argumentum, seu sophisma redarguitur. Nam cum in maiori propositione dicitur, leges laicorum respicientes communem vtilitatem, seu commune bonum, includunt Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, esto, verum sit, intelligitur de vtilitate communi, & indifferenter pertinente tam ad Clericos, quam ad laicos, sicut etiam id, quod dicitur de onerum contributione, vt patet ex textibus, exemplis, & alijs locis supra citatis. At cum in minori propositione dicitur, hanc legem prohibentem alienationem respicere communem vtilitatem, si de communi quoad laicos tantum, vera est propositio, si de communi, tam quoad laicos, quam quoad Clericos, vel Ecclesias omninò falsa, cum his maximum inferat præiudicium. ergo variantibus propositionum terminis, non rectè ex eis inferri potest conclusio.

Sextò, dicitur hanc legem esse permittendam, quia est vtilis laicis, & innoxia Ecclesiasticis, quibus non expedit nimium locupletari, ne à Diuino seruitio auocētur, & negotijs secularibus se propterea immiscere, necesse habeant. Iam superius dictum fuit, harū rationum, quæ regimen spiritua-

le

le respiciunt, iudicium, atque arbitrium solius esse Sedis Apostolicæ. Præterea à multis iam seculis opes Ecclesiarũ in illis regionibus vel decreuisse, vel certè auctas non esse. Item remedium, vbi eo opus esset, à Sede Apostolica obtinendum. Ex abundanti tamen vnum sufficiat pro responsione allegare Turrecrem. qui in cap. expedit 12.quæst.1.in 3. quæst.princ. prolixa disputatione, pluribusq. vtrinque relatis argumentis, & auctoritatibus, concludit, expedire, vt Ecclesia bonis temporalibus abundet. & in 1. quæst. eod. cap. docens, diuersis statibus, ac diuersis temporibus Ecclesiæ diuersa congruere, id confirmat auctoritate Alberti Magni dicentis, Ecclesiam à principio humilitate, & charitate niti debuisse, & non fastu, ac regia dominatione, sed cũ mali in ea multiplicarentur, qui despiciunt humilitatem, suspiciunt autem opes, ac potentiam, oportuisse redire ad regium dominatum. & in 4.quæst.eod.loco, disputans, An status religionis nihil possidentis, neque in communi, neque in particulari, sit perfectior statu religionis bona in communi possidentis, ostendit ex D. Thomæ sententia, aliquibus religionibus magis conuenire copiam bonorum temporalium, eoq. pacto magis vitari terrenatum rerum sollicitudinem.

Septimò arguitur. Hæc lex, ne liceat alienare in non subditos, non censetur inferre non subditis iniuriam, cum à Iurisperitis valida iudicetur. ergo nec personæ Ecclesiasticæ exemptæ sibi illatam iniuriam hac prohibitione conqueri possunt, cum exempti exteris æquiparentur. Io. Andr. in cap. 2.de Constit. in 6. Respondetur primò Ecclesiasticas personas magis esse exemptas à potestate Principis secularis, quã alienigenas seculares; nam hi consentiendo possunt prorogare iurisdictionem alieni iudicis laici, l.1.C de iurisd.omn. iud. illæ autem minimè cap. si diligenti de for.compet.quod verum esse, Signorol. non negat dicto cons. in pluribus argumentis contra Ecclesiam: ergo magis læduntur, si lege laica obligentur, quam alienigenæ. Secundò respondetur, magnũ

esse discrimen inter exemptos etiam in territorio, vel Diœcesi existentes,& alios existentes extra territorium,vel Diœcesim; nam illi etsi nō sint de Diœcesi, sunt tamen in Diœcesi: hi autem neque sunt in Diœcesi, neque de Diœcesi. Quod etiam eodem modo dicendum est quoad territorium. Felin. in cap.graue,num.2. de off.ordin. hinc sentiunt DD. personas exemptas in odiosis & onerosis non venire appellatione vniuersitatis, populi, & territorij, venire tamen in fauorabilibus. Felin. latè post Paul. de Castr. in cap. Rodulphus nu.34.de rescript.eademq́. distinctio adhibetur quoad Clericos,qui cum sint pars Reip. l.1.§.huius studij.ff.de iust. & iur. veniunt appellatione populi in fauorabilibus, secus autem in odiosis. Abb. in d.cap. ecclesia S.Mariæ,cuius opinionem receptam testatur Felin. ibid. num.74. Dec. nu.10. Grammat.decis.100.num.18. idq́. summa cum ratione. nam alioqui exemptio illis detrimentum afferret, ac propterea meritò Riminald. in d.cons.11.num.101.vol.1. dixit, in hac materia fallax esse argumentum de exteris ad Clericos. Patet ergo,ab exteris ad exemptos argui nullo pacto licuisse.

Octauò, dicitur huiusmodi statuta in toto orbe Christiano vigere, & obseruari, imò commendari, ac Dei seruitio congruentia ab omnibus existimari. Quod laudentur ab omnibus, & Dei seruitio vtilia ab omnibus censeantur, nullus testis affertur, nec, nisi fallor, potest afferri. Quod verò in multis Italiæ ciuitatibus, aut fortè in tota Italia haberentur hæc statuta, & quoad Ecclesias etiam seruarentur, testes citantur. Signorol. in d.cons.21. qui loquitur de partibus Lōbardiæ, & Marian. Socin. in d.cons.76. num.30.lib.3. Additur etiam,Valentinianum olim statuisse, ne Clerici quicquā à mulieribus emere possent, ac Diuum Hieronymum de lege non conqueri, sed cur Ecclesiastici legem meruerint. Aliam similem legem condidisse Carolum Magnum, eamq́. diu fuisse obseruatam. Idem quoque cautum fuisse Constitutione S. Ludouici Regis, à multis eius successoribus confirmata. Idem in pluribus locis statutum fuisse in Ducatu

Burgundiæ, & in Belgio, & in partibus Germaniæ, vt testatur Gail. in loco supra citato. Odoardum Angliæ Regem itidem sanxisse, vt Resp. In regno Portugalliæ extare legem, vt Ecclesiæ & Monasteria, neque emptionis, neque successionis, neque donationis titulo stabilia emere possint absque licentia Regis, eamq́. legem obseruari etiam in alijs regnis Hispaniarum. Molin. de iust. & iur. disput. 140. vers. quia de iure. Iacobum Aragoniæ Regem idē statuisse de bonis, quæ appellātur de Realengo, teste Petro Bellug. in Specul. Princip. rubr. 14. Eandem legem condidisse Federicum Siciliæ Regem anno 1296. In Ianuensi item ciuitate extare Constitutionem, vt bona omnia Reip. sint affecta, & in Ecclesias alienari non possint. Idq́. etiam caueri statuto Ciuitatis Senarum. Pium V. idem statuisse in oppido del Bosco eius patria. Clementem VIII. prohibuisse, ne Ecclesia sancta Lauretana amplius emeret bona stabilia.

Quod pertinet ad statuta Italiæ, & ad DD. hac de re testimonia, primò illud meminisse oportet, Doctori de cōsuetudine attestanti, an standum sit, dubiam esse quæstionem, & stari non debere, communem esse opinionem, testatur Dec. consi. 402. ad fin. versic. secundò respondetur. Bertrand. consil. 181. colum. 5. volum. 3. deinde talibus statutis, vel eorum receptioni, quod ad eos pertinebat, Ecclesiasticos contradixisse, vt dignoscitur ex controuersia habita Mediolani inter Archiepiscopum, & secularem magistratum, in qua Signorol. pro magistratu seculari, & Alberic. pro Archiepiscopo adhibitus fuit, vt ipse Alberic. testatur loco supra citato, idemq́. colligitur ex verbis DD. hanc quęstionem examinantium, dum aiunt Oldrad. in citata disputatione sæpius ea de re consultum fuisse, atque etiam ex varijs Doctorum responsis de hac materia redditis propter controuersias & altercationes. Postremò obseruandum est, opinionem nostram, quantum coniectura assequi licet, aduersus laicam potestatem præualuisse, tum quia recentiores Iurisconsulti responsis pro hac parte editis, quæ superius indica-

dicata sunt, tali consuetudini nõ respondent, quod fecissent, si ea tum viguisset, tum etiam quoniam hodie videmus, in vniuersa Italia contrarium obseruari, vt bona stabilia in Ecclesiam alienentur. Quæ cum ita sint, consuetudo laicorum, obstrepentibus Ecclesiasticis, nulla est quoad eos, cum ita demum Ecclesiam obliget talis consuetudo, si sit mixta laicorum & clericorum. DD. omnes in d. cap. ecclesia S. Mariæ, & cum versemur quoad Ecclesiasticos in actibus negatiuis, id est, quia non emerint bona stabilia laicorum, cum id euenire potuerit, vel quia noluerint emere, vel quia pecunia caruerint, vel quia laici alijs laicis distrahere maluerint; ex talibus actibus non potest induci consuetudo, nisi a tempore, quo Ecclesiastici volentes emere fuerint prohibiti, iuxta not. per Cin. in d. l. 2. C. quæ sit long. consuet. Alex. cons. 6. visa inuestitura lib. 5. Multis alijs requisitis, ostẽdi posset, hãc cõsuetudinem carere, quæ traduntur in l. de quibus. ff. de legib. & in l. 2. C. quæ sit long. cons. sed his in præsentia supersedere, satius est, quia inferius solidissimis fundamentis ostendetur, consuetudinem ad hanc exemptionem infringendam nec vllam, nec alicuius roboris subesse. Nõnulla tamen prætermittenda in hoc casu non. sunt In primis (quod vel solum in hac materia sufficeret) cũ vsus, si quis erat in hac materia, prouenirет aduersus Ecclesiasticos ex dictis statutis cõditis, nunquam ex eo induci potuit consuetudo, cum omnes actus subsequuti tribuendi sint potentiæ statuti, quamuis inualidi, ita iubentis, vt per DD. in locis supra citatis. Deinde, talis consuetudo si extaret, non posset in legem redigi a Principe laico, vt supra dictum fuit. Demum in hoc casu nostro apertè constat, consuetudinem non subesse, ex scriptis legem defendentium, qui relata lege anni 1333. subdunt, quæ lex cum variè obseruaretur, quod cautè dictum fuit, cum reuera nullo pacto ea lex fuerit obseruata, varietas autem vsus excludit consuetudinem, quæ vt legitima sit, debet esse vniformis, DD. in d. l. de quibus, & alibi passim. Imò Senatus Venetus litteris ad Ciuitates suas hac de re datis, fassus est, nedum

legem

legem anni 1333. sed etiam aliam anni 1536. vsu receeptam non fuisse, id vitio vertens Magistratibus, quorum in hac re negligentiam notauit. Præterea cum hæ leges anni 1333. & anni 1536. essent statutæ quoad Ciuitatem Venetiarum, vt ipsimet narrant, non potest excusari earum maxima extensio ad totum Venetum dominium, subsequuta nouissimè anno 1605. In quo valde mirandum est, talem extensionem ea ratione excusari, quia cum consuetudines Venetæ Ciuitatis iam seruare hac in re Ciuitates omnes Veneti dominij tenerentur, tametsi noua lex ea de re condita non fuisset; id statuere nō fuerit aliquid innouare, nec aliquid noui iuris constituere, siquidem ex sententia Saluij Iuliam relata à Iustiniano in l. vnic. C. de veter. iur. enucl. §. sed etsi, omnes debēt sequi consuetudinem vrbis Romæ, mirum est (inquam) hanc excusationem afferri. Quæro enim, si leges anni 1333. & anni 1536. vi sua vniuersum dominium Venetum complectebantur, quid opus fuisset tali extensione, si priores leges iā erant ibidem receptę? quod si receptæ non erant, cur Respub. leges suas ad vniuersum dominium pertinentes, à tot Ciuiuitatibus minimè recipi, oppositumq́. passim seruari passa est? si autem eæ leges in reliquo Dominio erant non vsu sublatæ, cur eas rursum condere mandareq́. vt obseruentur, vbi non vigēt, nō fuit innouare? Præterea, cur hæc vocatur extensio, & non comprehensionis declaratio? Ad hæc nonne ipsimet fatentur, priores duas leges ad reliquum dominium non pertinuisse, cum aiunt, nouissimam legem editam fuisse, *per ridurre tutto lo stato suo ad vniformità*? Nec est, quod allegetur sententia Saluij Iuliani, cum Ciuitates non teneantur sequi consuetudinem Vrbis Romæ in eis materijs, in quibus ipsæ habent suas speciales consuetudines. l. de quibus, vbi gl. in verb. de quibus sententiam eiusdem Saluij Iuliani probè explicat. ff. de legib. adeò vt in subsidium ad consuetudinem Vrbis Romę recurri debeat. Accedit legem latam Romæ nō afficere alias Ciuitates, cum legislator eam tulit, vt vrbi Romæ tantum prospiceret. Duas autem priores leges respexisse

tan-

tantum Ciuitatem Venetiarum, ex ipsorum Defensorũ verbis colligitur, cum aiunt: *esse se la legge, che era ordinata per la Città di Venetia à tutto lo stato.* Hæc quoad DD. attestationes,& consuetudinem Italiæ,ac Venetę regionis. At quoad alia congesta exempla legum similium, frustra laborasse, qui illa conquisiuerunt, satis constat ex eo,quod,vt demonstrabitur,nulla consuetudine iuuari possint talia statuentes. præterea si totas illas leges,si quæ conditæ sunt, inspiciendi suppeteret facultas,facilè ex earum tenore appareret, longè minus quã has,de quibus agitur,esse præiudiciales, vt supra ostensum fuit circa statutũ Mediolani ex Signorol. consil. In prõptu etiã essent aliç respõsiones. Exemplis nõ est iudicandum. Multiplicare inconueniens non est soluere. Non potest Pontifex omnes abusus de Ecclesia tollere,& his similes. Ex abundanti tamen singulis respondetur. Et in primis ad l. Valentiniani, eã neque approbari à S.Hieronymo in epist.2. ad Nepotianum, qui illis verbis, de lege non conqueror,id tantum significare voluit,se temporale detrimentum nihili facere,id verò ægrè ferre, Ecclesiasticos suis moribus talis legis condendæ in causa fuisse:& reprobari grauissimis verisq́. expostulationibus à S. Ambrosio in epistola ad Valentinianum Imperatorem, quæ in impressione Rom.oper. Ambros.anni 1585. habetur tom.5.lib. 2. Epistol.epist.12. Imò eam legem circa initia euanuisse, & à latore suo expunctam fuisse,censuit Io. Molan. lib. de pijs testam.cap.34. erga fin. vers.sed non est necesse. Et quamuis lex illa in Cod. Theod. lib.16.tit 2.l.20.& 27. circumferatur,non ideò reuixisse censenda est, cum Codex ille cum suis legibus à Iustiniano fuerit abrogatus. Legem huiusmodi à Carolo Magno latam nusquam comperij, estq́. valde inuerisimile, propter eximiam tanti Imperatoris pietatem, qui etiam de rebus temporalibus cum Episcoporum consilio statuere consueuerat, & causas criminales Clericorum,fassus est, Imperatorias vires excedere lib. 1.Capitularium cap. 281. Præterea superius in responsione ad Choppinum iam diximus consuetudinem

amor-

amortizationis in regno Franciæ nec satis cõstare, nec si cõstet validam esse, præterea illam veritati nostræ conclusionis non obesse. Esse etiam qui testentur in bonis stabilibus non feudalibus, nec emphyteoticis in eo Regno obseruari l. 1. C. de sacros. Eccl. vt Ecclesia sit capax acquisitionis, vt Guil. de Benedict in loco supra citato. Quod idem verè affirmari potest de Ducatu Burgundiæ, & de Belgio, quę cũ sint partes antiquæ Galliæ, eodem, quo Gallia, iure vti, omnes norunt. In partibus Germaniæ cum essent similia statuta, tanquam iniqua & de facto cõdita, fuerũt à Carolo IV. piè, & sapienter generali Constitutione abrogata, cum decreto, vt si in futurum alia similia edi contingeret, inania & nullius valoris esse censerentur, eaq. Cõstitutio a Cõcilio Constantiensi fuit confirmata, vt supra dictum fuit. In regno Angliæ hanc legem condidisse Odoardum, scribit Polidorus Virgilius, sed addit, cum ipse Clerum iniquè exagitaret, & monitu Bonifacij 8. & Concilij Lugdunensis ab incæpto nequaquam desisteret, Angli, excitata seditione ipsum in summum discrimen adductum compulerunt, vt Populo promitteret, se de cætero nunquam illi tributum impositurum, absque consensu Ordinum Regni. quo pacto dum Ecclesiastica iura tentat vsurpare, Dei permissu facultatem sibi in temporalibus competentem labefactat. legem verò regni Lusitaniæ, cum sanctæ mem. Clemens Quartus compertam habuisset, ad Regem protinus litteras dedit, vt correctione non expectata, eam reuocaret, vt superius relatum fuit. Imò Franc. Cel. tract. de immun. Eccl. in fin. scriptum reliquit, Regem Alfonsum similem in d. regno legem condidisse, ac propterea ab Honorio III. fuisse excommunicatum, ac regnum interdictum, postea q. ipsum absolutũ initis cum Clero conuentionibus, quas, ait, fuisse postea à Sum. Pont. approbatas, seq. apostolicum eius approbationis vidisse diploma. In regno Castellæ lex similis non habetur, imò cum simile decretum emanasset aduersus quoddam monasterium monialium eius Regni, Sum. Pontifex anno 1237. Regem Ferdinandum per litteras admonuit,

vt ordinationem aboleret, isq. statim paruit Pontifici, vt legitur in historijs Ordinis S. Dominici, in 1. par. cap. 42. pag. 86. lib. 1. Imò cum sæpius Proceres Regni Hispaniarum iisdem rationibus legem huiusmodi à Carolo V. & Philippo II. postularent, ipsi nunquam id constituere voluerunt, & se cum summis Pontificibus acturos, responderunt. Quoad regnum Aragoniæ, Petr. Bellug. d. rubr. 14. tit. de amortizationibus. S. veniamus, vers. & hæc, amortizationem exorbitantem esse, ac libertati Ecclesiasticæ contrariam fatetur, sed eã propterea existimat in eo Regno posse defendi, quia cum Reges illud iure belli iusti, Mauris expulsis, acquisiuerint, etiam omnium rerum in Regno existentium particulare dominium acquisiuisse intelliguntur. Hanc rationem non magno negocio validè refellere, simulq. probare clarissimis fundamentis possemus, amortizationem Ecclesiasticæ libertati aduersam esse, nulloq. iure defendi, aut sustineri, sed quia id nec præsentis est breuitatis, nec ad nostram quæstionem magnopere pertinet, satis sit respondisse, rationem huiusmodi illis Principibus non conuenire, qui in bona subditorum vniuersalem tantum habent iurisdictionem, non autem dominium, aut proprietatem rerum singularium, vt supra dictum fuit. Lex à Federico II. Siciliæ Rege lata, tanquam repugnans Ecclesiasticæ immunitati ab eius successore Carolo II. abrogata fuit, teste Afflict. ad Const. regn. lib. 3. rub. 26. num. 12. In Ciuitate Ianuensi id statutum non extare, ciues Ianuenses Romæ testantur. Quamobrem si verè non extat, adduci non debuit; si extat, mirum non est, statutum quod ignorant ciues, ignorasse etiam Summos Pontifices. In ciuitate Senarum iure municipali cautum fuisse, vt hospitale S. Mariæ vendere teneretur bona stabilia sibi relicta, testatur Bald. in Auth. porrectum num. 18. C. de sacros. Eccles. sed ipse ibi id statutum nullum esse, & Ecclesiasticæ libertati contrarium, affirmat. In oppido del Boscho à sanctæ mem. Pio V. & in Ciuitate Lauretana à sanctæ mem. Clemente Octauo idem statutum esse, ait Frater Paulus. Sed hoc nostram

ſtram iuuat opinionem, huiuſmodi ſcilicet legem, vbi æquitas expoſcat, condendam eſſe duntaxat à Summo Pontifice, neque opus eſt vti cauillo, quem frater Paulus ſimul con fingit, & refellit, Pium V. vti dominum temporalem Lauretanæ ciuitatis à ſeipſo licentiam accepiſſe eius legis condendæ. Nam cum Lauretana Ciuitas ei ſubeſſet non tantum in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus, videtur Pōtifex ita ſtatuiſſe vti Pontifex, non vt dominus temporalis. etenim vulgata eſt Iuriſconſultorum aſſertio, vtraque fultus poteſtate, ea vſus cenſetur, ex qua ſuſtinetur actus.

Confutatis hoc modo argumentis, quæ aliquo pacto vrgere, videri poſſunt, ad reliqua, quæ vel ſupradictis affinia ſunt, vel facile ſolubilia, eodem ordine paucis reſpondebitur.

Nonò dicunt, aliquos aſſerere, licuiſſe Principi laico edere legem, qua alienatio abſque eius licentia prohibeatur, talemq́. licentiam concedere laicis & abnuere Eccleſijs: non autem potuiſſe Principem laicum directè id ſtatuere in Eccleſiam, id ait frater Paulus facultate Dialectica refelli; nam cum poſito genere poſitæ quoque ſint quęlibet eius ſpecies, ſi potuit Princeps laicus generatim id ſtatuendo Eccleſiam comprehendere, poteſt etiam in eam ſpecialiter ſtatuere. Reſpondetur huiuſmodi elencho, ſeu redargutione nequaquam opus fuiſſe, cum priorem propoſitionem, quam frater Paulus neſcio cui tribuit, nos nequaquã admittamus; ſiquidem huiuſmodi legem generatim latam, Eccleſiaſticas perſonas, & Eccleſias non adſtringere, at eam quæ ſpecialiter Eccleſias, & Eccleſiaſticas perſonas exprimat, & multò magis eam, quæ piarum cauſarum diſpoſitiones inualidat, & euertit, maximo Iuriſconſultorum omnium conſenſu nullam, atque irritam eſſe concluſimus.

Decimò arguitur, ſi Domino prædij quæſita ſit ſeruitus in fundo alterius, & fundus in Eccleſiam alienatur, retinet prædij dominus ſeruitutem. Sed maius eſt ius, quod in prędijs ſingulorum habet ſupremus Princeps, cum poſſit ex cau-

sa derogare dominio, & iuri priuatorum; priuati autem nunquam derogare possint dominio Principis. ergo si priuatus id ius retinet, multò magis fas est Principi illud retinere, vel per prohibitionem alienationis indemnitati suæ consulere. Respondetur, iam dictum esse, onera realia rem ipsam concomitari, cap. cum sic, de decim. iurisdictionem autem Principis, seu eius vniuersale dominium, etsi sit firmius dominio priuati, cessare eo ipso, cum bona in Ecclesiam alienantur, vel alias in pium vsum relinquuntur. ea enim alienatione, vel legato transeunt in dominium Christi, qui etsi habeat in rebus omnibus verum, & summum dominium illa sua dispositione generali, qua Domini est terra, & plenitudo eius, tam quoad naturam, quam quoad vsum. S. Thom. in 2. 2. quæst. 66. art. 1. in bonis tamen profanis dominium priuato, & vniuersalem iurisdictionem Principibus relinquit, in bonis autem Ecclesiæ quacunque dispositione collatis verū, & proprium dominium sibi retinet, latè Nauar. d. tract. de redit. Eccles. quæst. 3. monit. 33. num. 1. vers. 2. & 3. Quamobrem Princeps laicus tanti facere non debet suam illam vniuersalem iurisdictionem, seu vniuersale dominium, vt existimet, se posse impedire, quo minus summus, & vniuersalis omnium rerum dominus speciale dominium in huiusmodi rebus acquirere possit.

Vndecimò referuntur annatę, quindenniorum solutiones, & alia huiusmodi, quæ integris sunt voluminibus à Catholicis scriptoribus defensa. Hæc omnia potius nostram confirmant sententiam; non enim Sedes Apostolica hæc constituit, aut exigit ex alijs bonis, quam ex illis, quæ ad Ecclesiasticam, & sic ad suam pertinent potestatem.

Duodecimò, objciuntur amortizationes, quibus supra satis est responsum.

Decimotertiò, finem legislatoris fuisse, laicorum, & Reip. vtilitati prospicere, potestatemq́. laicorum limitare, ac illis frenum imponere, non autem Ecclesias, & Ecclesiasticos lædere. Quod si id præter eius mentem, & indirectè eueniat,

ei non

ei non esse imputandum. Eum quoque qui opes iam partas tuetur, impedimento esse diuitias cumulantibus, nec propterea eis iniuriam facere. Respondetur, Principem laicum nec indirectè, nec directè posse, aut debere violare Ecclesiasticā immunitatem, vt omnes auctores clamant, & probatur ex text. cap. statutum de hæret. in 6. vt iam supra dictum fuit in tertia ratione pro Ecclesia, & quidē non excusatur prohibens laicis huiusmodi alienationem in Ecclesiasticos, quasi de laicis statuat, non de Ecclesiasticis; quia talis est materia, in qua adstringi, vel comprehendi non potest laicus, quin simul attingatur Ecclesiasticus, vt in hoc casu euenit, in quo prohibitio directa in laicos, ne vendant, inspecto effectu repellit etiam Ecclesiasticum ab emptione, & propterea Princeps laicus ob hanc communionem, seu mistionem laicorū, & Ecclesiasticorum non habet iurisdictionem quoad hoc etiam in laicos. Ita cum Clericus simul & laicus delictum committunt, quia processus in laicum attingeret etiam Ecclesiasticum, ius cognoscendi tam quoad Ecclesiasticum, quam quoad laicum, ad iudicem tantum Ecclesiasticum pertinet. Bos. post alios tit. de for. compet. num. 246. sic concubina Clerici quamuis sit fori iudicis laici, quia tamen iudex laicus aduersus eam criminaliter procedere ob concubinatum occultum nequit, absque eo quod Clerico infamia irrogetur, concubina hac ratione efficitur, & ipsa de foro Ecclesiastico. Anchar. in cons. 196. num. 6. Felin. in cap. si concubinæ in princ. de sent. excom. sic etiam vulgaris est propositio in re communi priuilegiatum communicare suum priuilegium non priuilegiato, l. si communem. ff. quemadm. seru. amitt. in princ. cum simil. Opes autem suas conseruans impedimento quidem est alteri, ne acquirat, sed eum non reddit propterea inhabilem ad acquirendum. Hæc autem lex Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis adimit acquirendi facultatem, hoc est, eas inhabiles reddit, quod pertinet tātum ad habentes potestatem in eas.

Decimoquartò, statutum laicorum modum imponens funeris

neris impensis esse validum ex sententia Caietani in Summa verss. excommunicatio cap. 31. & tamen hoc pacto Ecclesiasticos excludi ab vtilitate, quam perciperent, si sumptuum quantitatem statutum non præscripsisset. Respondetur primò contrarium sentire Roman. in sing. 358. incip. Reuerendus. Aliquos distinguere inter impensam ceræ, vel alterius rei similis concernentem Clerum, & aliam, quæ concernit pompam Clericis inutilem, vt Felin. in cap. ecclesia S. Mariæ num. 121. sentiens in priori casu non valere statutum, licet valeat in posteriori, & cum opinione Felin. quoad priorem partem consentire Abb. & Imol. quos refert, & sequitur Dec. in d. cap. ecclesia S. Mariæ num. 49. Alio modo plenius, & exactius distinguit Tabien. in verb. excommunicatio 5. casu 20. contra libertatem Ecclesiasticam, videlicet, vt si laici statuant circa ea, quæ immediatè erogantur in eleemosynam, vel in refrigerium animæ defuncti, statutum nullo modo valeat, si verò statuant tantum de his, quæ respiciunt pompam, vel refrigerium viuorum, vtputa, vt filij defuncti tantũ, non autem alij hac de causa atri coloris vestibus induantur, & alia, quæ non remanent apud Ecclesiam, ex quibus neque Ecclesia, neque pauperes recipiunt aliquod emolumentum, validum sit statutum, quod si statuatur de his, quæ sapiunt vtrumque, nimirum, vt non vocentur nisi tot Clerici, vel quod non accendantur nisi tot candelæ, & tanti ponderis tantum, quæ partim pompam, & viuorum refrigerium, partim etiam refrigerium animæ defuncti, & pietatem Clericorum, vel pauperum respiciunt, & sic mixta sunt ex pietate, & pompa, hoc casu res magis est dubia, putat tamen Tabien. tutiorem esse opinionem, nullum esse huiusmodi statutum, ibiq. refert Pet. de Mont. Episcopum Brixien. in repertorio in littera statutum, testari se Brixiæ reuocari fecisse simile statutum, quo impensis funerum modus statuebatur. Quapropter opinio Caietani aduersatur communi, & tamen si vera esset, nihil nostræ conclusioni officeret, cum eo statuto non spolientur Ecclesiastici alicuius rei commercio, & Ca-

ietanus suam opinionem limitat, cum statuere non disponit nisi de his; quæ tendunt ad honorē; contrarium sentiens de his, quæ respiciunt animæ vtilitatem, sicut respiciunt legata pro requie animarum relicta; quæ hac Reip. lege prohibentur.

Decimoquintò quærere libet, ex qua pecunia Ecclesiastici empturi sint bona stabilia, cum reditus Ecclesiarum in quatuor partes diuidi debeant, quarum alteram Episcopus sibi retineat, alteram Clericis Ecclesiæ distribuat, tertiam fabricis, quartam pauperibus eroget, iuxta cap. concesso 12. q. 1. Respondetur empturos priori portione, vbi quid ipsis superfuerit etiam cum parsimonia, abstinentia, & sobrietate decenter altis, cum decentia status, secundum quam beneficiatus vitam sustentare potest ex reditibus Ecclesiasticis, non sit posita in puncto indiuisibili; sed habeat maiorem, vel minorem latitudinem, iuxta sui status magnitudinē, vel paruitatē, vt ait Nauar. in tract. de redit. Eccles. quæst. 1. monit. 45. n. 2. Item poterunt Ecclesiastici emere ex portione fabricæ attributa, si fabrica non egeat. Ex ea etiam quæ destinata est pauperibus, si ob annonæ vbertatem, vel alia de causa expediat erogationem eleemosynæ reijci, ac reseruari in annum insequentem. Ex alijs etiam pecunijs confectis, vel ex proprijs patrimonij fructibus, vel ex fidelium largitione. Sed hoc quæsitum quid pertinet ad prohibitam quamcunq; aliam translationem bonorum stabilium in Ecclesiam ex testamento, ac donatione, in quibus nihil opus est inire rationem pecuniæ comparandæ?

Decimosextò, quoad prohibitam donationem, vel legatū, & institutionem nihil obesse, aiunt, Ecclesiasticis, qui vendere hac lege coacti pretium cōsequentur, quod æquiualet rei. Respondetur, Ecclesiæ plurimum interesse bona stabilia sibi relicta possidere, cum pecunia varijs periculis sit exposita, & facilius possit dissipari, & ex bonorum stabiliū fructibus plura possint fidelibus ministrari, quam ex pecunia, vt iam animaduersum fuit in cap. Videntes 12. q. 1. Non qui prædijs hære-

ditatis venditis pretium recepit, sed qui pretio alia prædia comparauit,diminuisse quæ vendidit,non videtur,inquit Iurisconsultus in l.Imperator S.ult.cum l. seq. ff. de legat.2. Præterea cum Ecclesia iubeatur hac lege intra certum tempus rem sibi relictam distrahere;idq. in toto dominio notissimum sit,difficile erit congruum pretium consequi ab emptoribus Ecclesiæ necessitatem probè scientibus. Quid?quod nõ reperto emptore,magistratus Secularis ipse bona huiusmodi vendendi,quo voluerit pretio,ex lege curam suscipiet?

Decimoseptimò arguit frater Paulus his verbis: Potrà far il Senato altra legge sopra i beni de i sudditi suoi cõueniẽte al suo buon gouerno, quando ne sarà di bisogno, la fa al presente sopra gli Ecclesiastici,perche conuiene esser cosi regolato il corpo della Republica, acciò ch'vn membro nõ cresca più del douere,si che faccia il corpo mostruoso, & prendendo più alimento del conueniente danneghi l'altre membra; &c. Iam tandem hoc loco fatetur frater Paulus, hanc legem editam esse in Ecclesiasticos,ibi, e la fa al presente sopra gl' Ecclesiastici. Si frater Paulus vnam iurisdictionem, vnamq. Remp.eamq. laicam in mundo à Deo constitutam confingit, eiusque duo membra,seculares,scilicet, & Ecclesiasticos esse cõtendit,iã ex hoc efficitur,vtrosque,idest non solùm laicos, sed etiam Ecclesiasticos tanquam alterum huius laici Principatus membrũ illi subditos esse,atque ab eo coerceri posse. Sed absit, hanc portentosam opinionem ab ore Catholici hominis prodire,nã ea vel tollit distinctionem iurisdictionũ à Deo institutã,cap.verũ,cap.duo sunt 96.dist.vel tribuit laicæ potestati iurisdictionem in res Ecclesiæ temporales, eamq. adimit Summo Pontifici. quod adeo contradicit veræ omnium Catholicorum doctrinæ, vt Marsilius de Padua, & Ioannes de Hus eiusmodi errores sequuti,alter à Ioanne 22.alter verò à Constantiensi Concilio sub Martino Pontifice sessione 8.fuerint damnati. Nam vna quidem est Resp. cum duabus potestatibus, Ecclesiastica videlicet,& laicali; ita vt laicalis dependeat ab Ecclesiastica, illiq. subsit, vt ex communi

muni DD sententia post Abb. Ant. Sand. Ant. Sicul. & alios tradit Restaur. Castald. tract. de Imperat. q. 50. n. 16. vel saltē quodammodo dependeat a spirituali potestate in sua perfectione, ita vt ad vitā æternam dirigatur, vt sentit Turrecrem. in cap. duo sunt. n. 3. vers. ad tertiam, dist. 96. Imo cum supradictæ duæ iurisdictiones naturalem quandam similitudinem, & proportionem habeant ad animam, & corpus; ad spiritum & carnem, ad Deum, & mundū, vt habetur in oratione Gregor. Nazian. ad populum timore correptum, atq́. in opusculo S. Thom. de regim. Princip. Sicut anima non est propter corpus, sed corpus propter animam, & materia propter formam, Aristot. 1. Physic. & ideò anima corpori præsidet, illudq́. moderatur, ac regit; & caro non in spiritum, sed spiritus in carnē habet imperium; & non Deus à mundo, sed mundus à Deo dependet; ita potestas spiritualis naturaliter maior est temporali, eamque; quatenus ad suum finem expedit, dirigit, & coercet, non autem dirigitur, aut coercetur ab ea. Turrecrem. d. loco vers. ad 3. Michael Vulcurt. de regimin. mund. in 2. part. in 2. princ. quęstione in cap. ista quæstio est ita ardua num. 80. vbi subdit, Imperatorem ad finem & effectum spiritualium, & beatitudinis æternæ non habere potestatem communem, sed esse personam priuatam. Quamobrem si Ecclesiasticorum reditus plus iusto excrescunt, quod vt supra dictum fuit, vix est, vt ita se habere possit remedium à Sede Apostolica, ad quam pertinet, postulari, non ab inferiori potestate in maiorem assumi debuit iurisdictio, idemq́. respondetur ad id, quod additur, priuilegium concessum Ecclesiæ incipere esse damnosum.

Decimooctauò. Cum prius frater Paulus nomen libertatis Ecclesiasticæ Dei ordinatione constitutum, & per tot secula ab omnibus scriptoribus, atq́. adeò ab ipsis generalibus Concilijs receptum, ac inculcatum nouitatis arguisset, ipse nouum nomen excogitat, dicens, si legibus laicorum alienationem bonorum laicalium in Ecclesiasticos prohibentibus offenditur libertas Ecclesiastica, ergo legibus Ecclesiasticis

M pro-

prohibentibus alienationem bonorum Ecclesiasticorum in laicos, offenditur libertas secularis. Huic argumento iam satis est responsum superius, cum inter vtrumq. casum prohibitæ alienationis exposita est ratio diuersitatis. Illud tamen etiam nunc respondendum, hoc argumentum simile esse ei, quod attulit Turrecrem. in dicto cap. si Imperator n. 1. vers. 3. vbi proposita quæstione, An personæ Ecclesiasticæ ratione peccati sint obnoxiæ potestati temporali, sic arguit: potestas spiritualis in certis causis se intromittit de pertinentibus ad potestatem temporalem, cap. licet de for. comp. clement. Pastoralis de re iudic. ergo etiam potestas temporalis poterit se intromittere de pertinentibus ad potestatem spiritualem. Hoc argumentum ita ipse dissoluit, cum potestas laica sit minor spirituali, imò eius regimini spirituali subijciatur; potest quidem sæpe potestas spritualis se ingerere in pertinentibus ad potestatem laicam, nunquam autem laica in pertinentibus ad spiritualem. Sic in proposito potest Ecclesiastica potestas etiam suis legibus, cum de re Ecclesiastica agitur, coercere seculares, sed è contrario potestas laica, etiam si de rebus laicorum agatur, non potest quicquam præscribere Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis. Et hac ratione respondetur etiam ad id, quod additur, Principem secularem alterius licentia ad legem condendam non egere, id enim verum est, si suæ potestatis cancellos non egrediatur, vt dictum est.

Decimononò. Nullam ea lege inuri notam Ecclesiasticis personis, deducitur ex eo, quòd Apostoli quoque bona immobilia vendebant, & pauperibus distribuebant. Apostoli prædia distribuebant volentes, & cur id facerent, & quare postea Ecclesia latius duxerit illa retinere, habetur in d. cap. futuram, & cap. videntes 12. quæst. 1. Talem autem prohibitionem in dedecus Ecclesiasticarum personarum vergere, satis probatur ex S. Ambrosij, & S. Hieronymi expostulationibus aduersus legem Valentiniani.

Vigesimò. Antonius Quirinus similitudine probare conatur

natur validitatem prohibitionis. Si enim (inquit) Paterfamilias domesticarum facultatum viribus perspectis, sumptus ita limitaret, vt fructuum illarum aliqua tantum portio in eleemosynas impenderetur, nullam Ecclesiæ faceret iniuriã. Cur non idem affirmari debet de Principe seculari, qui est erga vniuersos subditos ad instar Patrisfamilias? Respondetur, Patremfamilias id quidem posse iubere quoad bona, quæ ad ipsum pertinent pleno iure, vel saltem quoad vsumfructum. Quod si filiofamilias bona castrensia, vel quasi possidenti, quorum proprietas, & vsusfructus ad filium pertinet, iuxta l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. vetaret filio, ne ex fructibus eorum bonorum aliquid Ecclesijs elargiretur, vel mandaret, ne certam portionem excederet largiendo, huic præcepto filius nequaquam obtemperare teneretur.

Vigesimoprimò. Lex Falcidia & Trebellianica, quæ certam portionem ex legatis, & fideicommissis detrahi, ac instituto hæredi reseruari mandant, non dicuntur propterea aduersari libertati Ecclesiasticæ; ergo nec lex de qua agimus. Respondetur, nec verùm esse antecedens, nec, si verum esset, rectè inferri ad legem hanc Reip. Antecedens minimè quidem verum est in ea parte, qua dicitur, legem Falcidiam & Trebellianicam minuere hæreditatem, vel legatum Ecclesiæ relictũ. vt de Falcidia text. est in §. si autem hæres, in Auth. de Eccles. tit. & in Auth. similiter. C. ad legem Falcid. vt cum ita expressè definitum sit à lege, mira videri possit Fratris Pauli affirmatio, dum ait: Si quis in hac fuerit sententia, paucos habebit sectatores. Imò quod valde confert veritati, quam tuemur, Falcidia de ijs legatis non modò non detrahitur immediatè, sed nec etiam mediatè, vt si Sempronius hęres institutus grauatus sit legatum prętare Titio, Titius Ecclesiæ; nam etsi testator sit laicus, & bona hæreditaria laicalia, & hæres institutus, ac legatarius laicus, adeò vt & personæ, & bona legi ciuili subiaceant, tamen quia ex hac detractione ex legato Titij laici læderetur Ecclesia, cui ipse postea legatũ est restituturus, lex Falcidia cessat, ne indirectè

inferatur Ecclesiæ detrimentum, Tiraq. qui innumeros auctores vno ore ita affirmantes congessit in tract.de priuil.piæ caus. 26.priuil.vers. & id quoque. Quod verò Trebellianica & ipsa non sit deducenda, vbi Ecclesia fuerit hæres instituta, licet sit iuris magis controuersi, recepta est tamen Iurisconsultorum sententia, non esse deducendam, teste Didaco in cap. Raynutius §. 3. num. 7. de testam. Verum licet cõcedatur, ex legatis, ac hæreditatibus Ecclesiæ relictis Falcidiam, & Trebellianicam detrahi posse, hinc non sequitur supradictam Reip. legem obligare Ecclesiam, cum hæ leges inter se diuersæ sint, & separatas habeant rationes. Lex Falcidia, & Trebellianica fauet etiam his, quibus legata soluenda, & hæreditas restituenda est, vt hæres scriptus eo illectus emolumento adeat hæreditatem, quam alias tanquam noxiam, vel certè inutilem esset repudiaturus, & ita fauet etiã Ecclesiæ hæredi institutæ, vel legatariæ. At lex, de qua agimus, res immobiles Ecclesiæ commercio eximens, nulla iure Ecclesiæ prodest, eamq. grauissimo afficit detrimento. Prætereа si Falcidia, & Trebellianica detraherentur de legato, & hæreditate Ecclesiæ relictis, id parum obesset Ecclesiæ, quia testator vbi vellet Ecclesiam integro legato, integrave hæreditate potiri, prohibere posset talem detractionem, vt de Falcid. est text. in §. si verò expressim, auth. de trient. & semis. quod etiam procedere in Trebellianica, crebrior est Iurisconsultorum opinio, teste eod. Didaco d. §. 3. num. 6. At in casu legis Reipub. Dominus rei suæ, velit, nolit, commerciũ rerum stabilium cum Ecclesia non habet, nec illi vendere, nec ita, vt diu apud eam permaneat, donare, vel relinquere potest.

QVAR-

QVARTA PARS

DE IVDICIO SECVLARI IN PERSONAS ECCLESIASTICAS.

PRæter leges ſupradictas, cenſuris, & interdicto cauſam dedit Iudicium Reipublicæ criminale, quod in perſonas Eccleſiaſticas, videlicet Brandolinum Valdemerinũ Abbatem Neruesæ, & Scipionem Saracinellum Canonicum Vicentinum instituit, ambobus in carcerem coniectis, in quo adhuc detinentur.

Quod Reip. non licuerit perſonas Eccleſiaſticas in carcerẽ detrudere, aut in eas ſibi aſſumere de criminibus cognoſcendi, aut ea vindicandi facultatem, ac propterea in cenſuras aduerſus Eccleſiaſticæ libertatis violatores cõſtitutas inciderit, nequaquam eſt neceſſe probare, cum præmiſſæ, ac ſtabilitæ initio fuerint duæ concluſiones, quas idcirco nunc ſatis erit commemoraſſe. Altera, exemptionem perſonarum Eccleſiaſticarum eſſe de iure diuino. Altera etiamſi hæc receptiſſima concluſio in dubium reuocaretur, alteri neceſſario locum eſſe, vt Summus Pontifex pro commiſſo ſibi in ſpiritualibus pleniſſimo regimine, Eccleſiaſticas perſonas eximere potuerit à poteſtate laica, prout exemit.

Sed quia tunc aliquibus tantum obiectionibus aduerſus dictas duas concluſiones in medium allatas reſponſum fuit, nunc reliquis etiam ſigillatim reſpondebitur.

ADuerſus priorem concluſionem, Exemptionem Clericorum eſſe de iure diuino, ex obiectionibus, quæ diluendæ ſuperſunt, illa in primis affertur. Ex his legibus Imperialibus, quæ habentur in Codice Theodoſiano, & Iuſtinianeo, ac in Nouellis, colligitur, hanc exemptionem à ſolis Imperatorum conceſſionibus deriuaſſe, & quidem minutatim, adeò vt ſemper amplior conſtituta ſit, ſed numquam tamen in tantum creuerit, inſpectis conceſſionibus Imperatorum,

torum, qui Venetæ Reip. præiudicare potuissent, vt prorsus absorpta sit summa potestas Reip. in eiusmodi personas. Id autem hoc pacto probatur. Constantinus Magnus circa annum 315. in Codice Theodosiano l.2.C. de Episc. Eccl. & Cleric. exemit Ecclesiasticas personas à muneribus personalibus, & curialibus. Constantius, & Constans eius filij exemptionem ampliarunt quoad munera sordida, & census, solisq. Episcopis l.12. eod. tit. concesserunt exemptionem à iudicijs fori secularis, alias Ecclesiasticarum causas, tam ciuiles, quam criminales eisdem secularibus iudicijs cognoscendas & definiendas relinquentes, & hac de re extat etiam lex Valentis, & Gratiani lata circa annum 380. quæ est lex 23. Cod. Theod. eod. tit. qua cauetur, vt iudicia criminalia in Clericos ad seculare tribunal pertineāt. Alia etiam est lex Arcadij, & Honorij lata circa annum 400. qua omnes Episcopi, & Clerici peregrini ad vitandum seditionis periculum Vrbe iubentur excedere, quæ habetur eod. tit. l.37. Præterea anno 420. vel circa, Honorius, & Theodosius Secundus l.41. eod. tit. & postea Theodosius, & Valentinianus Tertius l.47. eod. tit. iudicium Clericorum Episcopis concesserunt, si partes consenserint, ita vt altera dissentiente, iudicium ad seculares magistratus pertineret, quod & confirmatum fuit à Martiano circa annum 460. & postea à Leone eius successore. Tandemq. Iustinianus circa annum 560. in auth. de sanctiss. Episc. varietatem sustulit lege edita, qua cautū fuit, vt Clerici in ciuilibus subessent Episcopo, in criminalibus iudicibus secularibus, eaq. lex viguit vsque ad annum 630. quo Heraclius Clericos exemit à Magistratibus secularibus, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, salua tamen auctoritate delegatorum à Principe, quod obseruatum fuit vsque ad diuisionem Imperij, & post eam idem seruare perrexerunt Græci Imperatores, donec eorum Imperium perdurauit. In Occidente autem Franchi, & Saxones Imperatores, Italiq. Reges variè obseruarunt, modo Clericorum iudicia Eccle-

clesiasticis tribunalibus relinquentes, modò illa etiam in ipsos Episcopos exercentes, modò partem sibi tantum aliquam huius cognitionis assumentes, partem ad Ecclesiasticos Iudices reijcientes, donec Federicus Secundus circa annum 1220. edidit Auth. statuimus C. de sacros. Eccl. qua Clericos tam in ciuilibus, quam criminalibus penitus exemit à potestate seculari. Quæ cum ita se habeant, colligit frater Paulus, ex hac concessionum varietate probari, exemptionem hanc non esse Iuris Diuini. Præterea concessionem Imperatorum nunquam obstare Reip. quin possit in criminalibus personarum Ecclesiasticarum causas cognoscere, & in eas delicti cõpertas animaduertere. Cũ enim ipsa Resp. mox à sui origine, id est, ab anno 420. libera fuerit, & anno 800. Imperio Occidẽtali ab Orientali diuiso inter Nicephorũ, & Carolũ Magnum libera relicta, suisq́. legibus viuere permissa, vt legitur apud Blond. lib. 1. Decad. 2. & Sabell. rerũ Vener. lib. 2. post princip. in qua libertate vsque in hæc tempora perseuerauit, consequens est, vt lex Federici Venetæ Reip iam tum per multa secula libertate potitæ nequaquam potuerit adimere ius, quod habebat in Clericos, iuxta alias leges Imperatorias cõditas ante; præsertim cum Federic. Imperator, qui authent. edidit, in Occidente regnarit, Veneti autem per diuisionem Imperij potius adhæserint Imperatori Orientis, quam Occidentis, vt earundem historiarum monumentis dignoscitur.

Huic obiectioni, vt quam verè responsuri simus, legẽtibus pateat, cum cura ipsis perlegendæ sunt omnes leges, quæ habentur in Cod. Theodosiano tit. de Episc. Eccl. & Cler. Illis enim, quæ prætermissæ sunt, vel in alium sensum acceptæ, ac relatæ hisce scriptis tuentiũ partes Reip. euidenter apparet, Imperatores hanc exemptionem clericis quoad omnia competere voluisse, talibusq́. vsos esse verbis, vt eam debitam putarint, atq́. potius tanquam altius procedentem detexerint, ac è tenebris eruerint, quam vti rem nouam concesserint. Ita Imperator Cõstantinus in l. 2. d. tit. de Episc. & Cler. in Cod. Theodosiano. Qui diuino (inquit) cultui ministeriũ

re-

religionis impendunt, ab omnibus omninò muneribus excusentur, ne sacrilego liuore quorundam à diuinis obsequijs auocentur. In qua lege tria perpendenda sunt. Primò quod iubet Clericos excusari ab omnibus muneribus, non à publicis, personalibus, & curialibus tantum, vt contra dicitur. Secundò, quod sacrilegum appellat liuorem contrarium contendentium, quo epitheto vsus non esset Constantinus, si ante exemptionem à se concessam ipsi non fuissent immunes. Tertiò, quod ratio est generalis, pertinens ad quãcunq. Clericorum exemptionem, & ostẽdens, ipsam exemptionem iustitiæ, non gratiæ debere ferri acceptam. Idem Constantinus in l. 7. eod. tit. decernit, vt lectores diuinorum apicum, & hypodiaconi, & Clerici ad curiam deuocati absoluantur, & de cætero minimè ad curias deuocẽtur, sed immunitate plenissima potiantur. Hæc lex non distinguit, plenissimamq. vult esse immunitatem. Eandem legem immunitatis confirmant Constantius, & Constans, qui illi in Imperio successerunt, dum l. 13. eod. tit iusserunt omnia priuilegia Ecclesiæ, & Clericis concessa firmiter custodiri. Eandem firmasse dicendi sũt Arcad. & Honor. l. 30. His verbis: Non nouum aliquid præsenti sanctione præcipimus, quam illa, quæ olim videntur indulta, firmamus priuilegia. igitur quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari prohibemus, vt hi quoque, qui Ecclesiæ obtemperant, ijsdem, quibus Ecclesia, fruantur priuilegijs. Item eam legem probasse, ac nouasse censentur Impp. Theodos. & Valentinian. dum lege 46. eod. tit. iubent priuilegia præteritarum legũ Ecclesiæ, siue Clericis delata, seruari, & l. 47. eod. tit. vbi habentur hæc verba: Priuilegia Ecclesiarum omnium, quæ seculo nostro Tyrannus inuiderat, prona deuotione reuocamus, scilicet, vt quicquid à Diuis Principibus constitutum est, & quæ singuli quoq. Antistites pro causis Ecclesiasticis impetrarãt, sub pœna sacrilegij, iugi solidata æternitate seruentur. Clericos etiam, quos indiscretim ad seculares Iudices debere deduci, infaustus præsumptor edixerat, Episcopali audientiæ reseruamus. Fas enim nõ

est,

est,vt Diuini muneris Ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio, &c.Ex qua lege duo notanda sunt,alterum, quod Tyrannum appellat eum, qui Ecclesię exemptiones euertere contenderat; alterum, quod reddit rationem mirificè cógruentem opinioni, vt exemptio sit iuris Diuini,dum ait,fas non esse, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. Si enim vim fecisset in Imperatoria concessione,dixisset, iniquum esse, vt semel concessa Clericis exemptio reuocetur, vel decere priuilegiũ à Principe concessum manere,ac obseruari. Sed quia reddit rationẽ propriam huius exemptionis, fas enim nón est,&c.satis insinuat,eam sublimiorem habere originem, quam ex concessione Imperatoria.Leges igitur d.tit.ab Imperatoribus ante ortum Venetę Reip. conditę perspicuè cótinebant Clericorum exemptionem . Quibus legibus silentio prętermissis, aliquę tantum excerptę sunt ab his, qui nouissimè scripserunt, & in sensus valde alienos detortæ. Nam Constantinus generaliter exemptionem concedit ab omnibus muneribus d l.2.non tantum à personalibus, publicis,& curialibus,vt ab ijsdem affirmatur. Constantius & Constans eius filij dum l.10.vetant a Clericis sordida munera exigi, non ampliant exemptionem,cum ea iam vniuersaliter concessa esset a Constantino in l. 2. sed exprimunt speciem exemptionis iam comprehensam in illa vniuersali exemptione Constantini.ijdem Constantius & Constans in l. 12.prohibent quidem Episcopos accusari apud Iudices publicos,sed nihil decernunt quoad alios Ecclesiasticos,vt remaneant sub potestate secularis fori, tam,in ciuilibus quã criminalibus,vt ab eisdem affirmatur.Imò contrarium elicitur ex l. sequenti , qua confirmantur omnia priuilegia Ecclesijs,& Clericis concessa.leges igitur huiusmodi consentientes sunt veræ opinioni, exemptionem Clericorum esse iuris diuini.id autem Constantinus nõ satis habens lege sanxisse, illustri etiam illa actione declarauit, quam Ruffin. lib. Ecclesiast. hist. 1. cap. 2. & D. Gregorius lib.4.epist.75. commemorant, & refert Gratianus in

cap.continua, & in cap. sacerdotibus 11.q.1. & in cap. futuram 12.q.1.cum in Synodo Nicena oblatos sibi contra Episcopos accusationum libellos, Episcopis conuocatis, in ignem proiecit, dicens: Vobis dedit Deus potestatem iudicādi nos, Vos verò ab hominibus iudicari non potestis, sed Dei iudicio reseruamini. Tantum autem Imperatorem de materia tam graui ad iurisdictionem spectante, tanta deliberatione, in tam celebri nationum conuentu, Episcopisq́. omnibus accersitis, hyperbolicè loquutum esse, æquo rerum æstimatori nemo vnquam persuadebit; præsertim cum verba, quæ protulit, exemptionē demonstrantia tùm sacræ Scripturæ auctoritate, tum re ipsa, id est, proiectis in ignem libellis, explosaq́ue accusatione comprobarit. Nec est, quod dicamus, si verba Constantini propriè accipiantur, excludi etiam summum Pontificem, & Episcopos, quod esset absurdum, quia respondetur, illis verbis excludi laicam, & secularem potestatem, vt Turrecrem. interpretatur in d. cap.continua, includi autem potestatem Ecclesiasticam, cum dicitur, Dei iudicio reseruamini. quia iudicium Ecclesiæ est Dei iudicium, & è contrario, iuxta illud: Qui vos audit, me audit. Iudicium autem Ecclesiæ est Iudicium Præsulum & Prælatorum, vt Chrysostomus notat in illa verba Matthæi: Dic Ecclesiæ, id est, Præsuli eius, & ex cap. nouit de iudic. ex gl. in cap. si peccauerit 2. q.1. ex D. Thom. Hug. de S. Victor. Alber. magn. & alijs, declarat Præpos. in cap. quoniam n.65. vers. tertio vero. 15. dist. Verum esto. Imperatores in obseruanda Clericorum exemptione variarint, nō variauit Sedes Apostolica, cuius in hac re facta magis spectanda sunt, quam Principum secularium. Etenim iam inde ab initio militantis Ecclesiæ ad hæc usque tempora, constanti, æquali, & perpetua obseruatione hanc exemptionem sibi asseruisse, decretalibus epistolis comprobasse, & aduersus resistentes enixè tutatam esse, ex locis infrascriptis, proprijs verbis relatis, satis clarè deprehenditur. Ex epistola 2. Anacleti 2. Papę, & Martyris, in qua habentur hæc verba: Nullus, vt reor, inuenitur inter nos, qui velit ser-

uum suum ab alio,quam à se iudicari. Si verò hoc inter homines agitur,quid putatis faciet Deus? Et ex epistola 3.ibi, Rectores Ecclesiæ à Deo iudicandi sunt, sicut ait propheta: Deus stetit in Synagoga eorum,Deus autem dijudicat,vt sic excludat Principes seculares, & solum Papam includat, qui Dei vices gerit in terris. Ex epistola Alexandri I. ad omnes Orthodoxos decretali 5.quæ habetur tom.1.Conciliorū col. 2.vbi conquestus,relatum esse ad Sedem Apostolicam,quosdam ęmulos Christi,eiusq. sanctæ Ecclesiæ insidiatores,Sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare præsumpsisse, cū magis Apostolus Christianorum causas ad Ecclesiam deferri, ac terminari præcipiat, tales præuaricantes perpetua notatos infamia, & excommunicatos esse decernit. quam pænā non statuisset, nisi talem exemptionem violantes contrauenirent iuri diuino,cum legibus Imperatorum,aut Pontificum nihil ad huc de ea statutum esset, quod magis paulo inferius confirmat his verbis: Quod autem ad alios iudices prius non debeant,quam ad Sacerdotes,vel actores Ecclesiæ, accusari, ita temporibus Apostolorum,& infra obseruatum, & definitum inuenimus.Ex epistola Telesphori Papæ, quæ modum iudicandi Sacerdotes,& contra eos accusationem recipiendi præscribit,ex epistola Stephani I. ad omnes Episcopos, quæ habetur tom.1.conciliorum fol.399.col.2.vbi ita exorditur. Ne ea.quæ à Sanctis Prædecessoribus nostris,& reliquis sanctis Patribus dudum fuerunt prohibita, reuiuiscant; ac deinde agens de accusationibns Sacerdotum,formam accipiendi accusationes, & testes, iudicijq. instituendi,ac terminandi præscribit. Ex Conc. Romano Pontifice Siluestro I. cap.16. quo statuitur, vt si quis Clericus accusans Clericnm curiam introierit,anathema suscipiat,vtq. nullus Clericus,aut Diaconus;aut presbyter propter quamlibet causam intret curiā, nec ante iudicem cinctum causam dicere præsumat. Post ea verò tempora Romanos Pontifices continenter idem iuris retinuisse,nouisq. sanctionibus firmasse,constat ex contextibus Decreti, & Decretalium superius adductis. Cum itaq.

Sedes Apostolica per tot annorum seriem hanc exemptionē tanquam iure diuino sibi competentem semper fouerit, & quantum in se fuit, vendicauerit, ac obseruauerit, quid ei officeret, quod Imperatores ægrè, & pedetentim descendissent ad hanc immunitatem proprijs legibus declarandam, ac recipiendam? Imò hinc, quanta sit vis veritatis, non ambiguè cerneretur; cum Pontificibus hanc exemptionem diuino iure concessam in lucem proferre, & in vsum inducere contendentibus, euenerit, vt semper Imperatores aliquid de hoc iure, tanquam ad se non pertinente, remiserint, exēptioni huiusmodi magis, ac magis detulerint, tandemq́. agnita veritate manus dederint, totiq́. ac integræ exemptioni assensi fuerint, sicq́. ab errore veterum legum, vt ait Bald. in d. Auth. statuimus, ob veritatem, quæ mora inualescit, prorsus recesserint. Sicut & cum Constantinus Primatum, ac præeminentiam Apostolicæ Sedis lege lata declarauit, quæ habetur in cap. Constantinus 96. dist. non fuit lator nouæ legis, sed diuinæ ordinationis promulgator, vel exequutor, vt declarat Præpos. in cap. quoniam nu. 70. 15. dist. dicens, Marsilium de Padua, qui contrarium docebat, Extrauagante Ioannis 22. & Ioannem de Hus, qui eundem errorem postea reuocabat, Constantiensi Concilio fuisse cōdemnatos. Hæc autem ex abundanti dicta sunt, cum probata conclusione, quod exemptio sit iuris diuini, nihil Ecclesiæ obstet, quod aliter legibus secularibus de facto statutum esset, vt addubitarunt DD. in l. iubemus nullam. C. de sacros. Eccles. dum notant, Imperatorem eo titulo de Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis statuere de facto, vel alias, præsertim cum Ecclesia suum ius semper retinere contenderit, vt reueta retinuit. Verum cum supradictis legibus constet, Imperatorem Constantinum, Ecclesias, & Clericos lege lata exemptos esse, voluisse, etiamsi talis exemptio non manaret à iure diuino, nec Canonicis esset sanctionibus constituta, prout etiam esse, disertis verbis declarauit Tridentinum Cōcilium d. cap. 22. Sess. 25. tamen Veneti tenerentur legem Constan-

tini

tini obseruare, cum tempore quo lata est, totam Italiam obtineret, omnesq. domini temporales, qui postea diuersas regiones Imperio subiectas occuparunt, seq. in libertatem vendicarunt, dictæ concessioni stare teneantur, quamuis Iustinianus legibus suis variauerit; cum huiusmodi priuilegia Ecclesiæ semel concessa irreuocabilia sint, vt supra, cum de prohibita Ecclesiarum ædificatione ageremus, ex Canonistis deduximus, quibus nunc addimus Sotum in 4. Sententiarum dist. 25. quæst. 2. Victor. in relect. 1. de potest. Ecclesiast. quæst. vltima, dicentes, hanc exemptionem mutari, vel abrogari non posse à Regibus, & Principibus, etiamsi omnes simul in talem abrogationem conuenirent. Frustra igitur Veneti se subducunt à Constitutione Federici Secundi Imperatoris Occidentalis, cui ipsi nunquam paruerunt. Nam præterquam quòd hæc exemptio iure diuino, & Canonicis est sanctionibus subnixa, iam ante Reip. natiuitatem, atque ante diuisionem Imperij; idem iuris erat constitutum à Constantino Magno, & à plerisque Imperatoribus confirmatum, antequam in Imperio Iustinianus succederet, vt supra ostendimus, & insinuat etiam Federicus Secundus in d. Auth. volens nullam Ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel ciuili trahendam esse ad seculare iudicium contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones, quo loci manifestè præsupponit, quod ibi ipse statuit, Imperatorum legibus, & sacris Canonibus iam prius fuisse constitutum.

Secunda est obiectio, etsi Imperatores exemerint personas Ecclesiasticas à potestate magistratuum, nunquam tamē eam exemptionem concesserunt à suprema sua potestate. Respondetur, iam superius dictum fuisse, hanc exemptionem maiorem habere firmitatem, quam si ab Imperatorum concessionibus prouenirer, quia, scilicet, nititur iure diuino, & Canonicis sanctionibus; sed tamen etiam sufficere, solis Imperatorijs legibus esse constitutam; quibus cum cautum sit, vt Clerici plenissima exemptione potiantur, vt habetur in

dicta

dicta lege Constantini 7. constat, tam ea lege, quam alijs de exemptione loquentibus concessam esse libertatem à quacunque subiectione etiam supremi Principis concedentis; Præpos. in cap. deinde num. 5. post med. dist. 25. Curt. iun. cons. 188. num. 10. Crauet. cons. 174. num. 12. sicut etiam in simili explorati iuris est, Imperatorem donantem Ecclesię Romanæ summum, & maximum imperium à se abdicasse, & in Ecclesiam Romanam transtulisse censeri, cap. fundata, § 1. & ibi DD. de elect. in 6. imò etiam cum donatur inferiori Ecclesiæ, idem iuris esse frequentius, traditum est, gl. in cap. solitæ in verbo suscipiunt, vbi Innoc. de maior. & obed. Hostien. in cap. nimis, in verb. ab eis, de iureiur. Io. Monach. in cap. Romana. §. debet, num. 14. in verb. temporalibus, de appellat. Isern. in cap. 1. qualit. vasall. fidelit. iurar. deb. Guiliel. de Bened. in cap. Raynutius, in verb. & vxorem nomine Adelasiam 2. decis. num. 24. de testam. Afflict. decis. 361. Bertran. cons. 331. num. 56. lib. 2. & receptiorem esse sententiam, testatur Couar. diuersum sentiens, pract. quæst. cap. 4. num. 2.

Tertiò obijcitur, ita est connexa cum Principatu facultas puniendi, vt ab eo diuelli non possit. & sicut Papa eximit quem vult ab auctoritate Episcoporum, & aliorum Ordinariorum, à sua tamen potestate neminem eximere potest, nisi simul desinat esse Pontifex; ita Princeps secularis non potest aliquem in suo dominio habere in temporalibus, & alijs bonum publicum concernentibus sibi non subditum, nisi desinat esse Princeps. hæc ratio iurisdictiones à Deo distinctas confundit, & iam explosa est duabus suprapositis conclusionibus, altera, scilicet, hanc exemptionem esse iuris diuini; altera Sedem Apostolicam etiam in temporalibus potuisse illam concedere. Nec argui in hac re potest à Summo Pontifice ad Principem secularem. Nam Summus Pontifex non potest alicui priuilegium concedere, vt in spiritualibus non sit sibi subiectus, cum quantum ad spiritualia nemo possit esse acephalus, cap. nulla 90. distinct. ita docuerunt

runt Io.Andr.in cap. cum instantia de cens. Marian. in cap. recepimus in 3. col. de priuil. Felin. in cap. cum non liceat num. 14. de præscript. secus autem est quoad temporalia, nam Pontifex posset laico sibi in temporalibus subdito concedere, vt quoad temporalia coram se conueniri non posset, idemq. procedit in Imperatore, qui & ipse potest sibi subdito tribuere priuilegium, vt solum coram iudice Ecclesiastico possit conueniri, vt declarant Marian. & Felin. loco supra citato. Anton. Sicul. in tract. de potest. reg. quæst. 88. circa med. & probat text. in cap. quicunque 11. quæst. 1. & ratio diuersitatis multiplex est; quia cum Papa vices Dei gerat in terris cap. 2. de translat. Prælat. si aliquem eximeret à sua potestate, videretur eximere à potestate Dei, hinc iura Canonica dicunt, qui non agnoscit Papam superiorem, non agnoscit Christum pro capite 1. quæst. 1. cap. in Ecclesia 24. quæst. 1. cap. quicquam, præterea nemo potest facere, vt Papa habeat minorem potestatem, quam sibi fuerit à Christo tradita, & si quis eximeretur à potestate Papæ, non esset de ouibus Christi, cum non agnosceret eius Vicarium super omnibus Mundi Principibus. Quæ rationes adductæ à Restauro Castald. d. q. 50. num. 32. non vigent in Imperatore, & alijs Principibus secularibus. Qua de causa conueniunt omnes, non valere præscriptionem aduersus summam potestatem Papæ, iuxta Extrauag. Bonifacij, quæ incipit: Vnam sanctam: at verò præscribi posse, vt quis non subsit Imperio, post Paul. de Eleaz. respondit Alex. cons. 11. num. 10. vol. 7. & alij plurimi relati à Restauro Castaldo d. tract. de Imperatore q. 54. nu. 6. & seqq.

Quartò obijcitur: Has Clericorum exemptiones in varijs regnis, & dominijs variè obseruari, vt præcipuè legitur apud Clarum §. fin. q. 36. quod (inquiunt) indissolubile est argumẽtum, eas non esse iuris diuini, quod est inuariabile. Additur etiam Constitutiones Pontificias de hac exemptione editas, non esse eodẽ modo vbiq. acceptas, & præcipuè in Veneto dominio, in quo Resp. leuiora Ecclesiasticorum delicta

Iudicibus Ecclesiasticis reliquit cognoscenda, & punienda, grauiora autem sibi reseruauit, quod & semper fecerunt alij Principes in crimine læsæ maiestatis. Respondetur tam ex lectione Clari, quam omnium aliorum auctorum, qui de criminibus scripserunt, optimè dignosci, exemptiones Clericorum esse in omnibus regnis Catholicis in viridi obseruantia. Nam varietas casuum, quos Clarus examinat, eò spectat, vt definiantur multæ controuersiæ, quæ in hac materia inter Ecclesiasticam, & seculare potestatē subesse possunt, quamuis exemptio ipsa plenè obseruetur. Cum enim Summus Pontifex possit ius diuinum ex causa interpretari, & declarare, Felin. in cap. Quæ in Ecclesiarum n. 19. de constit. & alibi sæpe DD. Bonifac. 8. cap. vnic. de cleric. coniug. in 6. declarauit, Clericos coniugatos non potiri fori priuilegio, nisi cum vnica, & virgine contraxerint, tonsuramq. & vestes deferant Clericales. Gregor. 10. in generali Concilio Lugdunensi declarauit, Clericos bigamos etiam interpretatiua, vel propria bigamia foro seculari subiacere, vt habetur in cap. 1. de bigam. in 6. Aliæ etiam declarationes habentur quoad reconuentionem, & alios casus, in quibus sine læsione priuilegij Clericus sortitur forum seculare, de quibus latè per Aufrer. toto tract. de potest. secular. super Ecclesiast. Variæ igitur quæstiones à Claro examinatæ in hac materia, omnes tendunt ad declarationem casuum, in quibus sæpè controuersiæ exoriuntur, non quia potestas laica non deferat Clericorum exemptioni, aut illam plenè non recipiat, sed quia ex præscripto sacrorum Canonum prętendit in eis casibus exemptioni locum non esse, vtputa, An Clericus citatus ob delictum coram iudice seculari, teneatur coram eo comparere, An possit reconueniri coram laico, An resumptio tonsuræ dimissæ a clerico coniugato illi prosit quoad priuilegium, & aliæ similes: ita vt non modo ex Claro nihil colligatur aduersus huiusmodi opinionem, sed potius inde constet, veram esse, atque in praxi apud seculares iudices vsu receptam. Imò generaliter verum esse, vt clericorum exemptio etiam quoad

coniu-

coniugatos obseruaretur, inde constat, quod Io. Andr. in cap. vnic. de Clericis coniug. in 6. quo restringitur fori priuilegiũ quoad Clericos coniugatos, ait eam Constitutionem editam esse ob querimonias Principum secularium, qui si conquerebantur Clericos, coniugatos exemptione gaudere, credere par est, eam multo magis in non coniugatis adamussim ab ipsis fuisse obseruatam, alioquin cum Sede Apostolica de exẽptione coniugatorũ nõ expostulassent. Apud Gallos quoque idẽ constat ex Rebuffo, & Guil. de Bened. In locis sup. citatis, & ex decisione Capellæ Tholosanæ 227. & 252. & ex decis. Guid. Pap. q. 73. vbi ait, Clericum posse capi mandato Iudicis secularis, si in flagranti crimine depræhendatur, & in carcerem conijci, dũmodo eum statim reijciat ad Iudicem Ecclesiasticum, timore sanctionis cap. nuper de sent. excom. & ita (inquit) se habet stilus, & communis obseruantia omnium Curiarum patriæ Delphinatus. Quin etiam Clericum coniugatum in Gallijs, concurrentibus requisitis, gaudere fori priuilegio, testis est Rebuf. d. rubr. de protect. concord. vers. & ideò, vbi ait, talem Clericum, qui ab officiali, hoc est Vicario Episcopi cum citãte ratione delicti ad Senatum appellauerat tanquam ab abusu, ab ipso Senatu remissum esse ad officialem die 3. Decembris anni 1537. Quod si Rex Galliæ in aliquibus casibus de delictis Clericorum cognoscit, vt puta de delatione armorum, de fractione saluæguardiæ, de iniuria ab eis illata officialibus regijs, de vsurpatione iurisdictionis regiæ, id facit ex priuilegio Sedis Apostolicæ. Ripa in cap. 2. de iudic. n. 73. Aufrer. in Clem. 1. de. offic. ordin. in 1. reg. in 13. fallentia. Guil. de Bened. d. verb. & Vxorẽ nomine Adelasiam decis. 2. n. 147. cum seqq. Imò hæc exemptio Clericorum tam exactè custodita fuit olim in Gallijs, vt etiam Clerici bigami fori priuilegio fruerẽtur, quam consuetudinem Greg. X. in d. Conc. Lugdunensi sustulit, eosq. foro seculari subiacere, declarauit, non obstante consuetudine, de qua testatur gl. in d. cap. vnico de bigam. in 6. in verb. consuetudine. Idem usus habetur in regno Neapolitano, ex plurimis Afflicti, Capicij, Grammatici decisionibus, & ex tra-

ditis per Prosper. Carauit. super ritib. regn. Neapolitani rit. 66. per tot. & in regno Hispaniarum ex Pet. Bellug. in specul. Princ. rubr. 11. §. videamus, ex Gomez. l. var. ref. 3. cap. 10. tit. quãdo reus gau. immun. Eccl. n. 4. & ex Didaco Practic. quęst. cap. 31. per tot. Imò olim Pauij iudicatum fuisse, Clericum coniugatũ, qui semel habitũ deposuerat, & postea illũ resumpserat, gaudere priuilegio fori, testatur Io. Andr. in cap. Ioannes col. 4. de Cleric. coniugat. Vnde colligitur, exemptionem hanc etiã in illis regionibus ad Venetos pertinẽtibus, quoad cõiugatos adunguẽ obseruari cõsueuisse, quod etiã dignoscitur ex cons. Alex. 143. vol. 6. quo respondit, Clericũ coniugatum, qui cũ deliquit, incedebat in habitu, & tonsura, licet eã aliquãdo ante delictũ deposuisset, gaudere fori priuilegio, & de hac exceptione, & delatione tõsurę, & habitus cognoscere debere Iudicem Ecclesiasticũ, interimq. Magnificum Prætorem Pauij, cuius curia in eum inquisierat debere supersedere cognitione criminis, ibiq. Alex. n. 5. refert Iudicem Ecclesiasticum, recepta summaria fide ad sui instructionem de Clericatu, & de incessu in habitu, & tonsura, & de virgine in vxorem ducta, inhibuisse Iudici seculari, ne interim contra reum procederet. Ex quo apparet, Iudices Ecclesiasticos suã in Clericos iurisdictionem etiam tempore Reip. in illa Ciuitate retinuisse, etiam quoad Clericos minorum ordinum coniugatos, etiam in delictis atrocissimis, vt est homicidium, de quo is reus erat inquisitus, vt initio d. cons. videre est. Id ipsum colligitur ex litteris in forma Breuis Gregorij xij. Papæ Veneti, datis ad Episcopum Polensem 4 Non. Iulij Pont. sui anno primo. vbi præmittuntur hæc verba: Ad audientiam nostram peruenit, quod nonnulli malefactores reperti in Venetijs Castellanæ Diœcesis propter eorum sodomitica delicta, & alia enormia crimina, & excessus, quibus publicè diffamantur, carceribus dilecti filij Michaelis Steno Ducis Venetiarum mancipati sunt. Et licet ipsi habitus, & tonsuras Clericales antequam caperentur, minimè detulissent, ne tamen in foro seculari super præmissis via iustitiæ contra ipsos procedatur, se Clericos fore asserunt. propter quòd idem Dux ma-

malefactores ipsos, prout iustitia exigit, ob reuerentiam ordinis Clericalis condemnare, & punire distulit. Hac narratione præmissa, Gregorius, ne vlterius iustitia differatur, cōmittit Episcopo Polensi vt eos, quos compererit charactere Clericali insignitos esse, huiusmodiq. crimina patrasse, etiā si Episcopus Castellanus loci ordinarius contra illos procedere cœpisset, corrigat, & puniat; iustitiamq. quoad prædicta administret, iuxta Canonicas sanctiones. Idem repetit alijs literis itidem in forma Breuis ad eundem Polensē Episcopum datis x. Kal. Aprilis sui Pont. anno 2. vbi, cum audisset Pontifex, eiusmodi reos ad Sedem Apostolicam prouocasse, & causam certo Iudici committi obtinuisse, dicto Episcopo mandat, vt commissione tali non obstante, ne causa huiusmodi protrahatur, iuxta priorum literarum tenorem aduersus prædictos Clericos procedat, & vbi deliquisse compererit, corrigat, puniat, & iustitiam ministret, iuxta Canonicas sanctiones. Ex his literis conuincitur, rem aliter se habere, quàm hisce nouissimis scriptis frater Paulus, alijsq. asseuerarunt, Rempublicam Venetam à sui ortu in hæc vsque tempora cognitionem grauium delictorum ab Ecclesiasticis commissorum, sibi semper retinuisse, leuiorum verò Ecclesiasticis Tribunalibus reliquisse; siquidem ex ipsis literis liquet, ipsam Rempublicam, quæ anno 442. iuxta fratris Pauli, & Senatoris Quirini computationem, vel anno 456. vt alij autumant, initium habuit, mille post annos, qui ab eo tempore vsq. ad annum 1407. quo Gregorius xij. fuit Pontifex renunciatus, intercesserunt, Clericorum criminales causas Iudicibus Ecclesiasticis reliquisse, nō sibi vendicasse. Eæ autem causæ erant atrocissimorum, si qua alia, delictorū. Rei erant simplices Clerici, nec in sacris constituti, nec beneficia obtinentes. Imò quod notabile est, nec constabat, an ipsi essent Clerici, vt conijcitur inde, quod Pontifex dictis literis iubet Episcopo, vt ita demum eos corrigat; & puniat, si cōpererit, esse Clericali charactere insignitos, atque crimina, quorum insimulabātur, admisisse. Et tamen cum audisset

Dux,& Senatus Venetus,reos prædictos se Clericos esse profiteri,quamuis id forte minus verisimile esset, quod ante delictum nec tonsuram,nec vestes Clericales gestassent,& causa, cur id comminiscerentur, subesset, vt scilicet imminens sibi à secularibus Iudicibus discrimen vitarent, cognitione causæ,cœptoq. iudicio supersedit.abstinuitq. ob reuerentiã, vt ait Gregorius, Ordinis Clericalis. Videant nunc Veneti Senatores qui ex veteri, ac per manus tradita disciplina Reipublicę egregia Maiorum suorum facta sibi proponere consueuerunt imitanda, quantum intersit inter Maiorum suorum pietatẽ,& moderationem, atq. eorum præsentẽ contumaciã.edifcantq.qui speciosis titulis propriam potentiam quærentes obedientiæ erga Sed.Ap.libertatis nomen obtrudunt,neq. imminui Christianorum Principum libertatem, neq. iuribus summi Imperij aliquid detrahi,cum iura Ordinis Ecclesiastici, ac Sedis Apostolicæ illibata, ac sarta tecta seruantur.Nam si hæc iura libertati derogarent,eius temporis Senatores libertatis defensores acerrimi, se nullo pacto faciles præbuissent ad remissionem causæ,vti præbuerunt, & Resp. cum eorum criminum abstinuit cognitione,libera non fuisset. Quod tamen nec Veneti ipsi vnquam faterentur,nec admitteret Sed.Apost. cui quoad tẽporalia nullius Christianæ Reip. Christianive Principatus est inuisa libertas. Itaque ex dictis literis plenè habetur,illa tempestate,quasi possessio Sedis Apost.quoad iudicia criminalia in personas Ecclesiasticas delinquẽtes. Quod & mirificè cõprobatur ex alijs literis eiusdẽ Gregorij ad Episcopũ Castellanũ datis 15.Kal. Iunij anno 1. in quibus cũ enunciasset,se in insigni loco Venetiarũ Castellanæ Diœcesis Originis suæ, in quo etiam Pontificali dignitate resedit,experientia cognouisse,quamplures se non gerentes pro Clericis,& absque habitu, & tonsura Clericali incedentes,fretos Clericali priuilegio, forum seculare apud quod accusabantur,variè declinare,decreuit, vt si quis Clericus sacris nedum initiatus tempore criminis,spatio vnius mensis tonsura, & habitu Clericali vsus nõ esset, & qui post

crimen

crimen se prima tonsura fecisset initiari, & eam semper postea non detulisset, priuilegio Clericali ipso facto priuatus, & foro seculari subiectus esset. Quæ Pontificis verba fori Ecclesiastici quasi possessionem in Ciuitate Venetiarum, ex qua Pontifex erat oriundus, & in qua ipse Pontificali dignitate resederat, plenissimè probant Clem. 1. cum ibi not. de probat. Nouissimis autem temporibus etiam in dominio Veneto seruatam esse hanc exemptionem, locupletissimus est testis Tiberius Decianus Iurisconsultus Vtinensis, Reip. Venetæ subditus, & in illis regionibus versatus, quippe in publica Pataui Vniuersitate ab eadem Rep. stipendio conductus, ius Ciuile docebat. Is (inquam) in tract. crimin. lib. 4. cap. 9. num. 68. ait se bis vidisse etiam in homicidijs ex proposito Illustrissimum dominium Venetum impetrasse à Summo Pontifice licentiam procedendi contra Clericum assistēte Ordinario Ecclesiastico. Quod si in Italia alicubi obseruabatur ante Concilium, vt Clerici minorum ordinum punirenrur à Iudice laico, id eueniebat ex ea opinione, quod Clerici Clericaliter non viuentes amitterent priuilegium fori, de qua per Couar. d. quæst. 31. prope fin. Post Concilium verò obseruatur Decretum cap. 6. Sess. 23. quod editum fuit Regibus instantibus, teste Nauar. tit. de priuil. cons. 24. nu. 3. vt priuilegio fòri non gaudeant, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, vel Clericalem habitum, & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiant. Quo decreto Concilium declarauit ius diuinum, vt scilicet exemptio fori Clericis eo iure competens, in illis duntaxat sibi locum vendicet, qui quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versantes se verè Clericos ostendunt, quod dignoscitur ex concursu qualitatum à Concilio prouidè requisitarum. Sicut autem exemptio prædicta obseruata, & recepta est quoad alia delicta, ita etiam obseruatum fuisse quoad crimen læsæ maiestatis, vt Clericus à Principe laico non puniatur, nisi ab eo feudum obtineat, iuxta opin. Bart. in Extrauag. ad reprimendum, vers. conditionibus, patet attesta-

tione eiusdem Bart. qui subdit, Henricum eius Extrauagantis conditorem, quosdam Episcopos, qui ab eo desciuerant, feudis priuasse. & Synodo Toletana tertia, celebrata anno 693. rege Flauio Egica, quæ Sisbertum Toletan. Episcopum loco, & honore deiecit, ac omnibus bonis priuauit, ac in exilium perpetuum damnauit, eiusq. bona Regi addixit, quia in Regis vitam cum alijs conspirauerat, vt testatum fecit Diaz in pract. crimin. can. quæst. 110. idemq. mos in Regno Neapolitano apparet ex decis. Grammat. 29. vbi num. 12. ait: Nullum Principem etiam Imperatorem, posse condere legẽ, vt Clericus ob crimen læsæ maiestatis puniatur à Principe seculari.

Quintò arguitur: Potest Summus Pontifex concedere iudici laico priuilegium, vt de causis Clericorum cognoscat: ergo hæc exemptio non est iuris diuini. Consequentia probatur hoc pacto, si iure diuino prohiberentur seculares exercere iudicium in Ecclesiasticos, non possent etiam ex permissione Papæ illud exercere, sicut non potest Summus Pontifex concedere laicis potestatem audiendi Confessiones, & Missas celebrandi, quia hoc est iure diuino prohibitum. Huius argumenti negatur consequens. Nam Papa ideo potest priuilegium concedere Principi laico, vt in aliquibus casibus puniat Clericos, quia in illis Princeps laicus censetur tunc Papæ delegatus, gl. in cap. laicis 16. quæst. 7. Cardin in d. cap. perpendimus num. 6. in fin. & 7. Felin. In cap. 2. de maiorit. & obed. num. 3. & 4. Stephan. Aufrer. in repetit. cap. 1. de off. ord. quæst. 4. num. 6. Qui autem mandatam iurisdictionem exercet, non sua, sed eius, qui mandauit, iurisdictione vtitur, l. 1. §. qui mandatum. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd. Quo fit, vt huiusmodi iurisdictio laicis Sedis Apostolicæ priuilegio tributa in Clericos, nec eorum exemptioni, nec iuri diuino illam inducenti aduersetur. Ius autem audiendi Confessiones, & Missas celebrandi, quæ Ordinis sunt, & absque Ordine ab aliquo exerceri non possunt, laico non potest à Papa concedi, quia necessarius est Ordo, & laicus,

Ordi-

Ordine assumpto, laicus amplius non est. Verum ab hoc iure non rectè arguitur ad ius cognoscendi causas Clericorum, quod cum sit iurisdictionis, potest à Summo Pontifice mandari laico, sicut potest excommunicandi potestas etiam fœminis. Nauar. de sent.excom. cons.73. Hæc rectè distinguit, & rationem diuersitatis adducit Henric. in cap. decernimus, de iudic.

Sextò, affertur eiusdem Summi Pontificis exemplum, qui in temporali sua ditione ita seruare consueuit, vt Clerici seculares, & regulares delinquentes, non ab Episcopis, vel alijs superioribus Ecclesiasticis, sed à gubernatoribus, & alijs magistratibus laicis puniantur, propter quod in laicis carceribus Turris Nonæ, ac alijs similibus magna sæpè spectatur copia presbyterorum secularium & regularium, nonnulliq. ex eis tempore Sixti V. & Clementis Octaui, etiam absque degradatione cum habitu regulari, fuere laqueo suspensi.

Hæc quantum à veritate aliena sint, nemo in curia Romana, & in statu Ecclesiastico mediocriter versatus ignorat. Nam causæ Clericorum secularium, & regularium, vel à suis Ordinarijs cognoscuntur, vel si ipsi suspecti sint, aut alia de causa, non expediat, eas ab Ordinarijs cognosci, à Vicario Vrbis, siue ab Auditore Cameræ, siue ab eius locum tenentibus, qui Clerici sunt, ac uti tales in eo munere adhibentur, assumi, & definiri consueuerunt. In prouincijs vero a Legatis, qui sunt Cardinales, & ab eorum Auditoribus, & locum tenentibus Clericis. Imò in sacra Consulta cum detegitur Gubernatorem aliquem, vel alium secularem Magistratum Clericorum causas cognouisse, vel alio pacto Ecclesiasticam libertatem violasse, in eum animaduertitur, sæplusq. ab Episcopo etiam loci, hac de causa Gubernatores excommunicati sunt, nedum non impediente, sed probante sacra Consulta. In carceribus verò prædictis rarò Clerici seculares vel regulares visuntur, sed si quãdo ibi detenti fuerint, quid interest, ipsos in ijs carceribus haberi, cum causa cognoscatur in tribunali Ecclesiastico? etiam in ijs regionibus, quæ

Principibus laicis in temporalibus ſubſunt, conſueuerunt Epiſcopi, qui carceribus carent, nec eos ob redituum tenuitatem exædificare poſſunt, Clericos reos in ſecularium carceres trudere, nulla tamen laico magiſtratui in illos poteſtate permiſſa. Regulares autem aliquos abſque degradatione Romæ vltimo ſupplicio affectos nunquam audiui, imò contrarium paſſim obſeruari norunt omnes, extantq́ publica in tribunalibus acta harum degradationum.

Septimò: Pœnæ (inquiunt) ſtatutæ ſunt in criminoſos, nedum vt ipſi ad bonam frugem redeant, ſed etiam vt exemplo pœnæ alij à facinoribus deterreantur, atque vt parti læſæ ſatisfiat. l. capitalium. §. famoſas. ff. de pæn. cum. ſimil. licet autem quoad correctionem Eccleſiaſticorum delinquentium, Princeps ſecularis poſſet hanc curam negligere, ac ſuperiori Eccleſiaſtico relinquere, neceſſe tamen habet eos pœna afficere propter alias duas rationes, ne laici eorum exemplo improbiores fiant, & ne, qui iniuriam acceperunt, nullum ex vindicta ſolatium accipientes, vlciſcendæ ſua manu iniuriæ animum adijciant, atque ita Remp. perturbent. Nam Eccleſiaſtici pœna mortis, iuxta ſacros Canones, non afficiunt delinquentes, præterquam in tribus caſibus, in quibus eorum intereſt illos pœna mortis mulctari, videlicet, hæreſis, falſitatis commiſſæ in diplomata Apoſtolica, & conſpirationis in proprium Epiſcopum. In alijs autem atrociſſimum licet ſit delictum, nulla eſt grauior in eos pœna conſtituta, quam detruſionis in carceres, vel exilium perpetuum, quæ tamen ſæpè paruo interiecto tempore, vbi emendationis, ac pœnitētiæ ſigna conſpiciuntur, remitti conſueuit. Huic obiectioni primo reſpondetur ex his, quæ ſuperius iam dicta ſunt, cauſam quantumuis publicam, & grauem non tribuere iuriſdictionem non habenti. Id autem procedit, ſiue agatur de lege condenda, ſiue de iudicio exercendo, cum par ratio vigeat in vtroque. Et in ſpecie quod Iudex laicus non poſſit, nec debeat ſupplere negligentiam Iudicis Eccleſiaſtici aduerſus Clericos à laicis impetitos, declarauit Innocentius Tertius

in cap.

in cap. qualiter,& quando, de iudic. & tradit Alex. cons. 8. num. 1. in 1. vol. Et ratio est, quam in d. cap. Goffre. Hostien. Ioan. Andr. Ant. & Henricus reddiderunt, quia naturale est, vt maior minoris, non autem minor maioris suppleat negligentiam tot. tit. de suppl. neglig. Prælat. Clerici autem sunt laicis maiores. cap. solitæ, cum ibi notat. de maiorit. & obed. Ac propterea Archid. in cap. filijs, & nepotibus 16. quæst. 7. vbi text. monet, negligente Metropolitano Regem esse adeundum, exponit, adeundum esse, vt Rex admoneat & instet coram superiore, ac adiuuet, non autem vt ipse iudicet, vt etiam sentit Ant. de Butr. in d. cap. qualiter, & quando. Secundò respondetur, etsi verum esset, pœnam mortis tribus tãtum casibus supra expressis de iure Canonico irrogari posse delinquenti, aliæ tamen grauissimæ non desunt, quas Iudices Ecclesiastici passim, vbi culpa id exposcit, infligere consueuerunt, vt est pœna triremium, ad quas sæpè à iudicibus Ecclesiasticis damnantur, qui atrocia delicta perpetrarunt. Nec est, quod vniuersum ius Canonicum mollitiei arguatur, quia in paucissimis casibus pœnam mortis statuerit. Nam hac in re potius laicis esset iuris Canonici lenitas imitanda, quam Ecclesiæ nimia seueritas legum ciuilium assumenda. ad cuius rei veritatem duos sufficiat attulisse auctores, videlicet Senecã, & Alciat. Senec. lib. 1. de clementia ad Neronẽ: Ciuitatem (inquit) magis corrigit parcitas animaduersionum, & alibi, cum docuisset, diuturniora Imperia semper fuisse apud mitiores nationes, subdit, in hoc gloriari possumus, nulli generi hominum mitiores placuisse pœnas. Alciatus autem insignis eruditionis Iurisconsultus in l. licet, de verbor. signif. relata lege Porcia, quæ in ciuem Romanum nullam pœnam exilio maiorem delicto, quantumcunq; magno statuerat, conqueritur, hodie in pœnis meram carnificinam exerceri, legibusq; municipalibus strangulari, decollari, mutilari reos, qui si in opus publicum damnarentur, & perpetuam pœnam subirent, nec minori cæteris exemplo essent, & publicè vtilitatem aliquam afferrent, concluditq; vt

in plerisque alijs, sic in hac quoque parte ab antiquis recentiores Legumlatores superari. Quæ idcirco dixisse volui, vt ius Canonicum à calumnia vindicarem, simulq́. ostenderem, hanc pœnarum, quibus ius Canonicum vtitur, moderationē præclaris auctoribus etiam quoad Politicum regimen magis placuisse, quam frequentiam pœnarum capitalium. Qua occasione illud non videtur prætermittendum, valde cauendum esse vniuersum ius Canonicum, ac Pontificias Constitutiones, quasi improuidas, vel molles accusantibus, ne in maius etiam, quam violatæ Ecclesiasticæ libertatis crimen incurrant, nam in materia non solum Fidei, sed etiam morū hoc periculosum esse post Alfonſ. de Castro lib. 1. cap. 5. contra omnes hæreses, monuit. Nauar. in tract. de redit. Ecclesiast. quæst. 1. monit. 40. num. 2.

Tertiò, respondetur nedum in tribus casibus superius expressis statutum esse, vt delinquentes curiæ seculari tradantur capite plectendi, sed etiam in alijs casibus, nempe in crimine assassinij ab Innocentio Quarto in generali Concilio Lugdunensi, Constitutione quæ habetur in cap. 1. de homicid. volunt. vel casual. in 6. & in alio crimine à Pio V. Constitutione 72. Pręterea quotiescunque Clericus est incorrigibilis post trinam monitionē fori priuilegium amittit DD. in cap. perpendimus de sent. excomm. Imò non desunt, qui sentiant, commisso aliquo graui delicto à Clerico incorrigibili etiam non monito fori priuilegium amitti, qui copiosè referuntur à Claro d. §. fin. quęst. 36. vers. quęro modo. Quarto respondetur, cum Ecclesia vbi videt, pœnam à se statutam esse leuem pro modo culpæ, consueuerit constituere, vt delinquens tradatur curiæ seculari. Alciat. in cap. cum non ab homine de iudic. debuisse nomine Reip. agi cum Sede Apostolica, quæ haud grauatè remedium opportunum pro potestare sibi competenti suppeditasset. Nec est, quod dicamus, subditos laicos non esse cogendos Romam accedere, vt aduersus Clericos iustitia eis ministretur, tum quia in ditione Veneta non desunt Episcopi, qui & ipsi Veneti sunt, &
auto-

auctoritatem Reipublicæ iuſtitiam pro ſubditis petentis plurimi feciſſent, tum quia ipſis negligentibus, vel renuentibus adiri poterat Nuntius, & tandem Sedes Apoſtolica, quę non vni tantum, aut alteri, ſed omnibus caſibus promptũ aliquod remedium adhibuiſſet.

8. Octauò, aduerſus rationem eius concluſionis, Sedem Apoſtolicam potuiſſe eximere Clericos à ſeculari Principe, ne ordo Clericalis vileſcat, ſi Clerici coram laicis Magiſtratibus poſſint conueniri, dicitur, non qui luit, ſed qui pœnam euadit, eſſe infelicem, poſſeq́. Clericum rectè viuendo hanc ſecularis Magiſtratus auctoritatem vitare. Reſpondetur, infeliciores quidem improbos eſſe iniuſta impunitate, donatos, quam iuſta vltione punitos, vt ait Boet. lib. 4. de conſol. Philoſoph. proſ. 4. ſed hic de impunitate non agitur, ſed, ne reus ad aliorum tribunal euocari debeat, contenditur. Nec verò vrget, quod dicitur, poſſe Clericum diſcrimen ſibi à Magiſtratu laico imminens, declinare vitæ innocentia. nam & inſontes Clericos à laicis infeſtis, & iniuſtè vexari, & iniquè damnari quandoq́. contingeret, & etiam nullo admiſſo crimine firmiores, & promptiores ad ſuum munus in laicos in foro pœnitentiali, & alibi exercendum futuri ſunt Clerici, ſi a laicorũ tribunali ſint exempti, quam ſi illi ſubijciantur.

Nonò, adducitur conſuetudo immemorabilis Reip. Venetæ, de his Clericorum delictis cognoſcendi, & publicam vindictam ſumendi, quam validam eſſe, hæc ratio ſuadet, quod cum ſuperius conceſſum ſit, hanc iuriſdictionem in Clericos ſeculari Principi poſſe acquiri priuilegio Sedis Apoſtolicæ, conſequens eſt, vt etiam intelligatur, quæri poſſe præſcriptione, ſeu conſuetudine cap. ſuper quibuſdam. §. præterea vbi DD. de verb. ſignif. Alex. conſ. 70. col. 2. volum. 4. Reſpondetur primum hanc conſuetudinem etiam tanti temporis, vt eius initij memoria non exiſtat, validam non eſſe, quod ex gloſ. in cap. Clericis in verb. conſuetudine, de iudic. iam declarauit Rota Deciſ. 10. ſuperius allegata, quæ omnino intelligenda eſt de conſuetudine etiam im-

memorabili, cum declaret exemptionem esse iuris diuini; quod cum per Summum Pontificem tolli non possit, multo minus potest tolli consuetudine, cap. quæ contra, cap. veritate 8. dist. cap. in his. 11. dist. cap. fin. de consuetud. Nauar. in tract. de redit. Ecclesiast. q. 1. monit. 31. n. 1. Et in terminis huius consuetudinis Socin. in cap. si quis Clericus n. 43. in 19. fallent. Restaur. Castald. de Imperat. quæst. 10 f. n. 8. Pet. Iacob. Gallus in pract. tit. de acquisitis ab Ecclesia n. 17. vers. item potest, vbi, si fiat (inquit) aliquid, vel obseruetur contra Ecclesiæ libertatem, nec præscriptio cuiusquā temporis, nec aliqua vetustas potest ligare, nec in aliquo nocere Clero, nec in persona, nec in rebus; nec laici exinde possunt de iure aliquod petitorium, vel possessorium acquirere, vel obtinere pro præterito tempore, vel etiam in futurum. Idem tradunt Aufrer. decis. 126. Rebuf. super concord. in rubr. de protectione concord. vers. 3. infertur. Et post Felin. Crot. & alios sequutos eandem decisionem, tradit Gabriel in com. conclus. lib. 5. tit. de præscrip. concl. 1. n. 17. Decian. d. cap. 9. n. 14. Nec ratio æquiparationis inter priuilegium, & præscriptionem immemorabilē procedit, vbi qui possidet, non est capax, sicut in casu nostro laicus est incapax iurisdictionis in personas Eccclesiasticas, cap. Clerici de iudic. cum simil. Ita scribunt omnes post Io. Mon. in cap. 2. de præben. in 6. Rebuf. in tract. de decim. quæst. 13. n. 68. & innumeri DD. relati ab eodem Gabriel. d. concl. 1. n. 16. & à Deciano ibidē n. 15. Secundò, respondetur cōsuetudinem esse probandā ab eo, q̄ illā pro se adducit: DD. in l. de quibus. ff. de legib. At in casu nostro nos potius ex attestationibus Iuriscōsultorū superius relatis ostendisse consuetudinem stare pro exemptione. Tertiò respondetur etsi de facto ab immemorabili tēpore ita esset obseruatū, & possidens non esset incapax, tñ dicta consuetudo nullo pacto aliquid roboris haberet, q̄a est quolibet anno interrupta per Cōstitutionē, quæ in die Cœnæ Domini legi consueuit, qua excōmunicantur laici usurpātes iurisdictionem in Clericos, & immemorabili consuetudini derogatur.

tur. Felin. in cap. cum non liceat col. penult. vers. quintò cō-sidera de præscrip. Est etiã interpellata, quia quoties in personas Ecclesiasticas aliquid Resp. attentando excessit tenorē priuilegiorum sibi a Sede Apostolica concessorum, de quibus infra, semper Summi Pontifices reclamarunt, & Senatum Venetum ea de causa increpuerunt, vt patet ex varijs litteris in forma Breuis Gregorij 9. Nicolai 5. Pauli 2. Sixti 4. Innoc. 8. Iulij 2. Leonis 10. Clementis 7. Pauli 3. Greg. 13. & aliorum, quæ cum alijs authenticis scripturis in regestis Apostolicis asseruantur. Quarto quia Concilium generale Lateranēse sub Leone X. sess. 10. constit. incip. regimini, prohibens laicis capere, & detinere personas Ecclesiasticas cuicunq; consuetudini derogauit, tanquam tendenti in offensionem Diuinæ Maiestatis, vt habetur ibid. vers. & cum ea. lex autem hoc pacto reprobans consuetudinem nedum tollit præcedē-tem, sed etiam obstat futuræ. Abb. in cap. 2. n. 7. de probat. Couar. ex cōmuni sententia lib. 3. Variar. Resol. cap. 13. n. 4. Alexan. in l. si non speciali n. 2. C. de testam. Quintò pro responsione duo Trident. Concilij decreta in hac materia sufficerent. Alterum habetur in cap. 6. sess. 23. vbi statuit, prima tonsura initiatum, aut in minoribus ordinibus constitutum fori priuilegio non gaudere, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & tōsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat. cum enim ex vulgata Iurisconsultorum conclusione dictio, nisi, quæ subnectitur orationi negatiuæ, inducat dispositionem affirmatiuam: Bart. in l. si eum, §. iniuriarū. ff. si quis caution. Archid. in cap. 1. de constitut. in 6. in vltima col. vers. nisi, Iason in l. actione n. 3. C. de transact. consequens est, vt sicut Cōcilium statuit, Clericos minorum ordinum non gaudere priuilegio fori, nisi præditi sint qualitatibus ibi expressis, ita statuat oppositum antecedentis, cum qualitates concurrant, id est, vt Clerici minorum ordinum, si beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferentes, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiant, fori priuilegio potian-

tiantur. Alterum decretum habetur in cap. 20. sess. 25. vbi sancta Synodus Imperatorem, Reges, Respublicas, & Principes omnes grauissimis verbis obtestata, vt quò largius bonis temporalibus, atq. in alios potestate ornati sunt, eò sanctius, quæ Ecclesiastici iuris sunt, tanquam Dei præcipuè, eiusq. patrocinio tecta venerentur, nec ab aliquo lædi patiantur, decernit, sacros Canones, & Cócilia generalia omnia, necnon alias Apostolicas sanctiones in fauorem Ecclesiasticarum personarum, ac immunitatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia eo decreto innouat, exactè ab omnibus obseruari. Frustra igitur ostenditur immemorabilis consuetudo, cum extent noua de hac re Tridentini Cócilij decreta, à cuius publicatione, necdum lapsi sunt anni 43. nec consuetudo vlla induci aduersus eorum decretorum dispositionem possit, cum Pius Quartus in Cóstitutione confirmante Concilium illud vbique iusserit obseruari, adiecto decreto irritante, quod tollit nedum consuetudinem præteritam gl. in Clem fin. in verb. decernimus, de reb. Eccl. non alien. sed etiam futuram. Rebuf. post alios in concord. sub rubr. de firm. & irreuocab. concord. stabilit. in verbo, plus dicit.

Decimò allegatur horum Reip. iudiciorum in Ecclesiasticas personas tacita, & expressa ominum Summorum Pontificum approbatio. tacita, quia cum ea nouerint, repræhendissent, si non probassent. expressa autem ex diuersis Breuibus, videlicet, Sixti Quarti, Innoc. 8. Alex. 6. & Pauli 3. quæ in Reipub. archiuijs custodiuntur. Quoad tacitam approbationem, nec Summos Pontifices talia sciuisse, probari potest, & quamuis nossent, simplex scientia. & tolerantia non inducit approbationem talis consuetudinis. Io. de Lignan. & Gaspar Calder. in cap. decernimus de iudic. Socin. in d. cap. Si quis Clericus. n. 43. Imò etiam in his, quæ sunt contra legem positiuam à maiori parte receptam, scientia Papæ non inducit dispensationē. Abb. in cap. quia circa n. 8. de consang. & affin. & ratio est, quam reddit text. in cap. iamdudum de

præ-

præben.quia multa per patientiam tolerantur, quæ si fuissent iudicium deducta, exigente iustitia, tolerari non debent. Interim verò illud in hoc negotio Summis Pontif. vsu venit, vt si coercere velint iurisdictionem Ecclesiæ vsurpantes, eorum rigor accusetur, si verò conniueant, mox patientia pro approbatione accipiatur. Approbatio autem expressa deducitur ex Breuibus Summorũ Pontificum. Qua in re quis non perspiciat cautionem? Hæc Breuia non consuetudinis approbationẽ, sed priuilegia tantum continent in aliquibus duntaxat casibus, cum loci, temporis, & personarum determinatione, Clericorum causas cognoscendi. Sed quia huiusmodi priuilegia allegare, vel exhibere, esset fateri, quod verum est, neque ex iure, neque ex consuetudine talem iurisdictionem in Clericos Reip. competere, indeq. deprehenderetur quasi possessio Sedis Apostolicæ, suppresso priuilegiorum nomine, nonnulla tantũ verba referuntur, ex quibus prætenditur, colligi Pontificiam consuetudinis approbationẽ. Est tamen, qui ea priuilegia sæpius se inspexisse, testetur, nempe Hieron. Gigas in d. tract. de crim. læsæ maiest. quæst. 69. nu. 20. vbi ait, in tribus atrocissimis casibus ibi expressis Senatui Veneto tributam esse à Sede Apostolica facultatem in Clericos, etiam in sacris constitutos, procedendi. In cæteris verò ex indulto Clementis Septimi posse Venetos procedere contra Clericos, dummodo sacros ordines non susceperint, & beneficium non obtineant. Sunt etiam, qui Romæ illa inspexerunt, affirmantq. nullum ex dictis priuilegijs in hoc casu Reip. suffragari. Nam priuilegium Sixti Quarti, quod dicitur datum die 2. Iunij 1474. loquitur tantum de Clericis primæ tonsuræ Ciuitatis Venetiarum, & in delictis falsæ monetæ, ac læsæ maiestatis. Aliud priuilegium eiusdem Sixti, quod dicitur concessum die 30. Iunij 1474. continẽs, vt Patriarcha, quoties huiusmodi personæ caperentur, ad earum examen suum Vicarium mitteret, loquitur de eisdem Clericis, & eisdem causis. Priuilegium Innocentij Octaui, quod dicitur datum die vlt. Decemb. 1487. iniungit Vica-

tio, vt ſicut in examine Clericorum captorum pro ſupra expreſſis criminibus auctoritate Sedis Apoſtolicæ interuenire poterat, ita etiam intereſſet examini in caſibus furti, & latrocinij, & in aliis atrocibus, & grauibus facinoribus, ſed loquitur de eiſdem Clericis prima tonſura initiatis, & de delictis commiſſis in Ciuitate Venetiarum. Priuilegium Alexandri VI. datum die 29. Iulij 1502. præmiſſa narratione, Leonardum Laurentinum Ducem Venetiarum expoſuiſſe, nulla ferè latrocinia, & grauiora delicta in Ciuitate Venetiarum perpetrari, quibus aliquis Clericus ſecularis, vel regularis non interueniret, concedit, vt Patriarcha ſicut poteſt intereſſe examini Clericorum ſecularium ex literis Sixti Quarti, & Innocentij Octaui, ita etiã intereſſe queat examini Clericorum Regularium cuiuſcunque ordinis, ita vt ſemper conceſſionem dirigat, & coarctet ad delicta commiſſa in Veneta Ciuitate. Aliud priuilegium Clemen. VII. datum 3. Idus Februa. 1529. tribuit facultatem Iudicibus ſecularibus procedendi contra Clericos Reip. Venetæ, tam coniugatos, quam alios ad minores ordines promotos, non beneficiatos, nec in ſacris ordinibus conſtitutos. Priuilegium verò vltimum Pauli III. datum die 28. Octob. 1502. dicitur continere, Iudices ſeculares Ciuitatis Venetiarum aſſiſtente Patriarchæ Vicario contra Clericos ſeculares, & Regulares, etiam in ſacris ordinibus conſtituros, atrocia delicta in Ciuitate Venetiarum, eiuſq. Diœceſi patrantes, procedere, eoſq. punire poſſe, dummodo à Vicario, & alijs Eccleſiaſticis Iudicibus præuenti non eſſent, & quoties pœna ſanguinis eſſet imponenda, præcederet degradatio, iuxta formam iuris. Itaque cum poſtremum priuilegium, quod cæteris latius eſt, de Clericis in ſacris conſtitutis Ciuitatis Venetiarum, & eius Diœceſis loquatur, non potuit Reſp. procedere contra dictum Canonicum, & Abbatem alterius Ciuitatis, & diœceſis duplici ex capite. Primò, quia cum hæc priuilegia contra ius ſtrictè accipienda ſint, cap. quia periculoſum de ſent. excommun. in 6. & ſimil. appellatione Cleri-
corum

eorum etiam in sacris constitutorum non venit Abbas Neruesæ constitutus in dignitate Ecclesiastica, neque etiam Canonicus Vicentinus, qui & ipse latè sumpto vocabulo dicitur constitutus in dignitate. Franc. Gemin.& alij in cap. statutum de rescript. in 6. adeò vt in materia restringibili, vt est nostra, appellatione Clericorum Canonicus non comprehēdatur. Abb.in cap.bonæ il primo de postul.Prælat. Secundò, quia cum priuilegium tribuatur quoad Clericos Ciuitatis Venetiarum, eiusq́. Diœcesis, nō porrigitur ad hos, qui sunt ex alia Diœcesi, & Ciuitate, ex notissima regula Innocen. in cap.cum capella.§.quocirca, de priuileg. Itaque huiusmodi priuilegia conuincunt Remp. proprio iure, nullam in Clericos iurisdictionem habere, sed tantum à Summo Pontifice mandatam; eam verò ad dictos duos Sacerdotes ex alia Ciuitate, & Diœcesi, præsertim Canonicatum, & dignitatem obtinentes nequaquam extendi, ac propterea neque comprehendi, neque in carceres detrudi, neque ad causam dicendam compelli iussu Reip. potuisse, sine euidenti, & maxima Ecclesiasticæ libertatis violatione.

Nimius sim, si quæ ad Ecclesiæ iustitiam hac in re patefaciendam conferunt, persequi omnia velim. Tria tamen nullo pacto prætermittenda sunt. Primò horum omnium articulorum definitionem non ad secularrm Iudicem, sed ad Ecclesiasticum spectare. Nam vbi quæstio incidit, cuius sit iurisdictio, Iudex maior cognoscit cap. si Iudex, de sent. excomm. in 6. Ripa. in cap. decernimus post num. 4 de iudic. Alexan. consil.8. col.3. lib.1. Ant. in cap. cæterum in 3.col. de iudic. Felin. & Dec. in cap. pastoralis in principio de rescript. Couar. qui testatur ita in Hispania seruari c.33.pract. quæst. num.1. Et specialius, vbi est quæstio inter Summum Pontificem, & Imperatorem de re spirituali, vel ad finem spiritualem pertinente, vel de materia peccati, Pontificem solum esse Iudicem, scribit Anton. Rosel. in tract. de potest. Imperat. & Pap. in cap. incipiente. ex his etiam decidetur num.1. Restaur. Castald. d.tract. de Imperat. quæst.52. in

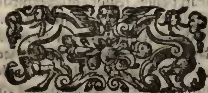
princip. Postremus autem articulus exemptionis personarū Ecclesiasticarum iam definitus est decisione Rotæ superius allegata.

Secundò, non est omittendum, Remp. Venetam non modò generali, qua omnes Catholici Principes, sed etiam peculiari, ac propria obligatione obstringi ad Decreta Tridentini Concilij immunitatem Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis concessas, concedentia, confirmantia, & innouantia obseruanda. Nam Tridenti die 6. Decembris 1603. Nicolaus de Ponte Doctor, & Eques Venetæ Reipub. ad generale Tridentinum Concilium Orator nomine ipsius Reipublicæ, omnia, & singula in eodem Concilio, tam sub Paulo Tertio, & Iulio Tertio, quam Pio Quarto acta, decreta, gesta, facta, conclusa, & determinata, ac totum ipsum Concilium, & in eo contenta quæcumque recepit, laudauit, & eorum actis subscripsit, vt constat publico instrumento Notariorum Concilij, ea de re confecto, quod habetur in voluminibus Concilij Tridentini par. 3. sub Pio Quarto, quæ in arce Diui Angeli asseruantur. Et deinde Venetijs Concilio ipso iam à Pontifice auctoritate Apostolica confirmato. Die 16. Ianuarij 1566. Hieronymus Priulus Venetiarum Dux, ac Senatus Venetus in consilio Rogatorum congregati, eiusdem Tridentini Concilij Decreta religiosè receperunt, ac in toto dominio obseruari, ac publicari, iusserunt.

Tertiò, quia Senatus Venetus anno 1510. mense Februarii per viros primarios suos legitimos procuratores, illo fœdere, quod bello finem imposuit, Iulio Secundo Romano Pontifici promisit, se libertatem Ecclesiasticam, tunc multis modis impetitam, amplius non violaturum. Verba promissionis hæc sunt: Item nominibus, & modo, quibus supra, promiserunt deinceps perpetuis futuris temporibus, per se, vel alium, seu alios, ex quauis causa, & quouis quæsito colore, aut ingenio non impedire, nec se quoquo modo intromittere, quò minus cognitio causarum fori Ec-

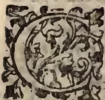
cle-

clesiastici liberè exerceatur per iudices Ecclesiasticos, & per eos dictæ causæ cognoscantur, & terminentur, in quacunque instantia, tam in Romana Curia, quam in aliis locis, prout Sanctissimo Domino Nostro, & Romano Pontifici pro tempore, illas in quocunque statu committi contigerit, nec appellationes & prouocationes in causis prædictis ad eandem Sedem, vel alios interponi, & interpositas liberè prosequi etiam in Romana Curia impedient. Nec pariter Clericos, aut Ecclesiasticas personas prædictas absque expressa licentia Sedis Apostolicæ, vel alterius Ecclesiastici iudicis, ad quem spectat, capi, carcerari, detineri, aut quauis molestia in eorum bonis, personis, aut beneficiis affici facient, aut permittent.

QVINTA PARS DE CENSVRIS.

CVM igitur Senatus Venetus tot legibus aduersus Ecclesias, & personas Ecclesiasticas perniciosissimo exemplo, & non magno temporis interuallo latis, Sacerdotibusq. in carcerem coniectis, ac ad causam in laico tribunali dicendam compulsis, Ecclesiasticam libertatem, ac immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam, quatuor quasi machinis oppugnasset, violassetque, Summus Pontifex tantis ausibus, pro commisso sibi à Christo Iesu Apostolico munere, obsistere necesse habens, ne Ecclesiastici iuris deserti, ac curæ animarũ Venetæ Reip. Senatorum neglectæ, in extremo Dei iudicio condemnari posset, leuiora prius remedia sibi statuit experienda. Itaquè primum cum Oratore Reip. Romæ commorante, ac deinde cum alijs quatuor Oratoribus Romam à Repub. gratulationis causa ablegatis seriò, sed humaniter egit, vt Venetus Senatus huiusmodi leges Ecclesijs insigniter noxias, & nullo pacto ferendas abrogaret, Sacerdotesq. in carceres detrusos, ad Ecclesiasticum tribunal remitteret. sibi enim curæ fore, vt in eos si ita meriti essent, seuerissimè animaduerteretur. Nihil his officijs Pontifex profecit, imò responsum tulit, Remp. vehementer mirari, quod eas leges reuocari contenderet, quas ipsa ratione supremi dominij condere potuisse non dubitabat. Et cum interim Pontifex sæpè, ac sæpius cum Oratore congressus reuocationem vrgeret, in eamq. spem ingressus esset, Remp. alioqui præclaram tãdem agnita veritate, paternis hisce monitis obtemperaturam; certior fit, Senatum Venetum, vt omnem Pontificijs precibus, & hortationibus aditum præcluderet,

Pon-

Pontificiq. spem omnem, aliquid hac ratione proficiendi, præcideret, magna deliberatione decreuisse, ne quis amplius hac de re ad Senatum referret; quod si forte, magno aliquo Principe postulante, aliquando referri necesse esset, deliberationi talem formam præscripsisse, vt iuxta Reipub. stylum, difficilis, ac propemodum impossibilis futura sit reuocatio. Hoc pacto Pontifex omni spe reuocationis obtinendæ deiectus, cogente pastorali debito, grauioribus remedijs animũ adiecit. Primum itaque litteras in forma Breuis ad Senatũ dedit, quibus vehementissimè eum monuit, ac obtestatus est, vt leges supradictas antiquaret, ac Sacerdotes carceribus mancipatos ad tribunal Ecclesiasticum reijceret, grauissimas censurarum pœnas, vbi dicto audiens non fuisset, apertè cõminatus. Nec his litteris à Nuntio redditis, quicquam potuit obtineri. Interim Respub. alium Oratorem ad Pontificem mittit. Is vbi ad Vrbem accessit, Pontifici aperto ore denuntiauit, non esse, cur speraret, Rempub. leges latas vnquam abrogaturam. quod etiam in vniuersa curia euulgauit. Id tantum postulauit, vt rationes Reipublicæ, Pontifice disceptatore audirentur. Sed cum Pontifex, eas sibi scripto exhiberi petijsset, vt id faceret, nunquam adduci potuit. Quamobrem, cum nihil amplius spei subesset, rem aliquando conuenturam, & Senatus pergeret leges de facto latas obfirmatè tueri, & personas Ecclesiasticas diu carceris squallore maceratas, nullo pacto dimittere in animum induceret, cum certa suarum animarum pernicie, ac immunitatis Ecclesiasticæ incomparabili læsione; tandem Pontifex ex sacrorum Canonum præscripto, & prædecessorum suorum exemplo, ea sola, quæ supererat, ratione, id est, armis spiritualibus in hunc vsum sibi à Deo traditis, Ecclesiasticæ libertati eo in dominio periclitanti, statuit opitulari. Et quamuis Senatum Breuibus Apostolicis iam satis monitum, quemadmodum litteris Nuntij constabat, posset Sanctitas Sua absque alia cunctatione, excommunicatum declarare, Dominiumq. Venetum interdicto Ecclesiastico suppo-

ponere, tamen vt etiam amplius experiretur, num forte Respublica alioqui præstantissima pro sua pietate in melius vellet mutare consilium, consultis prius in publico Consistorio Cardinalibus, ac de eorum sententia, Monitorium decreuit, quo Senatui 24. dierum terminum, octo pro primo, octo pro secundo, & octo pro tertio, & vltimo peremptorio assignauit, intra quem leges reuocare, & personas Ecclesiasticas ad Iudices Ecclesiasticos remittere deberet; quod si Senatus hæc dicto tempore non præstitisset, illum excommunicatum nunciauit, ac si persisteret, intra alios tres dies, vniuersum dominium Venetum interdicto Ecclesiastico voluit esse subiectum. Hoc termino lapso, nemineque Reip. nomine prorogationem, quã Sanctitas Sua concedere parata erat, postulante, Senatus excommunicatus, & Dominium Venetum interdictum remansit. Iam ex his, quæ superius de singulis legibus, & de seculari iudicio, quod in psonas Ecclesiasticas exercetur, disseruimus, constat, quoad materiam iustissimas, ac pernecessarias fuisse Sum. Pontificis censuras. Quamobrẽ minimè nunc opus esset rei gestæ rationem, & censurarum formam ab oppugnationibus defendere. Nam cum id, quod perperam gestum est, si gestum nõ esset, denuò geri deberet, non attenduntur obiectæ nullitates etiam veræ. Ita reum in carceres coniectum non esse dimittendum, quamuis decretũ capiendi haud ritè à Iudice emanauerit, si probata causa, constet, id decretum, si concessum non esset, iterum esse concedẽdum ex text l. fin. §. fin. quod met. caus. sentit Bart. ibid. & in quæstionibus suis quæst. 6. incipiente lapus n. 16. circa fin. Paulus de Castro in cons. vlt. in fin. parte 1. Sic immissionem in possessionem, quamuis nullam, confirmari debere, si à Prætore rursus eam decerni oporteret, si iam decreta non fuisset, docuit post Ang. & alios Alex. in l. si finita n. 8. ff. de damn. infect. Decius in cons. 449. n. 16. In casu autem nostro quis dubitet, censuras, etiamsi essent nullæ, quod tamen secus esse, euidentissimè ostendetur, rursus debuisse fulminari? leges prædictæ nequaquam sunt abolitæ, vel immutatæ, perso-

næ

næ Ecclesiasticę adhuc in secularibus carceribus custodiuntur, seculariq́. iudicio, magno Sedis Apostolicæ contemptu, & fidelium scandalo, subduntur. Quid ergo de forma, vel de rei gestæ ratione opus est disputare? Cęterum vt hac quoque in re oppositoribus satisfiat; primum illud ob oculos sibi ponere velim, qui hæc legunt, quam iuri consentaneũ sit, excommunicatos sibi fingere, iniustam esse excommunicationem, atque irritam, ac propterea illi, aut interdicto eius causa lato parendum non esse. Si enim hæc locũ habebunt, quãdo vnquam aliquis tantæ pietatis futurus est reus, qui se non iniquè, ac perperam excõmunicatum esse, contendat? Promptum est ad sui excusationem, & ad facinorum culpam vel eleuandam, vel occulendam, vel in alios auertendam humanum ingenium. Itaque si excusationes reorum, iudicum sententijs præferendæ sunt, facessant tribunalia, sentẽtiæ non ferantur, excommunicationes, & censuræ, nerui Ecclesiasticæ disciplinæ à Deo traditæ (quod Deus auertat) prorsus aboleantur, necesse est. Immunitatem Ecclesiasticã iugulent, qui velint, nullo modo poterunt à Christi Vicario, cui ea custodienda credita est, coerceri. Ac propterea standum esse sententiæ iudicis, quamuis non supremi, iure communi cauetur, nisi exceptio nullitatis, vera, & specialis in iudicio aduersus eã proposita fuerit. Vant. de nullit. tit. quomodo sent. nullit. defend. n. 29. & 30. Hic autem nulla opposita est in iudicio exceptio. Sed tamen videamus, quæ sint exceptiones, quæ extra iudicium his scriptis nouissimis proponuntur. Primò, obijcitur, hæc omnia esse præcipitanter acta, cum tamen in Romana Curia etiam leuiores causæ plerunq́. litigantium morte, non sententia iudicis finem accipiant. Respondetur, inter priorem huius rei tractationem, atque declarationem excommunicationis sex mensium spatium intercessisse. Hancq́. causam non esse similem alijs, quæ in Rom. Curia passim in iudicijs aguntur. Primò, quia illæ vertuntur coram iudicibus inferioribus, seruantibus omnia iudicij substantalia, quæ longum tẽpus requirunt. Hæc cognita est coram Pontifice, à quo ordo iudi-

Iudiciarius, & omnes iuris positiui solennitates omittuntur, cap.ad petitionem,vbi DD.de accusat.Felin.in cap.ex causa de re iudic. In illis plerunq. status causæ is est, vt,an factum quid sit,quæratur, in cuius probatione,ac reprobatione multum temporis insumitur. In hac factũ erat notorium,illudq. Oratores Reip. non diffitebantur. In illis agitur simpliciter de iustitia ministranda,suo cuiq. iure tribuendo,hic verò de vsurpatione compescenda;adeò vt in his cunctationi locus esse non possit, sicut in illis. Nec enim hoc casu verè,& propriè causa aliqua controuertitur,sed Princeps,& Magistratus secularis ius Ecclesiæ palam vsurpans, vel ei iniuriam inferens manifestam, compescitur, & coercetur, vt mandant sacri Canones cap.2. de for.compet. in 6. cap.licet de iureiur. in 6. cap.2. de except.in 6.cap.decernimus de sent.excom.in 6. Respublica ius Ecclesiæ inuadit, Pontifex defendit. Defensio autem eodem temporis articulo necessaria est,quo dãnum infertur, ne si protrahatur, vindicet tantum delictum commissum, non autem obsistat etiam committendo. Et non sine causa quæstionis fuit inter Canonistas, an sententia excommunicationis esset definitiua, vel potius interlocutoria,& plerique senserunt esse interlocutotiam,vel saltem magis accedere ad naturam interlocutoriæ, quàm diffinitiuæ. Hostien.& Io. Andr. in cap. 1. de senten. excommun.in 6. & post Specul.Socin.in cap. à nobis il 2.de senten. excommun. Itaque properè censuris vti oportuit ad reprimendum grauamen detentionis personarum Ecclesiasticarum, in qua Resp. perseuerando quotidie delinquebat. Bald.in l.2.C.de episc. audien. ante med. vers.secundo quæritur. Franc.in cap. ex parte il 1.in 4.col. vers. quarto, & vltimo, de appellat.Et tamen spacio quinq. mensium, vt ipsimet fatentur, dilatæ sunt censuræ,quo tempore nunquam Sanctitas sua destitit emendationem efflagitare,sæpius Rep.tam per ipsius Reip.Oratores,quam per Nuncium Venetijs commorantem interpellata.Quibus officijs incassum interpositis, cum Senatus quotidie magis induruisset,tandem aduersus eum Monitorium de-

creuit, vt supra dictum est. Quo fit, vt potius ab his, qui in carcere à Iudicibus non suis detinebantur ægerrimè ferri debuerit cunctatio, quam ab excommunicatis incusari præcipitatio. Cum dicitur, excommunicatas esse hominum myriades, numerus in immensum augetur, quia Pontifex excommunicauit tantum Ducem, & Senatum Venetum, eorumq. fautores, consultores, & adhærentes; vniuersum autem Dominium post alios tres dies Ecclesiastico interdicto subiecit. Dux, & Senatus excommunicati fuerunt propter culpam suam, Dominium Venetum interdicto suppositum propter culpam Ducis, & Senatus Dominorum temporalium eius regionis. Nam excommunicatio requirit culpam, cui annexa sit contumacia, cap. nemo Episcoporum 11. quæst. 3. Interdictum autem fertur etiam contra innocentes ob culpam Domini temporalis, cap. non est vobis de sponsal. cap. si sententia, de senten. excomm. in 6. cap. sanè, vbi Decius nu. 37. de off. deleg. Couar. in cap. alma mater, in 1. relect. §. 1. num. 4. de senten. excommun. in 6. & lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 10

Secunda est obiectio, Breue de personis Ecclesiasticis ad tribunal Ecclesiasticum remittendis, directum fuisse Marino Grimano Duci, & Reipub. Venetorum, redditum autem Reip. post eius mortem, adeò vt quoad præsentem Ducem dici non possit, præcessisse citationem ad sententiam declaratoriam, & monitionem ad censuras. Hæc obiectio ab ijs, qui norunt Venetæ Reip. instituta facilè confutari potest; nam potestas Reip. penes Ducem non est, & eo extincto etiam ante successoris creationem Resp. integra, vniuersaliq. vtitur iurisdictione; adeò vt ea non vacet morte Ducis, sicut vacat Sedes Apostolica morte Pontificis, cap. vbi periculum de elect. in 6. & Imperium morte Imperatoris. Clement. pastoralis. §. fin. de re iudic. Sed ius totius Collegij, seu Aristocraticæ gubernationis etiam in vno superstite conseruetur, l. sicut. ff quod cuiusque vniuers. nom. cap. si forte, vbi gl. in verb. superstes 66. dist. gl. in cap. gratum, in verb. pauciores,

vbi DD. omnes de postul. Prælat. Atque ita nomen Ducis honoris causa in actibus publicis præponitur, vtque qui cæteris honore præstat, specialiter designetur, non autem quod eius nomine prætermisso, appellatione Reip Dux quoque non comprehendatur, sicut cum in Euangelio habetur, dicite Discipulis eius, & Petro, & in iure ciuili extat tit. C. de seruit. & aq. iam enim Petrus veniebat appellatione Discipulorum, & aqua appellatione seruitutum, & tamen Petrū vti eorum Principem, & aquam vti præcipuam seruitutem, quamuis satis in generali expressione comprehensos, specialiter exprimi decuit, vt per DD. d. rubr. C. de seruit. & aqua. Quapropter frustra arripitur hæc nullitatis occasio, cum sola Reip. mentio incluserit Ducem successorē, qui est pars Reip. Idq. Resp. ipsa facto comprobauit, quæ litteris dicti Breuis, quasi ipsam afficerent, respondit, vt ipsimet fatentur, ibi, Risposse il Senato al Breue del Pontefice. Nec est, quod dicatur, censuras esse strictè accipiendas. id enim nemo negat, sed nos strictè accipiendo dicimus, Reip. nomine singulos Senatores, & eorum præcipuè caput esse comprehensum, sicut appellatione Scholarium Rector includitur, & Tribunus appellatione militum. Bart. in l. quod constitutum. ff. de test. milit. Dec. in cap. significatum, num. 8. de præben. Imò cum omnes Senatores, qui legem condiderant, & eam non reuocabant, illo Breui monerentur, ex eisq. Dux nouus fuerit electus, non est dubium, ipsum quoque eadem monitione designatum, ac inclusum esse, cum (quod magis est) excommunicatio lata cōtra Prædecessorem in dignitate etiam successorem afficiat simul ac fouet factum damnatum, propter quod Prædecessor fuerat excommunicatus, vtputa quia Clericum captum iussu Prædecessoris in carcere pergit retinere. Abb. in cap. aduersus num. 16. de immunit. Eccles. Præterea Dux postea creatus, etiamsi dicto Breui monitus non fuisset, satis fuit postea monitus monitorio decreto die 17. Aprilis, quod satis est, vt inferius dicetur.

Tertia est obiectio, alio modo probari, hanc excommunicatio-

cationem latam esse non præcedente citatione. Litteras enim in forma Breuis Reip. redditas à Nuntio non posse habere vim citationis. Primò, quia non citationem, sed monitionem continent à citatione differentem. Secundò, quia in tali monitione non habetur clausula, si te grauatum senseris, quæ monitionem in citationem conuertit. Nauar. in cap. cum contingat, in 8. caus. nullit. de rescript. Tertiò, quia his Breuibus leges Senatus nullæ, & qui eas condiderunt, in excommunicationem, aliasq. censuras incidisse declarantur, quam declarationem præcedere debebat citatio. Quæ omnia etiam excipiuntur aduersus validitatem monitorij, quod emanauit die 17. Aprilis. Respondetur, litteras in forma Breuis tria continere. Primò, leges huiusmodi esse nullas, & minimè obseruandas. Secundò, qui eas condiderunt, incidisse in excommunicationem. Tertiò, monitionem, vt Dux, & Senatus eas leges abrogarent, & comminationem pœnarum, si id non præstitissent. Primum quidem nullam requirit citationem. Nam cum notorium est statutum, vt hoc casu, Ecclesiasticæ libertati aduersari, potest Iudex Ecclesiasticus, quamuis non supremus, decernere, illud esse nullum, & irritum, mandareq. vt non obseruetur, etiam absque vlla citatione. Archidiac. in cap. quæ Lotharius 2. quæst. 1. Dominic. in cap. fin. in 2. col. vers. & pro ista, de immunit. Eccles. in 6. Bald. in l. presbyteri in 3. col. C. de Episc. & Cleric. Felin in cap. ecclesia S. Mariæ num. 108. de constit. Quoad secũdum, animaduertendum est, Pontificem illis Breuibus non declarare, nec decernere, eos, qui leges prædictas condiderant in excommunicationem incidisse, sed referre tenorem Canonum, qui talis est, vt qui statuta libertati, & immunitati Ecclesiasticæ contraria ediderint, ipso facto sint excommunicati, cap. nouerint, de sent. excomm. & alijs simil. quamobrẽ Canonis verba referendo; nec eos defunctos damnat, nec quicquam ipse, quoad illos constituit, multò minus notat Pontifices, qui cum eis communicarunt, præsertim cum non constet, Pontifices illas leges notas habuisse. Hoc pacto etiã

Eugenius Quartus patria Venetus, litteris ad Franciscum Foscari Ducem Venetiarum; quæ asseruantur in Regesto Apostolico fol. 103. exorsus à præclarissimis, verissimisq. illius Reipub. laudibus, posteaq. grauiter conquestus in Veneto Senatu plurima deliberari, legesq. ferri, quæ Ecclesiasticæ obsisterent immunitati, illum seriò monet, vt deliberationes, & leges huiusmodi aboleat, ac deinceps à talibus abstineat. Ciues autem earum actionum auctores, participesq. in censuras Ecclesiasticas, & sententias à iure prolatas incidisse, & in dies incidere, dolenter subiungit. Tertium, quod illis Breuibus continetur, est monitio, quæ postea etiam, quamuis non necessariò iterata fuit monitorio dato die 17. Aprilis, cum præfixione termini vigintiquatuor dierum, vt dictum est. Stilus est autem Curiæ receptissimus, huiusmodi monitiones habere vim citationis. Verum quamuis non haberent; alijs modis probatur obiectum citationis defectum nihil obstare validitati censurarum. Primò enim non requiritur citatio ad ferendam sententiam excommunicationis, vbi certum est, nullam parti competere defensionē. Butr. in cap. cum olim de sent. & re iudic. vbi ait, processum Papæ valere in notorijs absque citatione, & Abb. in cap. causam, quæ, num. 3. vers. sed istum. de rescript. & alij plurimi, quos refert Gabriel lib. 2. commun. opin. concl. 1. num. 332. In casu autem nostro certum erat, nullam Reipublicæ competere defensionem. Nam factum erat notorium, & tam Respublica Nuntio, quam Reipublicæ Oratores Pontifici pluries illud verum esse affirmarant. Ius autem erat indubitatum ex supradictis, & quoad personas Ecclesiasticas, exemptionem esse iuris diuini, & contra eam non valere consuetudinem, iam decisum erat in Rota Romana supra relata in casu consuetudinis Anglicanæ. Itaque ob talem facti, & iuris certitudinem, indubij iuris est, omitti potuisse citationem. Secundò, cum condentes leges immunitati Ecclesiasticæ aduersas, sint ipso iure excommunicati, consequens est, vt cùm factum sit notorium, possint denunciari

absque

absque alia citatione. Abb. in cap. parochianos n. 2. de sent. excom. & in cap. peruenit n. 5. & ibi post Hostien. & alios Dec. n. 24. de appellat. & in cap. reprehensibilis n. 3. de appellat. vbi ait, cum pœna est imposita à iure, & de facto constat, excommunicatio nihil noui continet, sed pœnam iuris simpliciter enunciat, idem scribit Marian. Socin. in cap. perpendimus n. 263. eod. tit. & sanè ratio, ob quam in declaratione excommunicationis, in quam ex dispositione iuris aliquis incidit ipso facto, requiritur citatio, respicit discussionem facti, vt de illo constet, non autem discussionem iuris, quod posito illo facto, absque vllo ministerio, vel iudicis, vel partis, statim infligit pœnã, & propterea vbi pars in examinatione facti citata fuit, potest postea ferri declaratio excõmunicationis sine alia citatione. Rom. consf. 482. Et ita cum de facto constat, vt in casu nostro, nulla ratione necessaria est citatio, neque vt de facto liqueat, quod est iam certum partis confessione, neque vt ius examinetur, quod posito illo facto, statuta pœna cõfestim afficit delinquentem. Ideoq́. Henric. hanc materiam de more longa exequutus distinctione in d. cap. sacrô, vers. aut quæris de secundo, ait, solam monitionem absque causæ cognitione, & sic absque citatione, ad declarationem excommunicationis sufficere, vbi factum est notorium, & sententia iam lata est à Canone, ad idq́. citat cap. manifesta 2. q. 1. & cap. euidentia de accusat. Hinc etiã fit, vt quamuis ab executione non sit incipiendum, sed à citatione l. 1. C. de execut. rei iud. tamen iudex aduersus debitorem decimarum possit incipere à præcepto, & illum non soluentem excommunicare, etiam nulla monitione præmissa, quia exequutio iuris nullam habet iniuriam, cap. peruenit, de decim. cum ibi not. per Abbat. & alios, & Rebuf. in tract. de decim. in vlt. quæstione n. 23. Tertiò, quia cum excommunicatio profertur ad defensionem iuris, quod ab alio inuaditur, vel occupatur, formam obseruare non est necesse. Vnde cum Sedes Apostolica esset in quasi possessione cognoscendi causas Sacerdotum in Veneto dominio, vt supra ostendimus,

& de hac quasi possessione Senatus illam nunc deijcere tentaret, potuit absq. vlla causæ cognitione, imò etiam absque monitione, excommunicationi subijcere Senatum inuadentem. Hoc enim casu non videtur Sedes Apostolica, vt Iudex, sententiam ferre, sed, vt priuatus, suam possessionem tueri, sicut quilibet iure potest armis materialibus, & multò magis spiritualibus, idest ipsa excommunicatione. Ant. de Butr. in cap. Venerabilis in 3. col. vers. his visis. de cēsib. Lap. allegat. 73. n. 3. Felin. in cap. sacro n. 6. de sent. excom. & ibi Henric. in princip. vers. aut superior. Marian. Socin. in cap. perpendimus n. 123. de sent. excom. His responsionibus onus minimè necessarium assumpsimus: nam cum Senatus probare deberet iniustitiam excommunicationis, nos iustitiam probauimus. Cū enim excōmnnicatio tribus modis iniusta dicatur, Ex causa, ex animo, & ex ordine. gl. in d. cap. sacro. in verb. iusta. vbi DD. oēs, Spec. lib. 4. tit. de sēt. excom. sup. 1. vers. si verò. Theologi in 4. dist. 18. Omnibus his modis clarissima, & exuberans est iustitia huius excōmunicationis. Ex causa enim tribus modis iniusta esse posset excōmunicatio, vel q̄a nulla causa prætēditur in sententia, vel quia prætenditur, sed nō est vera, vel quia est vera, sed non rationabilis, vt declarat Henric. in d. cap. sacro in 4. col. vers. aut quæris de quarto. In casu nostro exprimitur in monitorio, & in sentētia causa, non vna quidē, sed multiplex, eaq. tā vera est, vt hæ leges in publicos libros fuerint relatæ, & solēniter publicatæ omnibus subditis innotuerint, & nec Senatus, nec Reip. Oratores, hanc veritatem reticuerint. Rationabiles autem has fuisse causas, imò etiam necessarias, ob quas Sum. Pontifex non solum debuerit, sed coactus fuerit ad excommunicationem procedere, supra satis superq. probatum fuit. Cum autem hæc excommunicatio iustissima fuerit ex causa, multò minus est dubitandum, non esse iustam ex animo. id enim tunc eueniret, cum excommunicator non correctionis causa, vel zelo iustitiæ, sed ex fomite indignationis, inuidiæ, vel odij excommunicationem promulgasset. At in casu nostro ipsa facti qualitas, summaq. Pontificis in Remp. propensio, & perspectum omnibus eius

inge-

ingenium à perturbanda Christianorum Principnm, ac orbis Christiani pace alienissimum, de eius mente dubitare nõ sinunt.nemoq́.est tam rerum omnium imperitus,quin videat Sum.Pontificem huiusmodi actione Remp. Christianam,atque animarum salutem suis priuatis commodis habuisse potiorem. Præterea præsumitur pro quolibet Iudice, & magis pro Principe,multoq́. magis pro summo Pontifice sententiã ferente. Bald.cons.326.Rex Romanorũ col.2. circa med.vol. 1.Alciat.de præsumpt.reg 3. præs.8. Iustitia autem excommunicationis ex ordine etiam clarissima est, quia illam non solum præcesit monitio, iuxta cap. constitutionem §.fin de sent.excom.in 6.& formam,quã ibi glossa tradidit,sed etiam plures aliæ monitiones,tam scripto, id est litteris in forma Breuis,quam etiam ore sæpe, ac sæpius, dum Pontifex Oratores Reip.& Nuntius Senatum admonuit, quod etiam satis erat,cum monitio huiusmodi non requirat necessariò scripturam.Abb.d.cap. sacro n.3. Præterea sententia scripto lata fuit, & causa in illa expressa. Citatio autem censetur interuenisse,cum interuenit monitio,quæ ex stilo vim habet citationis, & ad excommunicationis sententiam ferendam hoc casu nequaquam requirebatur,vt supra probatum fuit.Et ita seruatus est ad amussim ordo præscriptus Constitutione generalis Concilij,quæ habetur in d.cap.sacro, & designatus inibi ab Interpretibus.

Quartò,obijcitur,hanc excommunicationem latam esse in Senatum,quod alienum est à doctrina antiquorũ Theologorum, & præcipuè S.Tho.in 4 dist.18.quæst.2.art.3. in responsione ad 2.atque à Constitutione Innoc.IV. cap. romana de sent. excom.in 6. quæ in Vniuersitatem, vel Collegium sententiã excommunicationis ferri penitus prohibuit,vbi gl.proposito dubio, An valida sit excommunicatio lata in Communitatem,non obstante illa prohibitione, quatuor celebres DD. adducit sentientes, non esse validam, & vnum tantum existimantem valere,quamuis ipsa putet tutiorem esse opinionem,quæ astruit,excommunicationem esse validam. Itaque

cum

cum omnes consentiant, ferri non debuisse, plures latam non valere, pauci validam esse; debuisse, aiunt, Sum. Pontificem eam sectari sententiam, quæ celebrioribus, & pluribus DD. placuit, quæq. Pontificia Constitutione fuit approbata. Præterea in hanc sententiam etiam S. Augustinus affertur, qui lib. 3. contra epist. Parm. valde detestatur excommunicationis sententiam latam aduersus multitudinem, etiam manifesti, & notorij peccati ream. & hoc loco obiter monet frater Paulus, lectionem operum eius Sancti longè vtiliorem esse, vberioresq. legentibus parere fructus, quam Barbatiæ, aut Zenzelini. Respondetur, Pontificem iuri positiuo, quod habetur in d cap. romana non subesse, Virid. seu incertus auctor in tract. de potest. secular. & Ecclesiastica cap. 157. quod habetur tomo tract. 12. in antiq. impress. Sum. Siluestr. in his terminis, in verb. excommnnicatio 1. num. 10. Præterea ideo Constitutione Innoc. prohibita est excommunicatio in Vniuersitatem, vel Collegium, quia cum probabile non sit, aliquam multitudinem totam delicto consensisse, iustus cum impio non est condemnandus, nec cum zizanijs etiam triticum eradicandum, vt rectè docuit D. Thomas loco supra citato, & apertè insinuat dicta Innocentij Constitutio, ibi: Volentes animarum periculum vitare, quod sequi posset, cũ nonnunquam contingeret, innoxios huiusmodi sententia irretiri. Quamobrem quoties constat, totam Vniuersitatem, vel totum Collegium deliquisse, cessante tunc dictæ Constitutionis ratione, potest excommunicari, vt declarant Host. in Summa tit. de contumacia § fin. vers. ergo si constat, Lap. Pet. de Anchar. & Dominic. quos sequitur Franc. in d. cap. Romana. §. in Vniuersitate, vers. in glossa fin. in fin. In casu autem nostro constabat, omnes Senatores deliquisse, cum in illud decretum superius relatum, vt de legum reuocatione amplius ad Senatum referre non liceret, omnes, nemine prorsus refragante, consenserint, vt Reip. Orator Pontifici affirmauit, cui tanquam publicæ personæ, & Senatus, ac Reip. causam agenti potuit, ac debuit Pontifex fidem adhibere.

Præ-

Præterea Senatores videntur excommunicati tanquam singuli, non tanquam Vniuersi, cum Pontifex, dum verba dirigit in Ducem, & Senatum statutarios, notet eos tantum, qui statutis condendis assensum, & auctoritatem præstiterunt, atque hoc pacto non includat insontes, & ita cessat ratio prohibitionis dictæ Constitutionis Innoc. quo pacto Io. Andr. in d.cap. romana. §.in vniuersitate, loquens de Collegio. Possunt (inquit) excommunicari omnes, qui fuerunt mandato meo rebelles. quam opinionem tanquam D. Thomæ, & dictæ Constitutionis Innocentij verbis congruentē, sequitur Summa Tabien. in verb.excommunicatio secundo, num. 18. vers. vel accipitur Collegium pro personis applicatis. Nec ad rem facit plerosque DD. sentire excommunicationem esse nullam, si lata fuerit in Vniuersitatem, vel Collegium aduersus dictam Constitutionem Innoc. nam præterquam quod gl. contrariam opinionem putat tutiorem, quæstio illa proponitur, de excommunicatione lata contra prohibitionem dictæ Constitutionis, vt cum lata est in Vniuersitatem, vel Collegiū tanquam personam repræsentatam, tam noxijs, quam innoxijs comprehensis, cui excommunicandi rationi obstant multa ex Pet. de Palud. relata à Summ. Tabien. d.loco num. 18. Sed nos versamur in excōmunicatione non prohibita ea Constitutione propter rationes superius adductas. Dum autem subijcitur, Pontificem debuisse adhærere opinioni approbatæ Constitutione Innocentij Tertij, hæc materia terminorum ignoratione confunditur, quia Decretalis Innocentij prohibet, excommunicationem ferri in Vniuersitatem, vel Collegium, sed si feratur, nulla sit, nec ne, minimè decernit, ideoq. locus est dictæ quæstioni, alioquin gl. alijq. DD. qui à temeritate alienissimi sunt, & Pontificias Constitutiones, Catholicorum more, venerantur, de ea non dubitassent, nec rem, Constitutione Innocentij definitam, sub incudem vllo pacto reuocassent. Quod verò pertinet ad auctoritatem S. Augustini relatam in cap. non potest 23.q.4. iam satis est responsum, cum pro-

hibitio excommunicandi multitudinem ijsdem nitatur rationibus, quibus prohibitio excommunicandi Vniuersitatē, vel Collegium, adeò vt hæc quoque cesset, vbi cessat illa, specialius tamen respondetur. Primò, citatam S. Augustini auctoritatem esse intelligendam, vbi scandalum timetur, & multorum strages iacent, si seruetur rigor, aliàs enim si non cõtemnatur disciplina Ecclesiæ in populo, sed sperari possit, vt patienter sustineat, ferienda est multitudo, cap. fin. de pœniten. dist. 6. Hæc sunt verba gl. in cap. latores, in verb. multitudinem, de Cleric. excom. ministr. Senatui autem Veneto molestum esse non debet, Pontificem sperasse, vt Ecclesiasticam disciplinam æquo animo laturus esset, vtq. censurarum formidine iustissimæ Summi Pontificis annueret petitioni, reuocatis huiusmodi legibus, sicut alias, flagitante, ac monente Pio Secundo Pontifice, alias leges aduersus Ecclesiasticam immunitatem latas, piè, ac sapienter sustulerunt, teste ipsomet Pont. Pio in Commentarijs, & Duce Venetiarum Pasquali Maripetro litteris ad eundem Pontificem datis die 6. Martij 1460. Secundò respondetnr, Sum. Pontificem non omnes Patricios Venetos, quamuis legem latam receperint, vel admiserint, sed tantum Ducem, & Senatum statutarios excommunicasse. At cum multitudo deliquit, qui causam delicto dederunt, vel præcipui fuerunt auctores delicti, non excusantur multitudine, sed acrius ob multitudinem puniuntur, vt probatur d. cap. latores, & declarat inibi Henric. citans S. Hieronymum in epist. 2. ad Ruffinum, dicentem, multitudinem peccantium patrocinium errori nõ parere. Respondetur tertiò, cum in hac materia qui numerus requiratur, vt multitudini impune sit deliquisse, à Iudicis arbitrio dependeat, vt ibid. gl. Henric. & cæteri declarant, meritò S. Augustinus Donatistarum, eorumq. populorum, qui maiorem Africæ partem occupabant, multitudinem vtpote immensam, arbitratus est, non debere excommunicatione feriri. Summus autem Pontifex, Senatum Venetum, vtpote qui delecto, sed non maximo numero Patriciorum con-

constat, rectè censuit, ob tantas, tamquam graues causas esse excommunicatum declarandum, prout declarauit. Lectionem quidem S. Augustini vberrimos parere fructus, nemo Catholicus, piusq. inficias iuerit; sed mentis eius Sancti nunquã fuit, scriptorũ suorũ lectionem in hunc finem laudari, vt eleuetur Iurisconsultorũ, atque Interpretum Iuris Canonici auctoritas, multoq. minus vt impugnetur, vel nihili fiant etiam sanctiones Summorum Pontificum, atque adeo vniuersum Ius Canonicum, quod his scriptis factitatum video. Ipsarum autem Pontificiarum Constitutionum maior est aucto ritas in causis definiendis, quam Sanctorum, quia non illis, sed Papæ fuit tributa Clauium potestas, & legis condendæ facultas, Hug. in cap. de libellis, vbi Turrecrem. num. 3. dist. 20. ideoq. D. Thomas in secunda Secundæ quæst. 10. art. 2. relatus à Turrecrem. in cap. 1. ead. dist. dixit contra auctoritatem Romani Pontificis, nec Hieronymum, nec Augustinum, nec alium sacrum Doctorem suam sententiam defendere.

Quintò, conqueritur frater Paulus, sententiam excommunicationis, & interdicti latam esse non perpensis maturè maximis detrimentis, & periculis, quæ ex talibus censuris solent Fidei Catholicæ creari, quæque enumerantur in d. cap. Alma mater, de sent. excom. in 6. videlicet, vt crescat populi indeuotio, pullulent hæreses, & infinita pericula animarum insurgant. Respondetur, Bonifacium in dicta Constitutione nequaquam affirmare hæc pericula simpliciter prouenire ab interdicto, quia si ab omni interdicto ea damna, & pericula deriuarent, actum esset de hac censura, nemoq. ea vteretur, cum tamen sit neruus Ecclesiasticæ disciplinæ. Non (inquam) affirmat Bonifacius, ex omnibus interdictis ea pericula surgere. sed ex districtione statutorum, quibus vetabatur in locis Interdicto suppositis, certis casibus, & Sacramentis exceptis, diuina celebrari officia, vel ministrarr Ecclesiastica Sacramenta, ac propterea Bonifacius, vt huiusmodi periculis occurrat, concedit, vt nedum morientes, sed

S 2 etiam

etiam viuentes, tam sani, quam infirmi, ad pœnitentiam admittantur, excommunicatis, & nonnullis alijs exceptis; vtq. ianuis clausis, ac campanis non pulsatis, & excommunicatis exclusis, Missæ, & alia diuina officia celebrentur, atque vt in nonnullis festiuitatibus ibi expressis, etiam ianuis apertis, & alta voce, campanisq. pulsatis, celebrari possit. Hac forma interdicti Bonifacius periculis enarratis, obuiam tunc iuit, & nunc Paulus Quintus in interdicto à se lato, eidem animarum discrimini prospiciens, à forma dictæ Constitutionis Bonifacij non recessit, sed eam ad vnguem seruari mandauit, vt in Monitorio videre est.

Sextò, dicitur Christum vsum excommunicationis præcepisse aduersus peccata, quæ animæ inferunt detrimentum, illis verbis Matth. 17. Si peccauerit in te frater tuus, &c. & Sanctum Paulum expressisse, quæ sint eiusmodi peccata 1. Corinth. 5. Si is qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Antequam respondeatur, notandum est, illud relatiuum (quæ) si stat restrictiuè, significare, aliqua esse peccata animæ damnum non inferentia, quæ assertio esset hæretica; si verò stat declaratiuè, vt Bart. in l. omnes populi num. 1. ff. de iustit. & iur. sentit, accipiendum esse, cum qualitas relatiuo apposita competit (vt in casu nostro) cuilibet de genere; tunc significare id, quod verum est, omnia peccata tendere in perniciem animarum. Hoc præmisso monito, respondetur, sanctum Paulum aliquot peccata recensuisse excommunicatione digna, sed exempla regulam non restringere; alioquin nec ob tria crimina expressa in cap. certum 11. quæst. 3. desumpto ex Concilio Triburiensi, liceret aliquem excommunicare, cuius contrarium ibi dicitur, nec ob plura alia delicta, ob quæ à sacris Canonibus statuta est pœna excommunicationis. Præterea etiam inter alia peccata, S. Paulus posuit ibi rapacitatem, cuius peccati species est vsurpatio Ecclesiasticæ immunitatis, & Ecclesiastici iuris, propter quam lata est à Pontifice senten-

tia

tia excommunicationis, vt etiam eam ferri posse ob peccatum mortale, cum quis temporale damnum proximo dat, tradidit D.Thom.in 4.dist.18. art.1. in respons. ad tertiam quæstionem.

Septimò dicitur, licet hoc monitorio Pontifex sequutus fuerit exemplum decem suorum prædecessorũ in eo expressorum, eoq.nomine laudem mereatur, nõ minori tamen laude digni sunt Pontifices imitati centum suos Prædecessores, quibus nunquam ulla fuit cogitatio leges à secularibus Principibus publicæ vtilitatis causa latas irritas decernendi, imò huiusmodi leges sæpè à laicis Principibus latas ipsi publicarũt, atq. exequuti sunt. Sic S.Damasus publicauit, & exequutus est legẽ Valentiniani. Sic S.Gregorius legẽ Mauritij, quæ interdicebat militibus, ne in Monachorum religione professionem emitterent. Respondetur, exempla decem Pontificum monitorio expressorum, qui huiusmodi leges irritas declararunt, potiora esse exemplis eorum, qui conquieuerunt; cum id euenire potuerit, eo quod tales leges, dum regnarũt, à Principibus secularibus editæ non fuerint. Sic Iurisconsulti dictitant, ex non vsu non induci consuetudinem, & Philosophi illud in ore habent, locum ab auctoritate negatiuè non tenere. Legem Valentiniani aliqui, summa cum ratione, opinantur, conditam fuisse de consensu S. Damasi, vt qui metu Pontificis coerceri non poterant, Imperatoris auctoritate coercerẽtur. Illustriss. Baronius tom.4.anni 370.ea præterea lex statim euanuit, vt supra dictũ fuit. Lex autem Mauritij Imperatoris vehementer improbata, & oppugnata fuit à S.Gregorio, vt dignoscitur ex eius epistola ad Mauritium hac de re scripta, quæ habetur lib.2. epist.61.& in psalm.101.vbi in eius tyrannidẽ inuehitur, quod regiæ potestatis fines transgrediens, Ecclesiam, quam Christus pretio sui sanguinis liberam reddidit, in seruitutem impudenter redigeret.

Octauò, respondet frater Paulus tacitæ obiectioni, quæ insurgere posset ex opinione Canonistarum, quæ habet, Papam errare non posse. eamq. opinionem limitare, & præterquam

quoad

quoad definitiones dogmatum,vel eorum,quæ generaliter ad mores spectant, refellere contendit. Hanc responsionem confutare quid attinet? cum Baronius vniuerso opere,& Bellarminus lib.4.de Sum.Pontifice cap.8.hanc summorum Pōtificum actiones defendendi prouinciā susceperint, idq; egregiè præstiterint, & in præsentia huius quæstionis veritatem rimari superuacuum sit;siquidem frustra nunc quæritur,An Pontifex in hac excommunicationis causa errare potuerit, cum plenissimè docuerimus non errasse.

Nonò, quasi probatum fuerit, sententiam prædictam esse iniustam,redditur ratio, cur hoc casu Reip. sequendum non sit S.Gregorij consilium, dicentis, Sententiam pastoris siue iustam, siue iniustam esse timendam, vt habetur in cap.sententia 11.q.1. Cui dicto quoniam respondent conclusionibus ab omnium Theologorum, & Canonistarum consensu abhorrentibus, ne grauius relatæ videri possent, eadē verba tutius fuerit referre. Verba hæc sunt.Non è cosi generalmēte vero quel detto,Sententia Pastoris siue iusta,siue iniusta timenda,come viene interpretato da alcuni Dottori,che hanno introdotto,& vorrebono conseruare nella Chiesa di Dio vna potestà,che in nome si dicesse Ecclesiastica, ma in fatti fosse temporale.Vi è vn altro Canone di Papa Gelasio anteriore à Gregorio, & non meno celebre in dottrina & santità 11.q.1.cap.cui est illata,doue dice.Si iniusta est sententia, tanto curare eam non debet,quanto apud Deum,& eius Ecclesiam neminem grauare debet iniqua sententia.Ita ergo & ea se non absolui desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.Non sono contrarij questi duoi Santi Padri,come le parole mostrano,mà la dottrina Theologica cōcorda molto bene questa apparente cōtradittione.Sono alcune sentenze ingiuste,perche cō mal animo,& peruersa intentione sono pronuntiate,se bene per giusta, e legitima causa; queste niuno metterà in dubio, che non debbiano esser temute,& che non oblighino appresso Dio vgualmente come le giuste, se bene il Pastore per l'animo cattiuo offende la maestà sua

Diui-

Diuina; & di queste s'intende, Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est. Altre hanno la causa ingiusta in verità, ma in apparenza giusta; poiche nelle cose humane spesso la verità è così nascosta, che non'è possibile scoprirla; onde vn'innocente alle volte restarà condannato senza colpa alcuna del giudice. Qual sorte di sentenza non obliga appresso Dio, ne si deue temer innanzi la maestà sua Diuina, & in coscienza; se bene è obligato il condannato per non scandalizare il prossimo, il quale ha la sententia per giusta, mostrare di temerla, & innanzi Dio viuere secondo che la sua innocenza ricerca; innanzi al mondo, che lo stima colpeuole (se non può mostrare la verità) viuere in patiēza, & raccommandare la sua causa à Dio; ma se la sentenza è ingiusta, pronuntiata senza legitima causa, ne in verità, ne in apparenza, non solo non si deue temere, ma conuiene opporsele con tutto il potere. Questa dottrina è stabilita in vndeci Canoni nel Decreto, cap. qui iustus, cap. cui illata, cap. secūdum Catholicā, cap. cæpisti, cap. temerarij, cap. quid obest, cap. quò, cap. illud planè, cap. non debet 11. q. 3. cap. manet, 24. quæst. 1. cap. si quis 24. q. 3. Et è così commune di tutti li Theologi, & Canonisti, che niuno discorda; si come anco conuengono, che nō possa essere scōmunicato alcuno, saluo che ꝑ peccato mortale, nel qual voglia perseuerare anco doppo, che dalla Chiesa sarà auertito. Chi leggerà li sudetti Canoni tutti, restarà tanto pienamente instrutto, che non dubiterà punto le censure inique non legare, non offendere, non douere essere stimate; ma tanto più conoscerà questa verità, se leggerà gli autori, donde questi Canoni sono cauati nelle fonti stesse, perche le parole innāzi, e doppo, gli mostraranno la cosa più chiara. La sentenza ingiusta in verità, ma in apparenza giusta, & che per non dar scandalo, si debbe temere, non può nascere se nō, per errore nel fatto, perche dato il fatto secōdo la verità, il Giudice, che falla in discernere il giusto, etiādio per ignoranza, sempre è in colpa, la onde qualunque sentēza sia ingiusta per manifesto errore in iure, è nulla, e di nissun valore,

lore,& non obliga appresso Dio, ne appresso il mondo. In quello, perche il Pontefice Romano fulmina la presente scõmunica, non cade errore alcuno nel fatto; la verita è chiara, le leggi del Senato sono in scritto, i delinquenti accusati, & carcerati; non vi può essere innocenza occulta, che apparisca colpa; la questione stà in iure, s'ha da vedere se nelle Leggi fatte, & nelle carcerationi decretate sia commesso peccato alcuno, che se il Principe, & Senato non hanno peccato, anzi hanno obedito alli commandamenti di Dio in procurare di conseruar le vite, l'honore, li beni delli suoi soggetti, come à longo in tutti questi capi si è dimostrato; non resta luogo per dubitare della giustitia della causa del Senato, & in conseguenza della nullità della sentenza Pontificia; e massime, che le ragioni, per le quali ciò si fà manifesto, non sono di quelle, che ricercano molta sottilità di mente per esser capite, mà con leggiera consideratione si fanno manifeste à tutti: per il che attesa l'innocenza di esso Senato innanzi à Dio; & la chiarezza ancora di quella co'l mondo, non restando chi possa riceuere scandalo, non resta parimente, che in alcun modo egli tema questa scommunica, ne in conscienza, ne in foro esteriore, se non come si teme la manifesta violenza vsata à sinistro fine.

Nihil opus esset ad hæc respondere, cum supra perspicuè fuerit demonstrata censurarum iustitia; ex abundanti tamen dicimus, etiamsi iniustæ essent, timeri debere, ac seruari, vt monuit S. Gregorius homilia 26. subdens: Pastor ergo, vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est ligari, timeat vel iniustè, nec pastoris iudiciũ reprehendat, ne etsi iniustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat. Quibus S. Gregorij verbis consona sunt verba S. Chrysostomi relata in cap. nemo ead. caus. & quæst. quæ hæc sunt: Nemo contemnat vincula Ecclesiastica, non enim est homo, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, & dignos fecit homines tanti honoris. ibiq. Hug. & Turrecrem. interpre-

pretantur, id intelligi de vinculis Ecclesiasticis etiam iniustè inflictis. Et quamuis S. Gregorij auctoritati opponatur Canon S. Gelasij relatus in d. cap. cui est illata, quo probari videtur, iniquam excommunicationis sententiam, nec apud Deum, nec apud Ecclesiam vinculum inducere, imò ab ea non oportere absolutionem petere; tamen horum Sanctorum dicta, & sententiæ re uera non pugnant. Nam sanctus Gregorius loquitur de sententia lata à Pastore, quamuis iniusta, vt verba sonant: sanctus verò Gelasius de sententia lata à Dioscoro hęretico, & ab Ecclesia proscisso, & ita ab eo, qui non est pastor, quiq. caret potestate, & iurisdictione excommunicandi. Ita adnotauit Alexandrin. in dicto cap. sententia, cui subscribit Nauar. in cap. si quando, de rescript. remed. 2. num. 15. & ita has Sanctorum auctoritates conciliarunt Hug. Archidiac. & Turrecrem. in dicto cap. cui est illata. Quamobrem cum Gratianus in cap. non debet ead. causa, & quæst. ad probandum iniustam sententiam nec apud Deum, nec apud Ecclesiam aliquem alligare (quam quęstionem postea relinquit indecisam) induxisset supradictum Canonem Gelasij Papæ, Hug. ibi, & post eum Turrecremata notauit, illam Gelasij auctoritatem sophisticè ad id probandum inductam esse, quia Gelasius ibi loquitur de sententia lata à Iudice non suo, id est, hæretico atque damnato. Quamobrem cum sententia hæc lata fuerit à Summo Pontifice, cuius totus terrarum orbis est Diœcesis, cap. cuncta per mundum 9. quæstione 3. cuique omnes Reges, & Principes subsunt, Diuus Thomas in tractat. de Rege, & Regno ad Regem Cipri, quique est omnium Iudex ordinarius. Felin. post alios in cap. 1. num. 9. de constit. procuLdubio locus est sententiæ Sancti Gregorij, vt etiam si iniusta esset, debeat timeri. Hæc certè responsio, quæ verissima est, sola sufficeret: vt tamen magis veritas pateat, è re esse duximus, totam hanc materiam receptis, solidisq. Theologorum, & Canonistarum traditionibus illustrare. Cum quæritur, An excommunicatio etiam iniusta

obſeruanda ſit, repetenda eſt ſupra tradita diſtinctio, huiuſmodi ſententiam poſſe eſſe tribus modis iniuſtã, ex fine, ex cauſa, & ex ordine. non eſt autẽ neceſſe repetere, quomodo quilibet ex his modis ſententiã reddat iniuſtã, quia id ſupetius ſatis explicatũ fuit; id tantum videndum nunc eſt, an in quolibet genere iniuſtitiæ verũ ſit, ſententiam eſſe timendã & ſeruandã. Si iniuſta ſit ex fine, quia reuera præcedat crimẽ, propter quod fertur ſententia, ſed Iudex ad eam ferendã liuore, vel alio affectu impellatur, timeri, ac ſeruari debet, atq. ligare tã quoad Deũ, quam quoad Eccleſiã militantem, omnes cõueniunt, quia reuera iuſta eſt, eamq́. excommunicatus meritus eſt, quãuis ex praua ferentis mente iniuſta reddatur, & vt ait D.Thom. infra citandus, iſte iuſtè patitur, quãuis ille iniuſtè faciat. Quod etiã docuerunt Durand. in 4. diſt. 18. q. 4. nu. 6. Ricard. d. diſt. art. 3. q. 5. S. Bonau. ead. diſt. q. 2. nu. 44. Si verò ſit iniuſta ex cauſa, ita tamen vt non ſit ex hoc capite ipſo iure nulla, & ſi etiã ſit iniuſta ex ordine, quia non præcedat monitio, vel aliud ſimile, valida eſt, ligatq́. quoad Eccleſiã militantẽ, non autem quoad Deum, nã Dei gratiã iniuſtè amittere nemo poteſt, & propterea quoad Deũ talis ſentẽtia nõ obligat, ſed poteſt iniuſtè amittere illa, quæ ex parte noſtra diſponũt ad gratiã, id eſt, Eccleſiæ ſuffragia, & ideò tenet quoad Eccleſiã militantem. ita poſt D.Tho. in 4. diſt. 18. art. 1. declarat Turrecr. in d. cap. ſententia nu. 2. Sum. Siluest. quæ Petr. Raym. & alios in hanc ſenteniã recenſet in verb. excõmunicatio 2. nu. 4. Henr. in d. cap. ſacro in 2. col. verſ. & licet, & ratio eſt, quam reddit S. Bonau. d. q. 2. nu. 45. quia cũ ſubditorũ non ſit diſcutere ſententias maiorũ, excõmunicatio in his tribus ſupra poſitis caſibus timenda eſt non cõſideratione iuſtitiæ, ſed ob reuerentiã poteſtatis Eccleſiaſticę. Ac propterea debet excõicatus ſententiã excõicationis iniuſtam ex fine, vel ex ordine humiliter perferre, quod ei erit meritoriũ: alioquin ſi contemnat, huiuſmodi ſententia iniuſta, quæ prius tantum ligabat apud Eccleſiam militantem, ligabit etiam apud Deum, & ex iniuſta tunc iuſta efficietur, vt poſt

Ho-

Host.Bern.& Goffred.tradit ibid.Henr.declarãs post Io.And.
& Host.multifariã cõtemni huiusmodi sententiam. Primò,cũ
excõicatus accumulat culpã culpæ, & alia super alia crimina
coaceruat. Secundò, cũ ex certa scientia ingreditur Ecclesiã,
etiã cum ibi diuinũ nõ celebratur officium,cap.Clericus 23.
q.3. nisi causa prædicationis,qua audita,egrediatur,cap. responso,de sent.excom. Tertiò,cum licet non intret Ecclesiã,
ad valuas tamen audit officiũ, cap. permittimus, de sent.excom.Quartò cũ cõmunioni Catholicorum,quã vitare potest,
se ingerit cap.illud. §.illud,de Cler.excom. ministr. Quintò,
cũ nimis dormit in sententia sic ligatus,cap.per tuas,de sent.
excom. Ideò autem superius dixi sententiã iniustam ligare,si
non sit ipso iure nulla,quia tunc nõ ligat neque apud Deum,
neque apud Ecclesiam militantẽ,vt ibid. scripsit Henr. & ex
Palud.Nau.d.remed.2.nu.15. Silu.in verb. excommunicatio
9.nu.4. Nulla autẽ potest esse excõicatio pluribus modis,qui
exactè referuntur à DD. in cap. solet, & in cap. præsenti de
sent.excom.in 6. Tabien.in verb.excõicatio 2. num.9. vers.
decimò dicendũ vsque ad nu. 20. Silu.in verb. excõicatio 2.
nu. 1.Ex his modis,prętermissis alijs,quæ ad rem nostrã nullo
modo pertinere possunt,eũ tantum cõmemorabo,quo innititur F.Paulus. Is est, cum excõmunicatio continet intolerabilem errorem, vt cum præcipit illicitum, nimirum quia
excommunicatur aliquis, si non fuerit furatus; vel bonum
prohibet, vt cum excommunicatur aliquis, si Deum colat,
aut pauperi tribuat eleemosynam; vel cum præcipit quid
impossibile; vel cum errat Iudex in iure, id est, pronuntiat
expressè contra ius scriptum, vt puta, Pronuntio valere
excommmunicationem latam post appellationem. idemque
aliqui existimant habere locum, si sit error in facto notorius, vt Siluester in dicto loco in verbo, vnde si est error.
Hanc autem communem doctrinam non infirmant, sed confirmant vndecim Canones Decreti superius relati. quia cap.
qui iustus, dum eo dicitur, qui iustus est, & illi maledicitur, illi præmium redditur, hunc habet sensum, iniustè ex-

communicatus patienter ferens, pręmium consequitur æternum, ibique notat Gratianus, licet iniusta sit sententia, ei esse parendum, licet apud Deum non sit obligatus, ne ex superbia fiat dignus pœna, & dignus ligari. Cap. cui est illata, quomodo intelligatur, iam supra dictum fuit. Cap. secundum Catholicam, dum habet, Deum non pati cuiquam iniustè noceri, non respicit effectum sententiæ, sed iustitiæ diuinę, quæ punit iniustè nocentem, vt ibi Turrecremata exponit, & ita ad quęstionem nostram non pertinet. Eundem sensum habet Cap. cœpisti. Cap. temerarij, dicens, temerarium Iudicem plerumque excommunicato non obesse, ita accipitur, vt si patienter ferat, non obsit quoad Deum, vt ibi declarat Turrecrem. qui in seq. Cap. quid obest, ait illum quoque Canonem ad idem tendere. Cap. non debet, decernens, non debere eum sustinere pœnam, in cuius damnationem non est Canonica prolata sententia, intelligitur de sententia nulla, quia lata à Iudice carente iurisdictione, nempe non suo, vel post appellationem, vt ibi omnes notant. Cap. illud, quamuis dicat, iniustam excommunicationem obesse excommunicatori potius, quā excommunicato, intelligitur, vt non noceat quoad Deum, sed quoad Ecclesiam, donec absoluatur, vt ibi probat Turrecrem. num. 7. Eodem modo accipitur Cap. manet 24. quæst. 1. & Cap. si quis non recto 24. quæst. 3. vt vtrobique gl. declarat, & pręsertim in cap. si quis, vbi ait, iniustè excommunicatum nihil lædi quantum ad recipiendam vnitatem Sanctorum, sed lædi quantum ad participanda Ecclesiastica ministeria. Et sic patet, dictos vndecim Canones non probare, sententiam iniustam non esse timendam, sed oppositum, & conformes esse veris, & receptissimis, tam apud Theologos, quam Canonistas conclusionibus à nobis superius relatis. Ex quibus, ad rem nostram propius accedendo, constat excommunicationem Pontificiam etiamsi iniusta esset ex fine, esse tamen seruandam, & afficere, tam quoad Deum, quam quoad militantem Ecclesiam.

siam. Si autem iniusta esset ex causa, vel ordine, ab initio ligasse tantum quoad Ecclesiam militantem, nunc autem tanto contemptu subsequuto, totq. execrabilibus interdicti violationibus, ligare etiam quoad Deum. Quòd si nulla fuisset, minimè quidem adstrinxisset excommunicatos, vel quoad Deum, vel quoad Ecclesiam. sed certè nulla prorsus nullitas est, quæ in hanc excommunicationem quadrare possit. Factum enim est certum, atque notorium, vt his scriptis etiam affirmatur ibi: In quello, perche il Pontefice fulmina la presente scommunica, non cade errore alcuno nel fatto, le leggi del Senato sono in scritto, i delinquenti accusati, e carcerati. Quoad ius verò etiamsi daremus, iura Ecclesiæ non esse adeò certa, & firma, vt supra verè probauimus, estnè hæc excommunicatio talis, quæ contineat intolerabilem iuris errorem, quæq. non sit iusta ne in verità, ne in apparenza, vt ait frater Paulus? Tria exempla intolerabilis erroris adferuntur à Doctoribus in locis supra citatis, & præsertim à gl. in cap. per tuas in verb. intolerabilem errorem, de sent. excom. videlicet cum aliquis excommunicatur, quia Deum coluit, vel quia non est fornicatus. ergo hoc exemplum quicquam pertinebit ad excommunicationem latam in laicos de bonis emphyteoticis in detrimentum Ecclesiarum statuentes, Ecclesias ædificari, ac bona in Ecclesiam alienari, vel ei relinqui lege lata prohibentes, ac Sacerdotes in carcerem conijcientes, & coram secularibus iudicibus causam dicere compellentes? secundum intolerabilis erroris adducitur exemplum, cum Iudex excommunicat aliquem, nisi fecerit id quod factu est impossibile. idne pertinet ad hanc excõmunicationem, quæ iubet, leges nullas, & iniustas abrogari, & personas Ecclesiasticas è secularibus carceribus dimitti, & ad tribunal reijci Ecclesiasticũ, quod præstari facile & temporis momento potest, pendetq. à sola Senatus excommunicati voluntate? Tertium est exemplum, cum sententia profertur apertè contra ius scriptum, vt cum decernit, valere excommunicationem latam post appellationem. id

etiam exemplum ad hanc excommunicationem nullo pacto ſpectabit, quæ præceptum continet non ſolum iure ſcripto non improbatum, ſed rationibus, auctoritatibus, communi Iuriſcouſultorum conſenſu munitum; cum tamen ſatis ſit ad ſententiam ab intolerabili errore defendendam hos articulos, circa quos lata eſt excommunicatio, pro poteſtate laica iure ſcripto nuſquam eſſe deciſos, & tamen potius conſtet, deciſos eſſe pro Eccleſia. Diſcrimen autẽ quod in hac materia conſtituere nititur frater Paulus inter Principem, & priuatos, id eſt, vt priuatus aliquo caſu teneatur iniuſtam timere ſententiam, nõ autem Princeps, nullo iure probatur, imò oppoſitum conſtat ex verbis Caroli Imperatoris relatis in cap. in memoriam 19. ſtiſt. quæ hæc ſunt: In memoriam Beati Petri Apoſtoli honoremus Sanctam Romanam Eccleſiam, & Apoſtolicam Sedẽ, vt quæ nobis ſacerdotalis eſt mater dignitatis, eſſe debeat Eccleſiaſticæ magiſtra rationis, quare ſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas, vt licet vix ferendum ab illa S. Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus. & cum de cauſis Dei agitur, regia voluntas Dei Sacerdotibus ſubijci debet, non præferri, vt habetur in cap. certum 10. diſtinct. ſic etiam Imperatorem in hac materia ſpirituali eodem, quo cæteri, iure cenſeri, patet ex eo, quod poteſt ipſe excommunicari ab Epiſcopo, gl. in cap. valentinianus in verb. ſubmittamus diſtinct. 63. Reſtaur. poſt alios d. tract. de Imperat. quæſt. 50. nu. 25. vbi num. 26. poſt Abb. ſubdit, quod in ſpiritualibus, etiam ſubiectus eſt ſuo parochiali presbytero. neque indecorum eſt Principibus, Sedi Apoſtolicæ obedire, quia illi ſubeſſe eſt de neceſsitate ſalutis. D. Thom. de errorib. græc. cap. 72. Felin. in cap. 1. num. 10. de conſt. & illi obedientia non ſeruili metu, ſed charitatis affectu eſt pręſtanda, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ, vt ait Beatus Gregorius in Moralibus, & Henricus in cap. 1. de maiorit. & obed. in fine. Et quoniam obijcitur nobis error iuris, & nos nullum ſubeſſe probauimus, hoc loco animum ſubit illa cogitatio. Venetos

Sſ-

Senatores Viros acres, eloquentes, solertes, Politicarum rerum scientissimos, atque ingentis spiritus esse noui. Sed quia his in rebus cæteris antecellunt, etiam Sacrorum Canonum, sacrorumq. Conciliorũ, atque adeò ipsius sacræ Scripturę, ac Theologicæ facultatis peritia, se etiam Vrbis Romæ Sacerdotibus, quorum hoc est præcipuum studium, atque etiam Sede Apostolica, ac Summo Pontifice præstare arbitrantur? Etiam si in his articulis nihil aduersus eos actum iudicialiter esset, etiamsi scriptorum omnium consensus Ecclesijs non faueret, etiamsi Sedes Apostolica omnium Ecclesiarum Mater, atque magistra se ita sentire non profiteretur, etiamsi ipsi non discere, sed docere, quod ad hæc pertinet, tenerẽtur; si nihil horum eis obstaret, quæ obstãt omnia, cum tamen de rebus ad Thelogos, atque Canonistas spectãribus agatur, harũq. cognitio, longè maior habeatur in Vrbe, quã Venetijs, imò in Vrbe maxima, in ciuitate Venetiarum ferè nulla, si veritatẽ amãt, si moderationis, ac iustitiæ, vt magnos Principes decet, laudem non aspernantur, nõne æquum esset, ipsos existimare, quemadmodum alijs plerisq. in rebus cæteros superant; ita hac in re ab Vrbe Roma, & à Romana Curia superari posse, esseq. suis in hac re opinionibus Romanæ Curiæ opinionem potiorem? Sed his omissis ad finem properandum.

Decimò dicitur, obedientiam, quæ Prælatis debetur ex Dei præcepto, non debere stolidam esse, soliq. Deo obedientiam absque vlla exceptione esse præstandam; Prælatis verò ita demum, si iustum fuerit præceptum; idq. eum, cui præcipitur, examinare debere, & si iniustum compererit, non solũ illi obedire non teneri, sed vi, & facto resistere posse. ac debere. Hæc doctrina non minus Politico, & seculari, quam Ecclesiastico regimini exitiosa, reum Iudici, subditum Principi superiorem facit, totum Orbem perturbat, omnemq. penitus Magistratuum, ac Principum iurisdictionem euertit. Atqui neque Theologi, neque Canonistæ ita docuerunt. Hi enim consentiunt quidem, subditos non teneri Principibus obedire in his, quæ intolerabilem errorem cõtinent, videlicet, quia

ſint contra Fidei articulos, vel præcepta, prohibitiones, aut generale ſtatutum Eccleſiæ. In alijs verò ſentiunt, obſtrictos eſſe ad parendum, etiamſi dubium ſubeſſet, nſi res, quæ præcipitur, licita eſſet, nec ne, vt validis rationibus probat D. Thomas, Hoſtien. & Goffred. quos refert eorum ſententiæ ſubſcribens Turrecrem. in d. cap. ſi dominus 11. quæſt. 3. per tot. & rectè deducitur ex cap. ſi quis, cap. non ſemper, cap. ſi dominus, cap. qui omnipotens, cap. ita corporis, cap. qui reſiſtit, cap. quid ergo, eadem cauſa & quæſtione. Hæc autē præcepta ſupradictas leges reuocandi, & à iudicio perſonarum Eccleſiaſticarum exercendo abſtinendi, iuſtiſſima eſſe, vel etiamſi minus iuſta forent, ab intolerabili tamen errore longiſſimè diſtare, ac propterea neque iuri ſcripto, neque vllis Eccleſię, aut Dei præceptis aduerſari nemo nō videt, & ſuperius plenè probatum fuit, adeò vt nec oporteat alium nunc articulum, num reſiſti iure potuerit, attingere, cum poſita obligatione obediendi ſupra probata, certò certius ſit, nec potuiſſe, nec debuiſſe reſiſti, cap. qui reſiſtit 11. quęſt. 1. Quin etiam cum nunc non tantum de præcepto, ſed etiam de excōmunicatione agatur, cōueniunnt omnes, Pontifici abſque diſtinctione eſſe obtemperandum, quia cum in eius poteſtate ſit Eccleſia militans, nemo aduerſus eius voluntatē debet ſe Eccleſiaſticis immiſcere ſacramentis. Hoſt. Io. And. Ant. & alij in cap. inquiſitioni in fine de ſent. excom. & ſubditorum non eſt diſcutere maiorum ſententias, vt de excōmunicatione etiā iniuſtā loquens, docet S. Bonauent. ſuperius citatus.

Quamobrem cum Eccleſiæ iuſtitia euidentiſſima conſpiciatur; minimè deſperandum eſt, fore, vt Venetus Senatus quantumuis in rebus Politicis propoſiti tenax, vbi veritatem plenè edoctus fuerit, minimè patiatur, ſuam hiſce in rebus pietatem, ac religionem diutius deſiderari. Ab eius certè grauitate, ac præſtantia alienum eſt, tot, tantaq. bona, ac decora, vna hac Eccleſiaſtici iuris vſurpatione deformare, & meritorum gratiam maiore culpa, quam cauſa culpæ eſt, corrumpere. Nam vbi prouiſum fuerit, ne res Eccleſiaſtica ex latis legibus, ſeculariq. iudicio in perſonas Eccleſiaſticas cę-

pto

pto vllum capiat detrimentum, si quid in eo dominio opportuna eguerit reformatione, non est dubitandum, Apostolicā Sedem, quæ nunquam æquis tantæ Reipublicæ postulationibus abnuit, interdum etiam vota præuenit, plurimumq. suas cum illa coniunctas, existimat, esse rationes, de consueta sua benignitate, ac honestè illi gratificandi studio, aliquid remissuram. Interim miserator Deus reminiscatur misericordiarum suarum, respiciensq. ardentes, & assiduas preces Sanctitatis Suæ, quibuscum fidelium vota iunguntur, qui diuinæ bonitati ea de re supplicare non cessant, emolliat Senatus Veneti corda, faxitque, vt gloriosa abrogatione eluat maculam, quam editis in Ecclesias Constitutionibus, seculariqúe in personas Ecclesiasticas iudicio, nuper contraxit.

LAVS DEO.

	Errata.	Corrige.
pag. 7 ℣.10	eorumq. *lege*	eiusq.
pag. 10 ℣.5.6.7	*ubi legitur* conuer-exuens,& Episcopi indnens,apertè docuit Imperatores ac,tens,personam Ciuis Principes	*lege* conuertens,personamq. Ciuis exuens,& Episcopi induens, apertè docuit Imperatores, ac Principes
10 12	terrena cælestibus	cælestia terrenis
25 16.17	*ubi legitur* naturalis Clerico forus laicalis, quem	*legatur* naturale Clerico forum laicale,quod
26 24	ædifiare	ædificare
30 35	ex	ea
32 14	V.	IV.
32 18	conquestis	conquesti
34 6	aurea	se aurea
34 12	cœpissent	cœperunt
38 3	etiam	enim
38 20	ædificasidam	ædificandam
41 15	non possint	possint
41 17	præcepit	præcepisse
66 7	longe inter se distare	longe distare
79 12	Iuliam	Iuliani
89 13	caro non	non caro
102 10	esse frequentius,	esse, frequentius
107 18	aliisq.	aliiq.
108 34	nedum	necdum
110 29	mandatum	mandatam
112 26	exilium perpetuum	exilii perpetui
113 30	maiorem delicto,	maiorem,delicto
115 12	impunitate,donatos	impunitate donatos
115 15	aliorum	alienum
119 1	fuissent	fuissent in
134 16	sup.	§.
135 26	ꝙ	quod
138 16	sustulerunt	sustulit
139 1	ramquàm	tamq.
139 29	netuus	neruus
150 13	stist.	dist.

Multis in locis positum est his, pro iis, & l. pro lib.